

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Diplomová práce

2018

Bc. Vendula Švédová

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra pomocných věd historických a archivnictví

Rozvoj Celní správy po roce 1945 a profily generálních ředitelů
Diplomová práce

Autor: Bc. Vendula Švédová
Studijní program: N7105 - Historické vědy
Studijní obor: Archivnictví - modul Moderní systémy v archivnictví
Vedoucí práce: doc. Mgr. Petr Grulich, Ph.D.

Hradec Králové, 2018

Zadání diplomové práce

Autor:	Vendula Švédová
Studium:	F14NP0023
Studijní program:	N7105 Historické vědy
Studijní obor:	Archivnictví
Název diplomové práce:	Rozvoj Celní správy po roce 1945 a profily generálních ředitelů
Název diplomové práce AJ:	The Development of the Customs after 1945 and profiles of general directors

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

1syntéza, komparace, výzkum Cílem diplomové práce je stručné seznámení s historií a rozvojem Celní správy ČR a popis struktury Celní správy. Práce se bude zaměřovat na historii ekonomických vztahů po roce 1949 a zaměří se na medailony poválečných generálních ředitelů.

Fondy Národního archivu Praha. Fond Ministerstvo financí, Praha, Národní archiv Praha. Fond Ústřední celní správa, Praha (1953-1992), NA Praha. Fond Ministerstvo financí ČSSR, Praha, NA Praha. Mainuš František, Janák Jan, Horváth Vladimír: Historie celnictví v ČSSR, Praha, 1977. Panuš Jiří: Historie celnictví v Čechách a na Moravě, Asociace muzeí a galerií ČR, 2004. Čechák Vladimír: Vývoj veřejné správy v Československu a České republice (1945-2004), Praha, 2004. Mates Pavel: Kapitoly z historie české veřejné správy v letech 1848-1989, Praha, 1996. Vítkovský Jan (red.): Dvacet let socialistické Celní správy ČSSR: 1952-1972: slavnostní shromáždění k 20. výročí vzniku socialistické celní správy ČSSR v rámci MZO, Praha 1972. Hlídek Jiří: Československá ekonomika v dlouhodobé perspektivě: tendence a souvislosti, Praha, 1987. Fond Ministerstvo financí, Praha, Národní archiv Praha. Fond Ústřední celní správa, Praha (1953 - 1992), NA Praha. Fond Ministerstvo financí ČSSR, Praha, NA Praha.

Garantující pracoviště: Katedra pomocných věd historických a archivnictví,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: doc. Mgr. Petr Grulich, Ph.D.

Oponent: Mgr. Ing. Pavel Vaněk, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 1.12.2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala, pod vedením vedoucího diplomové práce, samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Vendula Švédová

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucímu diplomové práce za cenné rady a připomínky doc. Mgr. Petru Grulichovi, Ph.D., pracovníkům Archivu Celní správy a Kabinetu historie celnictví Plzeň za poskytnutí informací a materiálů. V neposlední řadě děkuji bývalým vedoucím představitelům celní správy za ochotu při spolupráci a poskytnutí důležitých informací.

Anotace

ŠVÉDOVÁ VENDULA. *Rozvoj Celní správy po roce 1945 a profily generálních ředitelů*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2017, 90 s. Diplomová práce.

Cílem této práce je poznání rozvoje celní správy, její struktury a vedoucích představitelů tohoto bezpečnostního sboru po roce 1945.

Práce popisuje vedoucí představitele celní správy v poválečném období až do roku 2004, kdy Česká republika vstoupila do Evropské unie, a koncept celní správy se změnil.

Klíčová slova:

Celní správa – rozvoj celní správy – struktura celní správy – generální ředitel Generálního ředitelství cel

Annotation

ŠVÉDOVÁ VENDULA. *The Development of the Customs after 1945 and profiles of general directors*. Hradec Králové: Faculty of Arts, University of Hradec Králové, 2017, 90 pp. Master's Degree Thesis.

The main aim of thesis is getting information about the development of the Czech Customs, structure of Customs and informations about general directors.

Thesis describes main people of Czech customs after World War II. to entry Czech re-public into European union in 2004 when Czech Custom changes.

Key words:

Customs – development of the Customs – structure Czech Customs – general directors

Obsah

Seznam zkratek.....	9
Úvod	11
1 Stručná historie celní správy do roku 1945	13
1.1 Celní správa do roku 1918	13
1.2 Celní správa mezi lety 1918 - 1945	17
2 Historie celní správy po roce 1945	23
2.1 Období celní správy do vzniku Ústřední celní správy	23
2.2 Celní správa v období 1952 – 1989	25
2.3 Vzdělávání v celní správě	32
3 Struktura celní správy po roce 1945	34
4 Celní zákony po roce 1945	38
4.1 Celní zákon z roku 1953	38
4.2 Celní zákon z roku 1974	39
4.3 Celní zákon z roku 1993	41
4.4 Celní zákon z roku 1997	42
5 Stručný pohled do historie celní správy v Hradci Králové.....	44
5.1 Vedoucí představitelé Královéhradecké celní správy.....	47
6 Celní správa a ekonomické a mezinárodní vztahy po roce 1945	48
6.1 GATT.....	54
6.2 Rada pro celní spolupráci	55
7 Celní sazebníky	58
8 Celní správa po roce 1989	61
8.1 Příprava České celní správy na vstup do Evropské unie	65
8.2 Celní správa České republiky po vstupu do Evropské unie.....	68
9 Generální ředitelé celní správy po roce 1945	72

9.1	JUDr. Jiří Brož, CSc. 1968 - 1990.....	72
9.2	JUDr. Jiří Hronovský 1990-1993.....	73
9.3	JUDr. Miroslav Kárník 1993 - 1999.....	74
9.4	Mgr. Marcel Kulendík 1999 – 2001	76
9.5	Mgr. Zdeněk Richtr 2001 – 2006.....	77
10	Pojmy k CS.....	78
	Závěr	81
	Seznam pramenů a literatury	83
	Seznam příloh.....	87

Seznam zkratek

BOZP – Bezpečnost a ochrana zdraví při práci

CŘ – Celní ředitelství

CS – Celní správa

CÚ – Celní úřad

ČR – Česká republika

ČSFR – Československá federativní republika

ČSR – Česká socialistická republika

ČSSR – Československá socialistická republika

DPH – Daň z přidané hodnoty

EU – Evropská unie

FMZO – Federální ministerstvo zahraničního obchodu

GATT – Všeobecná dohoda o clech a obchodu (General Agreement on Tariffs and Trade)

GŘC – Generální ředitelství cel

HS – Harmonizovaný systém

KNV – Krajský národní výbor

MF – Ministerstvo financí

MPOŽ – Ministerstvo průmyslu, obchodu a živností

MZO – Ministerstvo zahraničního obchodu

NCR – Návrh na celní řízení

NDR – Německá demokratická republika

NRCS – Nomenklatura Rady pro celní spolupráci

OFŘ – Okresní finanční ředitelství

OSN – Organizace spojených národů

RVHP – Rada vzájemné hospodářské pomoci

SNB – Sbor Národní bezpečnosti

SOS – Stráž obrany státu

SRN – Spolková republika Německo

SSR – Slovenská socialistická republika

SSSR – Sovětský svaz, Svaz sovětských socialistických republik

ÚCS – Ústřední celní správa

USA – Spojené státy Americké

VB – Veřejná bezpečnost

WCO – World Custom Organization

WTO – Světová obchodní organizace (World Trade Organization)

Úvod

Diplomová práce se zabývá tématem rozvoje celní správy po roce 1945. Je zaměřena na historii tohoto bezpečnostního sboru v Československé republice a popisuje mimo jiné i jeho strukturu.

Celní správa a její úkoly jsou nedílnou součástí státu. Clo se vybíralo již v minulosti, ať už celní správa patřila organizačně do resortu ministerstva financí nebo do resortu ministerstva zahraničního obchodu. Podle toho pak clo měnilo svou funkci, jak popisuje tato práce.

Práce je řazena chronologicky, přičemž se zabývá historií celní správy na našem území především v poválečném období a stručně popisuje i historii celního úřadu v Hradci Králové. Cílem práce je přiblížit vývoj celní správy České republiky od jejího počátku až ke stručnému nastínění jejího fungování po vstupu České republiky do Evropské unie, kdy se zaměření celní správy změnilo v závislosti na situaci ve státě.

Diplomová práce se v prvních kapitolách zabývá celní správou a jejím rozvojem do roku 1945 a následně i obdobím krátce po druhé světové válce, kdy se finanční správa v zemi teprve formulovala, a úkoly celní správy zastávaly jednotlivé finanční referáty národních výborů.

Ve druhé kapitole pojednává o vzniku Ústřední celní správy a jejím zařazení do resortu ministerstva zahraničního obchodu, a funkci cla, které v době socialismu plnilo pouze tzv. ochranou funkci. Třetí kapitola popisuje strukturu celní správy, její rozdělení v jednotlivých obdobích až do vstupu České republiky do Evropské unie. Kromě struktury celní správy jsou v práci popsány i nejdůležitější celní předpisy v průběhu její existence. Jedná se o Celní zákon č. 36/1953 Sb., Celní zákon č. 44/1974 Sb., Celní zákon č. 13/1993Sb., a Celní zákon č. 113/1997 Sb.

V další kapitole se práce zabývá ekonomickými a mezinárodními vztahy po roce 1945 ve vztahu s tehdejší celní správou a některými důležitými pojmy jako je GATT a Rada pro celní spolupráci.

V neposlední řadě se diplomová práce zabývá medailony generálních ředitelů, vypracovaných na základě vlastních zjištěných informací, především v případě generálního ředitele JUDr. Jiřího Hronovského a generálního ředitele JUDr. Miroslava Kárníka, kteří ochotně odpověděli na otázky, na kterých se tato část práce zakládá. Ostatní dva bývalí generální ředitelé celní správy nesouhlasili nebo z jejich časové vytíženosti na otázky neodpověděli, a proto práce vyšla z veřejně dostupných informací a konzultací s dalšími pracovníky celní správy.

Problém s komunikací s bývalými představiteli Generálního ředitelství cel ČR nebyl jediným problémem s prameny. Jelikož celní správa v poválečném období až do 90. let minulého století patřila do resortu ministerstva zahraničního obchodu, je uvedený fond Ministerstvo financí, Praha, Národní archiv Praha, k práci nakonec nevhodný. Stejně tak jsem během výzkumu zjistila, že i ostatní fondy jsou ve stavu, že nejsou vůbec přístupné, a proto jsem je nemohla použít. Jako alternativu jsem navštívila Archiv Celní správy a Kabinetu historie celnictví Plzeň, který je součástí Celního muzea při Celním úřadu pro Plzeňský kraj, kde jsem mimo jiné získala i cenné materiály v podobě časopisu *Clo-Douane*, který byl v práci použit jako soudobý pramen náhradou za uvedené archivní fondy.

1 Stručná historie celní správy do roku 1945

1.1 Celní správa do roku 1918

Celnictví, k němuž se v širších souvislostech pojí celní agenda, praktický výběr celních a mýtných poplatků a později potírání pašování, je ve své historii úzce svázáno s dějiny obchodu. To dokládá i jeden z nejstarších dochovaných písemných dokumentů vztahující se k celnictví - „raffelstettenský celní řád“ z roku 904 (Šetření o clech z Raffelstettenu), východofranského krále Ludvíka IV. Písemnost upravuje obchodní podmínky kupcům v Podunají, především těm, kteří přicházeli z území severně od Dunaje. Tento řád reguloval clo v závislosti na druhu zboží, obchodní cestě, odbytí a etnické příslušnosti toho, kdo měl clo uhradit.¹

Dříve byl každý obchodník povinen dopravovat své zboží po předem určené cestě, i když mu nevyhovovala a nesměl vynechat město s povinným skladem, kde musel vyložit zboží v takzvaných skladných domech a uhradit clo. Nejslavnější a nejdůležitější skladový dům, který by se dal přirovnat k centrální celnici, byl v Týnském dvoře v Praze.²

Původně bylo na našem území clo v kompetenci panovníka, který je později postupoval i světským nebo církevním feudálům, například částí z dováženého, vyváženého nebo prováženého zboží. Nejprve se vybíralo clo v naturáliích a s nástupem peněz se přešlo na peněžní formu cla. Cla se vybírala na řekách, cestách, ve skladech skladní a přivozná cla, a na hranicích to potom byla cla průvozní. Vybíraná částka byla následně používána i pro údržbu cest, případně se stávala zdrojem příjmů pro vrchnost nebo církev. Do třicetileté války byly velké nejasnosti v oblasti cel a mýt, do jisté míry splývaly. Zřejmě hlavním problémem bylo, že celnice a mýtnice patřily soukromníkům. Neexistoval ani jednotný středověký celní řád, pouze celní tarify pro jednotlivá města.³

¹ KÁRNÍK, M. *Clo a celní politika od A do Z*. 1. vyd. Olomouc: Anag, 2012, s. 17

² MAINUŠ, F. – JANÁK, J. – HORVÁTH, V. *Historie celnictví v ČSSR*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1977, s. 18

³ MAINUŠ, F. – JANÁK, J. – HORVÁTH, V. *Historie celnictví v ČSSR*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1977, s. 21, 36., KÁRNÍK, M. *Clo a celní politika od A do Z*. 1. vyd. Olomouc: Anag, 2012, s. 17, SEDLÁČEK, K. *Průvodce dějinami celnictví v českých zemích od středověku do dvacátého století*. 1. vyd., Vlastním nákladem, 2017, s. 18

V roce 1669 byli vrchním orgánem tehdejší celní správy dva hraniční celní komisaři, kteří vykonávali dozor nad celními stanicemi, a kteří byli přímo podřízeni České komoře. Jeden z těchto celních komisařů byl vrchním celním výběřčím peněz a druhý byl vrchním účetním. Kromě kontroly celních stanic, kterou zajišťovali minimálně jednou za rok, kontrolovali také celní dokumenty. Výkonnými orgány celních stanic na hranicích byli celní zřizenci, kteří měli rozsáhlé povinnosti uvedené ve zvláštní instrukci. Museli prohlížet všechno zboží, ze kterého bylo zapláceno clo v Praze nebo na jiné stanici, vedli rejstříky, ve kterých bylo zapisováno veškeré zboží, ze kterého byly vybírány poplatky i o jaké zboží se jednalo. Tyto zápisy pak musely být vedeny denně, obchodník dostával celní potvrzení pro případnou další kontrolu po cestě ve vnitrozemí. Celá země byla rozdělena na deset celních obvodů: jablonecký, chomutovský, přísečnický, chebský, tachovský, prachatický, českobudějovický, německobrodský, vysokomýtský a trutnovský. Přičemž na hranicích byla síť celních stanic hustější než ve vnitrozemí. V čele celního obvodu stál celní pojezdny, který kontroloval chod všech podřízených stanic a prostřednictvím celních komisařů spolupracoval s Českou komorou. Celní komisaři předávali zprávy o činnosti a vybrané peníze České komoře. Dále zde působili celní výběřčí účetní, výběřčí lístků a ostatní celní zaměstnanci. Podřízení celní zaměstnanci se řídili podrobnými instrukcemi, které existovaly již z doby před třicetiletou válkou. Především měli zajišťovat věci k proclení a na hranicích potom už bylo pouze kontrolováno, zda vše souhlasí, jak bylo uvedeno v průvodním listu.⁴ Po třicetileté válce byly v Habsburské monarchii neustále zvyšovány daně, kontribuce, které se vybíraly pouze od poddaných především z Českých zemí. V poválečném období se hodně pašovala sůl. Na Moravu se pašovala z Polského dolu Wieliczka, přestože se panovníci snažili, aby se sůl odebírala z Gmündu, odkud pocházely královské zdroje soli.⁵

V roce 1667 byl vydán nový celní patent pro Moravu, kterým byl zřízen sbor Portášů, právě k potírání pašování soli. Portáši byli předchůdci pozdější pohraniční stráže, ze které následně vznikla finanční stráž. V pohraničí fungovaly skupiny pěších nebo jízdních dozorců, které kontrolovaly projíždějící, zda mají splněné všechny náležitosti týkající se prováženého zboží. Další celní zřizenci sloužili v městských branách a mezi za-

⁴ BRODESSER, S. a kol. *Celnictví v Československu*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1982, s. 44

⁵ MAINUŠ, F. – JANÁK, J. – HORVÁTH, V. *Historie celnictví v ČSSR*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1977, s. 28 – 29, BRODESSER, S. a kol. *Celnictví v Československu*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1982, s. 39-41

měšťnance celní správy patřili také cestáři, kteří se starali v obvodech vrchnostenských statků vybírajících mýto o sjízdnost cest.⁶

V průběhu 18. století začínaly být veletrhy v Těšíně stále častěji kontrolovány. Celníci pečlivě dohlíželi na každé dovezené zboží a výběr příslušného cla. Mělo se prodávat pouze ve velkém, drobný prodej byl stíhán pokutami. Někteří obchodníci kolikrát odjížděli ještě před celní kontrolou, která je čekala, aby se nedostali ještě do větších ztrát. Rok od roku pak bylo na veletrhu více celních úředníků než obchodníků a následné postupné upadání dospělo až ke zrušení veletrhu vládou v roce 1782. To je příkladem, jak byrokratický postup celníků bránil obchodu, v tomto případě se jednalo o merkantilistické opatření formou svobodných skladů, do kterých obchodníci museli ukládat zboží. Také příjem celních úředníků byl závislý na výši vybraného cla – u celního výběrčího se jednalo o 7% z vybrané částky a celní účetní pak obdržel 5% z dané částky.⁷

Během vlády Josefa II. proběhla reorganizace tehdejšího celnictví. Nejvyšším orgánem se stala celní administrace, v jejímž čele stál administrátor s hodností guberniálního rady, kterému byli podřízeni různí referenti, kteří se označovali jako asesoři. Asesor měl k ruce aktuáry⁸ a na pražském a brněnském celním úřadu byli navíc celní praktikanti a pomocné orgány jako celní komisariát, účetní oddělení a celní pokladna.⁹

Celní zaměstnanci dostávali plat, ale nesměli vést hostinec, zabývat se obchodem, hospodařit na koupeném poli s výjimkou malé půdy výhradně pro potřebu rodiny s povolením od nadřízeného.¹⁰ V 18. století se na celnicích pracovalo pouze přes den a dodržovala se polední pauza na oběd a odpočinek.¹¹

Na celní úřady v obvodech dohlížely bankální a důchodkové inspektoráty, v jejichž čele byli inspektoři s pomocným personálem. Tito inspektoři byli povinni seznamovat své podřízené s každým novým výnosem a dohlíželi na plnění všech směrnic a správné vy-

⁶ BRODESSER, S. a kol. *Celnictví v Československu*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1982, s. 41, 43-44

⁷ MAINUŠ, F. – JANÁK, J. – HORVÁTH, V. *Historie celnictví v ČSSR*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1977, s. 21 a 45, BRODESSER, S. a kol. *Celnictví v Československu*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1982, s. 68

⁸ Aktuár byl nižší úředník, který byl středoškolsky vzdělaný a uplatňoval se právě na příklad v berní správě nebo u policie. Aktuár. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2017-12-06]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Aktu%C3%A1r>

⁹ BRODESSER, S. a kol. *Celnictví v Československu*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1982, s. 72

¹⁰ BRODESSER, S. a kol. *Celnictví v Československu*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1982, s. 81

¹¹ BRODESSER, S. a kol. *Celnictví v Československu*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1982, s. 68

bírání všech pohledávek. Inspektor nebo jeho zástupce kontroloval čtvrtletně sobě podřízené celní úřady, na kterých kontroloval stav pokladen i to, jak se vedly písemnosti apod. Jednalo se o nehlášené kontroly, aby se na ně podřízení nemohli připravit.¹²

V období od revoluce v roce 1848, kdy došlo ke změně společnosti z feudální na občanskou, byla v roce 1850 zrušena celní hranice mezi Uhrami a zbytkem Habsburské monarchie, což vedlo k vytvoření jednotné celní unie, která následně vyústila v novém celním tarifu v roce 1851. V tomto celním tarifu byly sníženy celní sazby oproti sazebníku z roku 1838. Hlavním zdrojem příjmů státu se staly přímé a nepřímé daně, přičemž v každé korunní zemi byla jejich výše rozdílná. Tento tarif zároveň zrušil hlavní dovozní a vývozní omezení. Dovozní clo zůstalo omezeno pouze tam, kde si to žádaly zdravotně policejní důvody.¹³

Na začátku 50. let 19. století byl v Rakousku vybudován systém státní správy odpovídající požadavkům kapitalismu a jeho součástí se stala i finanční správa, byly vybudovány správní finanční úřady a pomocné finanční úřady. Mezi pomocné finanční úřady patřily celní úřady a finanční stráž. V roce 1830 nastoupila na hranice místo vojska pohraniční stráž, která byla vojensky organizovaným útvarům s úkoly shodnými s pozdější finanční stráží. Tato pohraniční stráž podléhala finančním správním úřadům. Pohraniční stráž měla bránit pašeráctví a přestupkům podle celních a finančních zákonů, zabraňovat podezřelým osobám ve vstupu do země a zabraňovat útěkům vojenských zběhů apod. V roce 1835 vznikla důchodková stráž, která podléhala finančním správním úřadům, působila ve vnitrozemí, kde vybírala daně a poplatky a dohlížela na chod daňového a celního systému. V roce 1842 byla důchodková a pohraniční stráž sloučena v jeden sbor, který byl pojmenován finanční stráž a byl podřízený ministerstvu financí, pro tento sbor byl v roce 1843 vydán organizační služební předpis.¹⁴ Dne 29. března 1856 bylo v Čechách zřízeno 14 okresních finančních ředitelství a 31. října 1856 vznikla čtyři okresní finanční ředitelství na Moravě a dvě ve Slezsku. Tyto OFŘ nahradily okresní kamerální správy z poloviny 50. let. Okresní finanční ředitelství byly první instancí pro

¹² BRODESSER, S. a kol. *Celnictví v Československu*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1982, s. 82

¹³ BRODESSER, S. a kol. *Celnictví v Československu*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1982, s. 123, 124, MAINUŠ, F. – JANÁK, J. – HORVÁTH, V. *Historie celnictví v ČSSR*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1977, s. 50-51, 57

¹⁴ MAINUŠ, F. – JANÁK, J. – HORVÁTH, V. *Historie celnictví v ČSSR*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1977, s. 58-59

správu cel a byly jim podřízeny celní úřady a finanční stráž. Druhou instancí celní správy byla zemská finanční ředitelství a nejvyšší instancí bylo ministerstvo financí ve Vídni.¹⁵

Finanční stráž v 50. letech prošla velkými změnami. V roce 1850 došlo ke změně uniformy příslušníků finanční stráže, kterou provázal nový předpis o uniformách v roce 1858, který byl roku 1859 doplněn i o vzorníky. Další vzorníky pro finanční stráž následně vycházely i v 60. a 70. letech. Nově byly v roce 1858 zřizovány provizorní organizace celní správy na hranicích s německým celním spolkem. V těchto finančních okresech poté byli nově zřizováni hraniční inspektoři, kteří zde samostatně řídili celnictví a ochranu hranic. Byly jim podřízeny všechny celní a kontrolní úřady a oddíly finanční stráže v jim přiděleném obvodu. Představovali úřední moc s kompetencí vrchních komisařů finanční stráže a okresních finančních ředitelství, podřízeni byli zemským finančním ředitelstvím.¹⁶ V roce 1869 byla reorganizována finanční stráž. Byly zřízeny dozorčí okresy nadřazené oddělením finanční stráže a sbor byl rozdělen na úřednictvo a mužstvo. Mezi úřednictvo patřili komisaři finanční stráže a mezi mužstvo rescipienti, vrchní dozorcí a dozorcí finanční stráže. Dále vznikly celní úřady, které se dělily na hlavní a vedlejší.

1.2 Celní správa mezi lety 1918 - 1945

Již během první světové války klesal význam cla. V roce 1918 vzniklo samostatné Československo, jako země Čechů a Slováků, jako jeden z nástupnických států po Rakousko – Uhersku. V nově vzniklém státě zůstala většina průmyslových kapacit a Československo také patřilo ke státům, které vyhrály světovou válku, tudíž to znamenalo jednodušší spolupráci se zahraničím. Většina toho, co se v zemi vyrobilo, bylo zaměřeno na vývoz – především lehký průmysl, výroba zemědělských strojů a chemický průmysl. Kromě převzatého průmyslu, převzalo Československo například i celní tarif z roku 1906.¹⁷

¹⁵ BRODESSER, S. a kol. *Celnictví v Československu*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1982, s. 133

¹⁶ BRODESSER, S. a kol. *Celnictví v Československu*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1982, s. 134

¹⁷ MAINUŠ, F. – JANÁK, J. – HORVÁTH, V. *Historie celnictví v ČSSR*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1977, s. 109, BRODESSER, S. a kol. *Celnictví v Československu*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1982, s. 173

Se vznikem nového státu vznikla i potřeba zabezpečení jeho hranice, jednalo se o 4104 km, přičemž původní hranici státu tvořilo pouze 1478 km a nová činila 2626 km. Na nové hranici bylo nutné vybudovat nové celní úřady, které ji měly zabezpečovat. Nejvyšší instancí celní správy bylo ministerstvo financí, to muselo zajistit, že celní úřady budou zpočátku alespoň na hlavních místech, jako byly železniční tratě a nejdůležitější silnice. První strážní stanice vznikly na hranicích s Rakouskem a následně ve Slezsku, kde se kontroly ujala všechna oddělení finanční stráže, na železnicích pak v kontrolních stanicích pracovali celní úředníci nebo podúředníci finanční stráže s personálem složeným z bývalých příslušníků vojska.¹⁸

V roce 1919 byla provedena měnová reforma, jejímž projevem bylo mimo jiné okolkování původních Rakousko-uherských bankovek, čímž vznikly nové bankovky pro Československo. Bankovky byly okolkovány 25. února 1919, čemuž předcházelo naprosté uzavření hranic, aby nemohl být kapitál převážen, tomu výrazně pomohlo nasazení pohraniční finanční stráže, která dohlížela na úplné uzavření hranic v období od 26. února do 19. března 1919.¹⁹ Ve stejném roce byly již některé strážní stanice změněny na řádné celní úřady, následně také začala vznikat i celní letiště. První takové letiště vzniklo v Praze-Kbelích a fungovalo až do roku 1927 samostatně, následně vznikla další v Brně a Mariánských Lázních.²⁰

Do roku 1919 fungovala finanční stráž jako jednotný sbor, tehdy byla zrušena a pro vnitrozemí byla nahrazena důchodkovou kontrolou a v pohraničí začal fungovat sbor pohraniční finanční stráže a od roku 1920 se oba sbory vyvíjely na sobě nezávisle.²¹

Se vznikem Československé republiky zároveň vzniklo ministerstvo průmyslu, obchodu a živností (MPOŽ), při kterém vznikla Československá vývozní a dovozní komise, která řídila zahraniční obchod, udělovala povolení k vývozu, dovozu a průvozu veškerého zboží, upravovala obchodní styky s ostatními státy a měla připravit návrh na nový celní

¹⁸ MAINUŠ, F. – JANÁK, J. – HORVÁTH, V. *Historie celnictví v ČSSR*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1977, s. 115

¹⁹ MAINUŠ, F. – JANÁK, J. – HORVÁTH, V. *Historie celnictví v ČSSR*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1977, s. 110

²⁰ MAINUŠ, F. – JANÁK, J. – HORVÁTH, V. *Historie celnictví v ČSSR*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1977, s. 116

²¹ MAINUŠ, F. – JANÁK, J. – HORVÁTH, V. *Historie celnictví v ČSSR*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1977, s. 116

tarif. Tyto pravomoci následně přešly na průmyslníky a obchodníky, což vedlo k problémům, jelikož neexistovaly jasně vymezené kompetence.²² Dne 20. února 1919 došlo k vydání nového zákona o celním území a vybírání cel, ve kterém bylo Československo definováno jako samostatné celní území s výhradním právem vybírat celní dávky a provádět celní řízení u veškerého zboží, které přecházelo přes hranice státu. Bylo uvedeno zboží, které bylo osvobozeno od cla, například obilí, mouka, semena, dobytek apod.²³

V roce 1920 vznikl Úřad pro zahraniční obchod, který byl na úrovni ministerstva. V jeho čele stál doktor Rudolf Hotowetz a hlavním úkolem bylo vypracovat nový celní tarif, tak aby vyhovoval lehkému průmyslu. Úřad navrhoval také nízká cla, která by znamenala pouze nejnужnější ochranu pro domácí trh, co se týkalo lehkého průmyslu, aby i těm co do země budou své zboží dovážet, vycházeli vstříc. Představitelé těžkého průmyslu však žádali cla vyšší z důvodu toho, že vyráběli především pro domácí trh a tím pádem chtěli vyloučit konkurenci na vnitřním trhu. V únoru 1922 byl Úřad pro zahraniční obchod zrušen a jeho kompetence a funkce přešly na ministerstvo obchodu.²⁴

Na ministerstvu financí vznikl v listopadu 1918 IV. odbor pro nepřímé daně, cla a monopoly. V lednu 1923 vznikly další dva nové odbory, a to odbor IV A a IV B. V čele nového odboru IV B, který se skládal ze tří oddělení, stál odborový přednosta Emil Martinec, který spravoval celní záležitosti. Dalším přednostou tohoto oddělení byl JUDr. Jan Dvořák.²⁵

V roce 1927 byl vydán první celní zákon, někdy také označovaný jako Martincův celní zákon, podle svého autora Emila Martince. Tento zákon vyšel 14. července 1927 jako zákon č. 114/1927 Sbírkou zákonů a nařízení s účinností od 1. ledna roku 1928 a platil až do 31. července 1954. Zákon upravoval nejen organizaci celní správy, ale i celní řízení a trestní celní právo, upravoval pohyb zboží přes státní hranici. Měl sedm hlav, ve kterých

²² MAINUŠ, F. – JANÁK, J. – HORVÁTH, V. *Historie celnictví v ČSSR*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1977, s. 111

²³ BRODESSER, S. a kol. *Celnictví v Československu*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1982, s. 174

²⁴ MAINUŠ, F. – JANÁK, J. – HORVÁTH, V. *Historie celnictví v ČSSR*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1977, s. 112

²⁵ BRODESSER, S. a kol. *Celnictví v Československu*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1982, s. 184, SEDLÁČEK, K. *Průvodce dějinami celnictví v českých zemích od středověku do dvacátého století*. 1. vyd. Vlastním nákladem, 2017, s. 63

bylo obsaženo: V první hlavě definice základních pojmů celního práva – právo Československého státu vybírat clo, také vymezovala základní pojmy celního práva jako např. celní území, celní hranice, pohraniční pásmo apod. Ve druhé hlavě byly stanoveny orgány celní správy a zařízení celního dozoru – nová úprava organizace celní správy a vymezení oprávnění jejích orgánů, ve třetí hlavě byla ustanovení o celním řízení a jeho druzích, která byla zároveň rozdělena na tři oddíly, v prvním se jednalo mimo jiné o povinnosti dodat zboží k celnímu řízení, přihlašovat zboží k celní kontrole apod., ve druhém oddíle byly uvedeny všechny formy celního řízení a ve třetím byla ustanovení pro poštovní, železniční, vodní a cestovní styk. Čtvrtá hlava obsahovala ustanovení o platební povinnosti, pátá upravovala stížnosti řízení a v šesté hlavě zákona bylo popsáno trestní právo celní a trestné činy byly rozděleny na celní přestupky (podloudnictví, zatajování) a celní nepořádnosti. Sedmá hlava obsahovala závěrečná a prováděcí ustanovení.²⁶

Zákon vymezoval různé pojmy, které se vztahovaly k celní správě, například celní důchodek byly peníze pro stát získané výběrem cla z vyváženého a dováženého zboží, celní pohraniční pásma byly pruhy široké 10 km, každá obec, která se v něm nacházela, byla náležitě označena cedulí, účelem těchto pásem byla úprava místních, osobních i hospodářských styků obyvatel tohoto území se sousedním.²⁷ Celníště bylo v zákoně označení pro místo, kde se vykonávalo celní řízení.

Celní zákon upravoval také finanční stráž. Byla zde definována jako ozbrojený sbor ve stejnokroji, který byl přizpůsoben vojenské kázni a měl hlídat celní hranici, tedy dohlížet na přechod osob a zboží, měl zabraňovat celním přestupkům a měl pomáhat celním úřadům, pokud bylo potřeba. Finanční stráž mohla v celním pohraničním pásmu vcházet do budov, ne však soukromých bytů, pokud k tomu měla povolení, dále mohla prohlížet

²⁶ MAINUŠ, F. – JANÁK, J. – HORVÁTH, V. *Historie celnictví v ČSSR*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1977, s. 122, Díl 6. Martincův celní zákon z roku 1927. In: *Východočeský klub celních veteránů* [online]. 2011 [cit. 2017-12-06]. Dostupné z: <http://www.vkcv.estranky.cz/clanky/historie-cla--celnictvi-a-fs/historie-celnictvi-v-cechach-a-na-morave/dil-6.-martincuv-celni-zakon-z-roku-1927.html>

²⁷ MAINUŠ, F. – JANÁK, J. – HORVÁTH, V. *Historie celnictví v ČSSR*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1977, s. 123

vozidla, plavidla a letadla a zboží v nich, mohla požadovat předložení osobních dokladů zastavených osob v celním pohraničním pásmu.²⁸

První stolicí úřadů celní správy byly celní úřady a finanční stráž, které byly podřízené okrskové celní správě, v jejímž obvodu se nacházely. Celé Československé celní území bylo rozděleno na čtyři celní okrsky, okrskovými celními správami pak byly zemské finanční správy = zemská finanční ředitelství, v Praze pro Čechy, v Brně pro zemi Moravskoslezskou a v Užhorodě pro Podkarpatskou Rus. Nejvyšším úřadem stále zůstávalo ministerstvo financí, které podle zákona spravovalo celní důchodek a vykonávalo nejvyšší dozor v oboru celnictví. Nový celní zákon znamenal zvýšení pravomocí pro celní úřady.²⁹

Během hospodářské krize se opět sáhlo k ochranářskému systému. Byla zvýšena cla na obilí, mouku a nově byla také zavedena cla na maso. To mělo představovat ochranářskou politiku agrární strany, na druhé straně to však také znamenalo potíže při sjednávání obchodních smluv se sousedními státy. V těchto letech stoupl význam jediného ozbrojeného sboru, tedy finanční stráže a to z toho důvodu, že neustále častěji docházelo k podloudnictví. Například docházelo ve velké míře k pašování umělých sladidel - sacharinu, z důvodu vysoké ceny cukru.³⁰

V roce 1935 byla založena Rada pro opevňování, jejímž výkonným orgánem bylo Ředitelství opevňovacích prací. Tato Rada měla za úkol vybudovat opevnění státní hranice Československé republiky. Následně v roce 1936 bylo vydáno vládní nařízení o Stráži obrany státu, novém strážním sboru pro ochranu státní hranice a území, k ochraně veřejného pořádku, klidu a bezpečnosti. V tomto sboru působili příslušníci četnictva, finanční stráže, vojska a dalších. Jednalo se vojensky organizovaný a vycvičený sbor, který byl podřízený ministerstvu vnitra. Během září roku 1938 příslušníci SOS i finanční stráže a celní správy bránili hranice Československa, avšak nakonec bylo pohraničí postoupeno Hitlerovi. Následně docházelo k rychlému ústupu příslušníků finanční strá-

²⁸ MAINUŠ, F. – JANÁK, J. – HORVÁTH, V. *Historie celnictví v ČSSR*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1977, s. 124-125

²⁹ MAINUŠ, F. – JANÁK, J. – HORVÁTH, V. *Historie celnictví v ČSSR*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1977, s. 124

³⁰ MAINUŠ, F. – JANÁK, J. – HORVÁTH, V. *Historie celnictví v ČSSR*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1977, s. 137

že i celní správy z hranic a bylo potřeba budovat novou celní službu a finanční stráž na nové hranici země.³¹

Po Mnichovské konferenci došlo ke ztrátě československého pohraničí. Byly zpřetrhány důležité dopravní tepny, což znemožňovalo případný budoucí vojenský odpor, došlo také ke ztrátě oblastí, kde se těžilo uhlí.³² V odtrženém československém pohraničí byl vytvořen říšskoněmecký třístupňový systém finanční správy. První stupeň tvořily finanční úřady pro správu majetkových a oběhových daní a hlavní celní úřady s jim podřízenými celními služebnami pro správu cel a spotřebních daní. Druhý stupeň nově zřízené úřady vrchních finančních ředitelů a třetí stupeň tvořilo říšskoněmecké ministerstvo financí.³³ Říše byla rozdělena na 32 oblastí, ve kterých byly úřady vrchních finančních prezidentů. V sudetské župě se jednalo o úřady prezidentů v Karlových Varech a Opavě (např. KV: 37 finančních úřadů, 5 hlavních celních úřadů, 18 okresních celních komisariátů, 34 celních úřadů a 66 celních dozorcích služeben). Toto dělení platilo až do roku 1942. Na zbylém území republiky nedošlo ke změně systému finanční správy. Po obsazení republiky německými vojsky a vzniku Protektorátu byly celní úřady převedeny zpod protektorátního ministerstva financí pod německého vrchního finančního prezidenta v Praze, pro kterého zde byl zřízen úřad. V době Protektorátu Čechy a Morava byly celní úřady rozděleny do tříd podle důležitosti místa a podle rozsahu a povahy agendy. Celní úřady první třídy podléhaly přímo hlavním celním úřadům, celní úřady druhé třídy pak byly podřízené okresnímu celnímu komisaři. Okresní celní komisař zároveň dohlížel na veškerou kontrolní činnost ve svém obvodu. V září roku 1940 ukončily svou činnost celní úřady a došlo ke zrušení finanční stráže.³⁴

Postupem doby se redukovaly počty státních úřadů i z důvodu neúspěchů nacistických vojsk. Roku 1942 byly zrušeny hlavní celní úřady v Čáslavi, Jičíně, Táboře a Pražské byly sloučeny.

³¹ MAINUŠ, F. – JANÁK, J. – HORVÁTH, V. *Historie celnictví v ČSSR*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1977, s. 138, BRODESSER, S. a kol. *Celnictví v Československu*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1982, s. 200, 202

³² MAINUŠ, F. – JANÁK, J. – HORVÁTH, V. *Historie celnictví v ČSSR*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1977, s. 148

³³ MAINUŠ, F. – JANÁK, J. – HORVÁTH, V. *Historie celnictví v ČSSR*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1977, s. 150

³⁴ MAINUŠ, F. – JANÁK, J. – HORVÁTH, V. *Historie celnictví v ČSSR*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1977, s. 152, 154, 155

2 Historie celní správy po roce 1945

2.1 Období celní správy do vzniku Ústřední celní správy

Po druhé světové válce, docházelo k obnovování předválečného Československa, což bylo zakotveno i v Košickém vládním programu z 5. dubna 1945. Zde byl ustaven vznik nového Sboru národní bezpečnosti, který měl nahradit dle komunistické strany „starý buržoazní policejní a četnický aparát“. Základem nového politického systému osvobozené Československé republiky se stala Národní fronta, do které patřila Komunistická strana Československa, Sociálně demokratická strana, Národně socialistická strana, Lidová strana a Komunistická strana Slovenska a Demokratická strana Slovenska. Na území Československé republiky byl převzat bývalý systém finančních úřadů v předmnichovské podobě. Vrcholným orgánem celní správy bylo ministerstvo financí, přičemž záležitosti cla byla v působnosti VIII. odboru o čtyřech odděleních a oddělení celní kontroly. Celní úřady řídila zemská finanční ředitelství, v rámci kterých byly zřízeny okrskové celní správy.³⁵

Po válce byla celní správa na území republiky nejednotná, jelikož na území bývalého protektorátu fungovalo německé celní právo s německou celní organizací, slovenské pohraničí bylo připojeno během války k maďarskému pohraničí a na malém zbytku území Slovenské republiky platilo československé celní právo. Bylo potřeba tedy zase sjednotit celní správu na osvobozeném území, což se podařilo prezidentským dekretem z 23. června 1945 č. 25/1945 Sb., o sjednocení celního práva na území republiky Československé s platností zákona a celní organizace byla od 16. července obnovena. V roce 1945 byla také obnovena finanční stráž prezidentským dekretem, obnovou oddělení, inspektorátů a vrchních inspektorátů finanční stráže na hranicích byl pověřen ministr financí, který měl také vymezit jejich místní a věcnou působnost. Tento prezidentský dekret sjednocoval celní právo a obnovoval platnost celního zákona z roku 1927 a původní celní tarif i všeobecný sazebník pro území Československé republiky. Dále dle této vyhlášky měly celní úřady vzniklé během okupace předat svou agendu obnověným celním úřadům československé celní správy a následně měly zaniknout. Správa nepřímých daní byla prozatím ponechána v kompetenci hlavních celních úřadů, stejně tak

³⁵ BRODESSER, S. a kol. *Celnictví v Československu*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1982, s. 224 MA-
INUŠ, F. – JANÁK, J. – HORVÁTH, V. *Historie celnictví v ČSSR*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1977, s.
158, 160

měly tyto hlavní celní úřady obstarávat celní trestní agendu a administraci spotřebních daní a lihového monopolu. Agenda, o kterou se starali okresní celní komisaři, byla přenesena na přednosta celních dozorcích služeben. Zemské finanční ředitelství v Brně a jeho expozitura v Moravské Ostravě se nově staralo o agendu vrchního finančního prezidenta v oboru nepřímých daní a monopolů. Na Slovensku nebyla okrsková celní správa obnovena, pouze byla její agenda svěřena celnímu oddělení pověřenectva financí. Platil tedy stav, který byl v zemi těsně před Mnichovským diktátem 29. září 1938. Z velké části byli znovu zaměstnáni bývalí příslušníci finanční stráže, pokud nebyli starší 55 let a pokud bylo třeba, byli zaměstnáváni i bývalí příslušníci Revoluční gardy. Nový všeobecný celní sazebník byl po válce vyhlášený vládním nařízením č. 32/1947 Sb. Reagoval na poválečný stav v zemi a měl dva díly, první se zabýval dovozem zboží a druhý vývozem. Po měnové reformě pak bylo potřeba jej přepočítat. Pro zboží, které se vyváželo, nebylo clo stanoveno. S nástupem tzv. lidově demokratického státu docházelo k centralizaci nejen země a jejího průmyslu a podobně, ale i celní správy. Celní správa nově spadala pod Národní výbory, jednotlivé celnice byly zahrnuty do kompetencí finančních resortů národních výborů, jak je uvedeno níže.³⁶

V roce 1945 byl vývoz zboží upraven v závislosti na řízeném hospodářství, celní řízení se uskutečňovalo, pokud mělo zboží vývozní povolení, které udělovalo ministerstvo zahraničních věcí a mělo prohlášení o vývozní valutě. Orgány celní správy pak kontrolovaly správnost vydaných dokladů, ale i to, zda zboží těmto dokladům odpovídá množstvím i cenou.³⁷

Po únorovém převratu v roce 1948 nedošlo zpočátku k zásadním změnám v organizaci celní správy, nebyla začleněna pod ministerstvo zahraničního obchodu, ani nedošlo ke změně její činnosti nebo novému vymezení pravomoci. Celní správa stále spadala pod ministerstvo financí. Nový řád byl celní správě dán až v roce 1952, kdy byla zřízena nová Ústřední celní správa. Celní správa se zabývala kontrolou vývozu a dovozu zboží, to bylo regulováno plánem pro podniky, které pak dodávaly doklady v celním řízení pro

³⁶ BRODESSER, S. a kol. *Celnictví v Československu*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1982, s. 224-226, 228, MATOUŠEK, P. – SABELOVÁ, L. *Clo: Výklad je zpracován k právnímu stavu ke dni 1. 3. 2007*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2007, s. 9, SEDLÁČEK, K. *Průvodce dějinami celnictví v českých zemích od středověku do dvacátého století*. 1. vyd. Vlastním nákladem, 2017, s. 102

³⁷ BRODESSER, S. a kol. *Celnictví v Československu*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1982, s. 230-1, MAJINUŠ, F. – JANÁK, J. – HORVÁTH, V. *Historie celnictví v ČSSR*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1977, s. 160-161

dovážené i vyvážené zboží. Předpokládalo se, že vyšší celní poplatky by mohly vést ke snížení dovozu a následně k tomu, že by domácí firmy mohly více využívat domácích zdrojů při zisku surovin a materiálů, které potřebovaly pro svou činnost. V roce 1949 byla provedena reorganizace celní správy, staré orgány finanční správy byly zrušeny a jejich úkoly převzaly národní výbory. Dne 21. prosince 1948 bylo v zákoně o výkonu finanční správy národními výbory stanoveno, že finanční správa bude v prvním stupni vykonávána okresními národními výbory a ve druhém krajskými národními výbory. Okresní národní výbory převzaly působnost dosavadních celních úřadů a výkonných finančních úřadů a krajské národní výbory převzaly působnost českých zemských finančních úřadů a vedly osobní a kádrovou agendu. Pro výkon finanční služby byl u každého národního výboru založen finanční referát. Finanční referáty národních výborů vykonávaly svou funkci v plném rozsahu od 1. března 1949, jednalo se o záležitosti finanční povahy v oboru okresní správy a oboru daní, dávek, poplatků cel a státních finančních monopolů.³⁸

V přechodném období v letech 1949 – 1952 bylo nejvyšší instancí celní správy ministerstvo financí, které řídilo celní oddělení v rámci finančních referátů, provádělo legislativní a normativní opatření a pokud bylo potřeba, zasahovalo i do jejich práce. Celní odbor ministerstva financí zůstal zachován s výrazným omezením. Od 1. ledna 1949 došlo ke zrušení finanční stráže a její působnost byla přenesena na Sbor národní bezpečnosti, který tedy převzal dohled nad státní hranicí.³⁹

2.2 Celní správa v období 1952 – 1989

Vzniku Ústřední celní správy předcházelo přechodné období popsané výše. V roce 1948 byl ustaven monopol zahraničního obchodu zákonem č. 119/1948 Sb., o státní organizaci zahraničního obchodu a mezinárodního zasilatelství, na jehož dodržování měla dohlížet právě celní správa. Toto vedlo k jejímu začlenění do resortu ministerstva zahraničního obchodu vládním nařízením č. 27/1952 Sb., o organizaci celní správy, z 8. července 1952, které zároveň vedlo i k následnému vzniku samostatné socialistické celní správy v Československu.

³⁸ BRODESSER, S. a kol. *Celnictví v Československu*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1982, s. 246, MAINUŠ, F. – JANÁK, J. – HORVÁTH, V. *Historie celnictví v ČSSR*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1977, s. 167

³⁹ MAINUŠ, F. – JANÁK, J. – HORVÁTH, V. *Historie celnictví v ČSSR*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1977, s. 168-169

V srpnu 1952 byl vedoucím Ústřední celní správy jmenován JUDr. Karel Fiala, který byl v jejím čele až do roku 1957, kdy jej vystřídal na pozici vedoucího Stanislav Saur. Během doby, kdy byl vedoucím Stanislav Saur, došlo k poklesu významu celnictví především z personálních důvodů. Tehdy byl důležitější pro práci třídní původ než vzdělání uchazeče.⁴⁰ To ostatně lze vypožorovat i v ostatních organizacích v tehdejší době.

Vládní nařízení z července 1952 zjednodušilo systém celní správy na dvoustupňový – Ústřední celní správa a celnice a zároveň stanovilo hlavní úkol celé celní správy, a to kontrolu oběhu zboží se zahraničím. Ústřední celní správa vznikla jako orgán ministerstva zahraničního obchodu, měla za úkol plnit dosavadní úkoly ministerstva financí a krajských národních výborů v celních záležitostech a úkoly ministerstva financí v devizových záležitostech podle zákona o vázaném devizovém hospodářství. Byly jí podřízeny celnice, které převzaly celní úkony dosavadních okresních národních výborů. Tyto celnice byly zřizovány nebo rušeny ministerstvem zahraničního obchodu, které také vymezovalo jejich působnost. Zaměstnanci celní služby nosili během výkonu služby stejnokroj. Věcné vybavení potřebné k výkonu celní služby v rámci ministerstva financí, bylo nově využíváno Ústřední celní správou a věci krajských a okresních národních výborů získaly celnice. Tehdy vzniklo 86 celnic na území Československé republiky.⁴¹ Dne 24. dubna 1953 byl přijat nový celní zákon č. 36/1953 Sb., s platností od 1. ledna následujícího roku, ve kterém byly popsány úkoly celní správy i její politický charakter. Tento zákon byl až do roku 1974 základní právní normou celnictví.

ÚCS podléhala přímo ministroví, i když měla určitou nezávislost v rámci ministerstva zahraničního obchodu. Úkolem celní správy byl výkon kontroly, sjednávání nápravy a zpracování získaných informací pro potřeby zahraničního obchodu. Měla kontrolovat monopol zahraničního obchodu, jestli dovozy, vývozy i průvozy odpovídají platným právním předpisům a směrnicím vydaných ministerstvem zahraničního obchodu a jestli jsou také dodržovány. Celní správa neměla být pouze formálním orgánem, ale postupně docházelo ke změně její působnosti, především měla nově vykonávat hlavně kontrolní činnost. V záležitostech cestovního ruchu celní správa plnila ochrannou funkci ekono-

⁴⁰ SEDLÁČEK, K. *Průvodce dějinami celnictví v českých zemích od středověku do dvacátého století*. 1. vyd. Vlastním nákladem, 2017, s. 124

⁴¹ MAINUŠ, F. – JANÁK, J. – HORVÁTH, V. *Historie celnictví v ČSSR*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1977, s. 169-171, BRODESSER, S. a kol. *Celnictví v Československu*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1982, s. 257-8

mických zájmů státu i v oblasti tehdejší oficiální ideologie, kdy se zaměřovala na narušování politických idejí, například z Rakouska se do země dovážela „nepřátelská“ literatura a tiskoviny pro tehdejší režim. Celní správa i nadále spolupracovala s příslušníky pasové kontroly ministerstva vnitra.⁴²

Významnou činností bylo zpracování celní statistiky, od roku 1969 v rámci celního řízení pro ni byly sbírány podklady. Výsledky následně sloužily pro další celní kontrolu, zaznamenávala se základní fakta, kontrolovalo se neporušení zákazů nebo omezení v dovozu a vývozu zboží a přímo v počítačích se kontrolovalo dodržování komoditní oprávněnosti jednotlivými organizacemi zahraničního obchodu, všechny případné nesrovnalosti se postupovaly dále organizaci, která se tím přímo zabývala. V celní statistice se také uchovávaly informace pro potřebu federálního ministerstva zahraničního obchodu jednorázově nebo trvale. V roce 1973 se na získávání výsledků z dat podílel Podnik výpočetní techniky v Nymburku.⁴³ Od 1. října 1978 platila nová směrnice o provádění celní statistiky, kterou vydala Ústřední celní správa, a která byla ovlivněna změnami v systému vypočítávání cla z dováženého obchodního zboží. Prohloubila se kontrola správnosti uvedených údajů v Návrzích na celní řízení na celních ustanovením o nezbytnosti kontroly odesílaných dílů „A“ Návrhů na celní řízení pověřeným pracovníkem a byla prováděna také důkladnější kontrola dokladů doručených na Ústřední celní správu. Pro úspěšné stanovení výše cla bylo mimo jiné důležité vyvarovat se chyb v prvotních dokladech celní statistiky. Tato směrnice však nebyla jediným prostředkem pro zpřesnění výsledků celní statistiky, k tomu pomáhala již různá opatření i v minulosti.⁴⁴

S postupem času se objevila potřeba nové složky celní správy, která by se soustředila na zjišťování a zadržování zboží, které uniklo celní kontrole. Nejprve se skupiny celní vyhledávací služby zaměřovaly hlavně porušováním celních předpisů u dovezených motorových vozidel a později i u ostatního dovezeného zboží. V roce 1970 byly zřízeny první skupiny celní vyhledávací služby v Praze, Plzni, Brně, Bratislavě a Košicích, přičemž každá se zabývala trochu odlišnými věcmi v závislosti na jejich územním obvodu, na-

⁴² *Celní správa ČSSR splní závěry XIV. sjezdu KSČ.* Clo-Douane. 1971, roč. V., č. 12, s. 2-4

⁴³ NESVADBA, V. *Čtyři roky celní statistiky.* Clo-Douane. 1973, roč. VII., č. 7, s. 7

⁴⁴ KRÁTKÝ, O. *Poznatky z nového způsobu odesílání a třídění NCR.* Clo-Douane. 1979, roč. XIII., č. 6, s. 6

příklad v závislosti na průmyslovost daného obvodu. Často se zabývaly poštovními zá-
silkami se svatebními dary, hudební aparaturou a podobně, která byla využívána jinak,
než se uvedlo do celních záznamů při jejich obdržení. Tyto skupiny musely znát systém
fungování jednotlivých pracovišť celní správy, systém celní kontroly těchto pracovišť a
způsob vedení jednotlivých druhů evidence, aby mohly vykonávat správně svou práci.
Mimo jiné spolupracovaly také s VB. Postupně se skupiny rozšířily a působily v sídlech
krajů a na některých dalších celnicích. Neprováděly však vyměřování celní náhrady (ty
byly vyměřovány podle paragrafu 30 celního zákona č. 36/1953 Sb.), realizaci vozidel,
povolovací agendu, ani nezastupovaly celnice v soudním řízení, i když to bylo součástí
jejich práce, pouze ke všemu zajišťovaly podklady. Ostatní náleželo orgánům celní
správy ve výkonu služby. Přesné úkoly celních vyhledávacích služeb byly stanoveny ve
služební instrukci č. 1/1976. V roce 1983 již byla síť celních vyhledávacích služeb to-
tožná s územním členěním celnic, celní vyhledávací služby spolupracovaly s celníky
během jejich výkonu služby, předávaly jim poznatky ke zboží, osobám a úkrytům a
zpětně je pak dostávaly i od příslušníků CS, organizovaly a řídily operativní skupiny a
činnost psovodů.⁴⁵

Roku 1974 byl Federálním shromážděním ČSSR schválen nový celní zákon, který na-
byl účinnosti prvního ledna následujícího roku. V tomto zákoně byla formulována nová
úloha celní správy v tehdejší společnosti. Celní zákon č. 44/1974 Sb. byl zaměřen na
podporu mezinárodního obchodu a pomoc jeho rozvíjení, bylo v něm zachováno posta-
vení Ústřední celní správy jako zvláštní složky MZO a potvrzoval již dříve zřízená Cel-
ní ředitelství v Čechách a na Slovensku. V čele Ústřední celní správy byl generální ředi-
tel a nově také náměstek generálního ředitele, který byl jeho statutárním zástupcem.
Zde se projevilo federativní uspořádání v principu národnostní alternace, pokud byl ge-
nerálním ředitelem Čech, musel být jeho náměstek ze Slovenska a naopak. Základním
článkem celní správy byly i nadále celnice a nově byli rozdělováni pracovníci celní

⁴⁵ ZÁRUBA, K. *Současnost a perspektivy celní vyhledávací služby*. Clo-Douane. 1972, roč. VI., č. 11,
s. 6, 7, HÁLA, P. *CVS specializovaná složka celní správy*. Clo-Douane. 1982, roč. XVI., č. 4, s. 6, GA-
LOČÍK, S. *Významné úkoly CVS*. Clo-Douane. 1985, roč. XIX., č. 17, s. 4

správy podle jejich činností, úkoly celní správy mohli plnit pouze příslušníci celní správy a ne ostatní pracovníci celní správy.⁴⁶

V listopadu 1967 byla ředitelem Ústřední celní správy ustanovena komise pro vypracování návrhu nového organizačního řádu, který měl upravit vztahy mezi útvary i funkcemi, měl stanovit práva a povinnosti vedoucích i výkonných pracovníků a určovat jim, jak budou plnit své úkoly. Dále se měla projevit změna struktury celní správy.⁴⁷

V roce 1968 se v oblasti celní správy uvažovalo, jakým způsobem bude probíhat její práce a kontrola v různých oblastech, která spadala do kompetencí právě celní správy. Z toho důvodu došlo k jednáním o Akčním programu celní správy ČSSR, který byl v květnu roku 1968 schválen. Autorem ústřední části Akčního programu CS byl generální ředitel JUDr. Jiří Brož CSc., který spolupracoval s ředitelem celnice v Českých Budějovicích Bohumírem Klečkou. Tento program stanoval působení celní správy ve dvou oblastech, v ekonomické a mimoekonomické. V Ekonomické oblasti se jednalo především o otázky cla a celní statistiky, která se od roku 1957 neprováděla. Jednalo se o kontrolu oběhu zboží ve styku se zahraničím. V době, kdy se jednalo o novém Akčním programu CS, se předpokládala aktivace kontrolního systému nejpozději od 1. ledna 1969 a clo se podle nových podmínek mělo začít vybírat od prvního ledna roku 1970. Stejně tak měl být vytvářena i celní statistika včetně potřebných podkladů pro státní statistiku, která se týkala zahraničního obchodu, jelikož se zde uváděla úplnost údajů o dovozech a vývozech ČSSR, objektivní údaje a také pomáhala k rychlému zpracování informací nejvyšších orgánů. Počítalo se také se zavedením výpočetní techniky do práce celní správy, která pomohla plně mechanizovat výpočet cla, i pro vytváření celní statistiky. V mimoekonomické oblasti Akčního programu se řešily otázky pasové kontroly a otázky celní stráže. Bylo navrhováno, aby pasové i celní kontroly byly prováděny celní správou, což by znamenalo komplexnost celého odbavení i jeho časové zkrácení a potřeba méně pracovníků na hranicích. V roce 1968 se o kontrolu hranic s NDR, Polskem, SSSR a Maďarskem starala Pohraniční oddělení VB prostřednictvím pohyblivých hlídek, které převzaly v roce 1949 činnost bývalé finanční stráže. V akčním programu se počítalo s nově vytvořenou celní stráží, která by nenáležela pod

⁴⁶ MAINUŠ, F. – JANÁK, J. – HORVÁTH, V. *Historie celnictví v ČSSR*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1977, s. 185-6

⁴⁷ *V Praze mezinárodně*. Clo-Douane. 1968, roč. II, č. 5, s. 2

resort ministerstva vnitra. Na hranicích tedy měla být sjednocena pod jednou složkou celní správy celní a pasová kontrola na všech přechodech i prohlídky dopravních prostředků a na všech přechodech měla být pořádková služba. Organizace celní správy byla v Akčním programu řešena následujícím způsobem: Ústřední orgán celní správy měl být nezávislý na jiném resortu a za svou činnost by se měl prostřednictvím vedoucího zodpovídat ministru zahraničního obchodu. Kompetence ústředního celního orgánu měly zasahovat do všeobecné legislativy, všeobecných mezinárodních styků, všeobecné analytické činnosti, otázek celního tarifu a celní politiky, metodiky celního řízení a celní statistiky a měla kontrolovat i jednotlivé celní správy v mzdové politice, určovat zásady operačního řízení, zásady řízení školení a výuky, hlavní otázky pracovního práva a rozpočtu. V Praze a Bratislavě se počítalo se zřízením národních celních orgánů s kompetencemi v oblastech: celně právní jako odvolací orgán, organizační operační řízení a kontroly, kádrové, osobní, školení a výuky, platové, hospodářské řízení činnosti celní správy a spoluúčast v otázkách mezinárodních styků.⁴⁸ Dále bylo uvedeno, za jakých podmínek budou přijímáni noví pracovníci celní správy. Pro službu bylo potřebné dokončené středoškolské vzdělání nebo jiné vzdělání ukončené maturitní zkouškou, případně vysokoškolské vzdělání pro předem určené funkce, přihlíželo se také k politické „vyspělosti“. Uvažovalo se o zřízení nové celní školy, společné pro Českou i Slovenskou republiku, která by uchazeče připravovala lépe než školení, která doposud u celníků probíhala. Tato celní škola by navazovala na absolvované vzdělání, vyučovaly by se předměty potřebné pro výkon práce v celní službě včetně prohloubení znalosti cizích jazyků a byla by ukončena příslušnou závěrečnou zkouškou. V souvislosti s Akčním programem celní správy mělo dojít k úpravě platových podmínek. V roce 1970 však došlo ke zrušení Akčního programu z důvodu jeho bezpředmětnosti mimoeconomické části, ale i proto, že byl z tehdejšího pohledu negativně ovlivněný dobou svého vydání. Otázky ekonomické se staly součástí následně vydaných výnosů pro celní správu. Přes to všechno se Akční program postupně plnil, pouze aktivace cla se neustále odsouvala. Clo se začalo aktivně vybírat až v 80. letech minulého století.⁴⁹

⁴⁸ *Akční program celní správy ČSSR*. Clo-Douane. 1968. roč. II, č. 7-8, s. 3-6, *Akční program – závazná směrnice pro naši práci*. Clo-Douane. 1969. roč. III, č. 1, s. 3

⁴⁹ *Prohlášení k „Akčnímu programu ÚCS ČSSR“*. Clo-Douane. 1970. roč. IV, č. 12, s. 2, SEDLÁČEK, K. *Průvodce dějinami celnictví v českých zemích od středověku do dvacátého století*. 1. vyd. Vlastním nákladem, 2017, s. 126-127, 129

Celní správa byla součástí ochrany tehdejší ekonomiky a od 1. ledna 1969 spolupracovala se Sborem národní bezpečnosti. Tato spolupráce byla ujednána mezi náměstkou ministrů vnitra a zahraničního obchodu. Spočívala ve výkonu společné služby na hranicích bez ohledu na to, která ze složek zde vykonávala stálou službu nebo i ve vzájemném zastupování nebo pomoci při plnění úkolů v rámci vzájemně přenesené působnosti výkonu služby na hranicích.⁵⁰ SNB předával celní správě výsledky jeho šetření v trestné činnosti, o které dostal informace od celní správy. Tato spolupráce byla rámcově upravena celním zákonem a zákonem i Sboru národní bezpečnosti a poté se upřesňovala směrnici, které tuto spolupráci blíže vymezovaly. Jednalo se o metodickou, řídicí a kontrolní činnost, boj proti zakázanému dovozu omamných látek, boj proti hospodářské trestné činnosti a také proti ideologické diverzi. Pro SNB byly důležité informace od CS především ohledně cestovního ruchu, o osobách, které se dopustily některého z přestupků apod., jelikož na jejich základě se vyhodnocovala bezpečnost a stanovovala se opatření k boji proti trestné činnosti.⁵¹

V letech 1969 – 1970 se nevyhnuly personální prověrky ani pracovníkům celní správy. Díky působení tehdejšího vedení Ústřední celní správy však nenabýly takových personálních důsledků jako v jiných složkách. Podle tehdejších předpisů mělo celní správu v ČSSR opustit 166 osob, nakonec jich odešlo pouze 63 a ostatní i přes nátlak zůstaly.⁵²

V 70. letech se začal využívat rentgen pro kontrolu přepravovaných věcí, to urychlilo odbavování. Pro identifikaci konkrétních látek bylo potřeba nastavit určité elektrické napětí a proud rentgenové barvy. V začátcích využívání rentgenu v celní správě se obraz kontrolovaného předmětu musel prohlížet přímo na stínítku, kam se promítal, takže se vyhodnocoval buď v tmavé místnosti, nebo v kukátku v zakrytém prostoru samotného zařízení. Předmět byl umístěn v prostoru, ze kterého rentgenové záření neunikalo. Další technika, která usnadňovala práci příslušníkům celní správy, zahrnovala UV lampy, indikátory kovových předmětů, optické dálkoměry do 15 m, narkotesty, rentgeny

⁵⁰ FEDERÁLNÍ SPRÁVA VEŘEJNÉ BEZPEČNOSTI MV ČSSR. *10 let součinnosti veřejné bezpečnosti a celní správy*. Clo-Douane. 1971. roč. V, č. 3, s. 5

⁵¹ VADOVICKÝ, J. *Význam spolupráce SNB a celní správy*. Clo-Douane. 1980., roč. XIV, č. 4, s. 4-5

⁵² Nedatovaný životopis Generálního ředitele ÚCS JUDr. Jiřího Brože CSc., z počátku 90. let minulého století, Strojopis. Archiv Celní správy a Kabinetu historie celnictví Plzeň.

s vyhodnocováním přes televizní obrazovky nebo televizní technika na přechodech, která sledovala vrch autobusu nebo kamionu, endoskopy apod.⁵³

2.3 Vzdělávání v celní správě

U celní správy se již od minulosti zvyšovalo vzdělávání jejích pracovníků bez ohledu na to, kdo stál v jejím čele. Úplné počátky celního vzdělávání řadíme do doby, kdy v jejím čele stál generální ředitel JUDr. Jiří Brož, CSc.

Pro lepší výkon práce byla kromě samotné Ústřední celní správy, celnic a ostatních úřadů v roce 1968 zřízena Ústřední celní škola, která se měla podílet na řádné kvalifikaci pracovníků celní správy i uchazečů o práci v celní správě. Tato celní škola měla první sídlo v Davli pro lepší přípravu budoucích pracovníků u celní správy, navazovala na bývalé celní kurzy v budově s vybavením k vyučování a stálým pedagogickým sborem. Byla zřízena v rámci ÚCS z iniciativy generálního ředitele JUDr. Brože CSc., jednotlivé kurzy pro 40 posluchačů měly být na deset týdnů, během kterých zde byli účastníci ubytováni. Hlavní předměty byly zaměřené především na celní právo a celní předpisy, ale také další specifické předměty jako obalová technika, psychologie, pracovní právo, ekonomika zahraničního obchodu, směnárenská praxe a mezinárodní dohody. Během kurzu a v jeho závěru se konaly zkoušky před zkušební komisí, po jejichž absolvování bylo účastníkům kurzu uděleno vysvědčení se známkami – prospěl s vyznamenáním, prospěl, neprospěl. Absolvování školy ovlivňovalo i další pracovní zařazení nebo doporučení pro další studium na některé z vysokých škol.⁵⁴ Formy studia se na celní škole v průběhu jejího fungování měnily, například ve školním roce 1972/1973 fungovaly tyto studijní formy: pětíměsíční politickoodborné studium, tříměsíční politickoodborné studium a mimořádná studijní forma. První formu museli absolvovat pracovníci CS, kteří nastoupili do služby v roce 1968 a byli úspěšní během zácviku na celnici. Studium mělo dvě části, ideologickoodborná část a celní sazebník se zbožiznalstvím ukončené zkouškou. Pro postup bylo potřeba nejprve úspěšně dokončit první část studia, aby bylo možné pokračovat dále. Probíhalo ve čtyřech třídách ve třech školách ÚCS v Dobřívě u Rokycan, v Miletíně u Hořic a v Domašově u Olomouce. Tříměsíční studium pro služebně starší pracovníky celní správy bylo kombinací dálkového a internátního studia.

⁵³VOKURKA, A. *Rentgenové zařízení v celní službě*. Clo-Douane. 1975. roč. IX., č. 11, s. 14, VOKURKA, A. *Technika pomáhá*. Clo-Douane. 1977. roč. XI., č. 8-9, s. 11

⁵⁴ *Ústřední celní škola zahájila*. Clo-Douane. 1968, roč. II, č. 10, s. 3

Nejprve bylo potřeba se samostatně připravit na předběžné zkoušky z vybraných předmětů samostatně a poté se pokračovalo v tříměsíčním studiu, pokud celník zkoušku nesplnil, byl zařazen do pětíměsíční formy studia. Mimořádná studijní forma byla pouze jednorázovou záležitostí pro pracovníky celní správy, kteří se ze závažných důvodů nemohli zúčastnit internátní formy studia a nepřevzali pracovní smlouvu. Ukončení studia probíhalo formou ústní závěrečné zkoušky, po splnění všech zápočtů během studia.⁵⁵ V roce 1973 byla v celní škole zavedena vyšší celní zkouška pro celníky ve vyšších funkcích, na tuto zkoušku se přihlašovalo dobrovolně a následně docházelo k pohovoru. Pokud uchazeč prošel pohovorem, následovalo deset měsíců zápočtů, zkoušek, závěrečná písemná práce a závěrečná zkouška.⁵⁶ Ve studiu a školení zaměstnanců celní správa pokračuje i v současné době.

⁵⁵ VANEŠ, F. *Studium na Ústřední celní škole*. Clo-Douane. 1973. roč. VII, č. 2, s. 10

⁵⁶ VANEŠ, F. – ŠVIGRA, V. *Ústřední celní škola jubluje*. Clo-Douane. 1973. roč. VII, č. 9, s. 4, SEDLÁČEK, K. *Průvodce dějinami celnictví v českých zemích od středověku do dvacátého století*. 1. vyd. Vlastním nákladem, 2017, s. 149

3 Struktura celní správy po roce 1945

Po druhé světové válce vznikly vládním nařízením č. 4/1945 Sb., o volbě a pravomoci národních výborů – novelizován vládním nařízením č. 44/1945 sb., národní výbory. Jednalo se o místní národní výbory, okresní národní výbory a zemské národní výbory a v Praze vznikl Ústřední národní výbor a obvodní rady. V roce 1948 byla vydána Národním shromážděním Ústava, ve které bylo ukotveno, že nejvyšším orgánem vládní a výkonné moci byla vláda, jmenovaná prezidentem republiky a odpovědná Národnímu shromáždění. Národní výbory zde byly uvedeny jako nositel a vykonavatel státní moci v obcích, okresech a krajích. Ústava 9. května – ústavní zákon č. 150/1948 Sb. V roce 1949 nahradilo země 19 krajů, které se dělily na 270 okresů. V Krajských národních výborech působil v čele přednosta, rada KNV a správu kraje zabezpečovaly referáty, v jejichž čele stáli referenti.⁵⁷

Nejprve byla správa cel převedena pod okresní národní výbory a od 1. března 1949 byla vytvořena celní oddělení u finančních referátů u krajských a okresních národních výborů. To vedlo k nejednotnému vedení celní agendy, nebyla dodržována zásada územní příslušnosti. Celní správa byla vykonávána národními výbory do vzniku Ústřední celní správy, která vznikla vládním nařízením v červenci 1952. Pro Ústřední celní správu byla hlavním úkolem ochrana státního monopolu zahraničního obchodu. Nová Ústřední celní správa patřila do resortu ministerstva zahraničního obchodu, byly jí podřízeny celnice a došlo ke zjednodušení celé struktury pouze na dva stupně, bylo zavedeno 86 celnic, některé měly své odbočky.⁵⁸ Do vzniku Ústřední celní správy by se dalo toto období označit jako přechodné období v historii celní správy, než došlo k jejímu uzákonění v roce 1953.

Roku 1951 byl Národním shromážděním přijat Zákon o ochraně státní hranice. Již po válce byla státní hranice pod dozorem pohotovostního pluku 1NB, který byl předchůdcem Pohraniční stráže, a který vznikl jeho úpravou a doplněním.⁵⁹

⁵⁷ MATES, P. *Kapitoly z historie české veřejné správy v letech 1848 – 1989*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1996, s. 25, 27, 28

⁵⁸ KÁRNÍK, M. *Clo a celní politika od A do Z*. 1. vyd. Olomouc: Anag, 2012, s. 28-29

⁵⁹ *Rozhovor s JUDr. Josefem Novákem, vedoucím operačního odboru ÚCS*. Clo-Douane. 1986. roč. XX. č. 17, s. 3

Mezi lety 1945 až 1952 spadala celní správa v Československu pod ministerstvo financí. Přímo nadřizené byly celním úřadům zemská finanční ředitelství a byly zřízeny okrskové celní správy. V období let 1948 až 1951 byla celní správa omezena územně, stejně tak jako její působnost. Došlo ke znárodnění všech soukromých podniků zaměřených na zahraniční obchod, což vedlo k potřebě zabezpečit státní monopol zahraničního obchodu. To se stalo úkolem pro celní správu, která i z toho důvodu byla začleněna do resortu ministerstva zahraničního obchodu, jak je zmíněno výše.⁶⁰

Strukturu celní správy nejprve tvořila Ústřední celní správa a celnice, které se dělily na pohraniční a vnitrozemské s celními pobočkami. Tato síť záležela na možnostech dopravy a nutnosti kontroly na hraničních přechodech.⁶¹

Celní správa fungovala v této organizační struktuře bez velkých změn až do roku 1961, kdy byla od 1. srpna 1961 vymezená nová působnost Ústřední celní správy, celnic a celních hlídek. Nové úkoly vyplývaly z rozšíření zahraničního obchodu i s rostoucí tendencí cestovního ruchu.⁶²

V dubnu roku 1963 byly celnicím zvětšeny územní obvody a tím se současně snížil jejich počet na 40.⁶³

V roce 1968, se vznikem Československé federativní republiky bylo na území každé republiky zřízeno Celní ředitelství – Celní ředitelství pro Českou socialistickou republiku v Praze a Celní ředitelství pro Slovenskou socialistickou republiku v Bratislavě, kterým byly přímo podřízené celnice. Na území federace bylo 38 celnic, jejichž součástí byly celní odbočky. Tato celní ředitelství pro jednotlivé republiky byla zřízena výnosem ministra zahraničního obchodu, ve kterém bylo zároveň uvedeno, že obě republikové

⁶⁰ *Dvacet let socialistické celní správy ČSSR*, Slavnostní shromáždění k 20. výročí vzniku socialistické celní správy ČSSR v rámci MZO s. 3, *Náš rozhovor s vedoucím kontrolního odboru soudruhem Josefem Maškem*. Clo-Douane. 1975 roč. IX. č. 12, s. 7

⁶¹ KÁRNÍK, M. *Clo a celní politika od A do Z*. 1. vyd. Olomouc: Anag, 2012, s. 116

⁶² LEYSEK, Viliam. *Vývoj celní správy v Československu po roce 1945*. Praha, 2006. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Jan Dobeš., s. 22

⁶³ LEYSEK, Viliam. *Vývoj celní správy v Československu po roce 1945*. Praha, 2006. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Jan Dobeš., s. 22

celní správy podléhají Ústřední celní správě ČSSR a jejich působnost a zásady jsou upraveny statutem celní správy ČSR s účinností od 1. ledna 1970.⁶⁴

V 70. letech minulého století byla celní správa tvořena Ústřední celní správou, která byla společná pro Českou i Slovenskou republiku, dále Celním ředitelstvím pro ČSR, pod které spadalo 24 celnic a 89 celních odboček a Celním ředitelstvím pro SSR, pod které spadalo 14 celnic a 48 celních odboček.⁶⁵

Součástí struktury celní správy byl také Sekretariát generálního ředitele ÚCS, jako samostatný útvar, zpracovávající koncepční myšlenky ve všech směrech činnosti celní správy a sledoval jejich následné plnění, bez toho aniž by kontrolovala úkoly ostatních útvarů, to spadalo pod kompetenci kontrolního odboru ÚCS. Hlavním úkolem bylo oponovat materiály, zprávy, rozborů a hodnocení od jednotlivých útvarů ÚCS Celních ředitelství ČSR a SSR, což následně napomáhalo k objektivnějšímu rozhodování. Dále koordinoval činnost generálního ředitele a jeho náměstka. Pravidelně zajišťoval denní program generálního ředitele a jeho služební cesty.⁶⁶

Změna politického uspořádání státu přinesla i změny do celní správy. Roku 1990 byly Ústřední celní správě a celním ředitelstvím vymezeny nové kompetence a nová organizační struktura. Strukturu celní správy tvořila Ústřední celní správa, pod kterou patřila obě republiková celní ředitelství a 32 celnic, jejichž součástí byly celní odbočky. V roce 1991 byla celní správa zařazena do Federálního ministerstva financí, fakticky se tak stalo 29. října 1992 Rozhodnutím ministra zahraničního obchodu a ve stejném roce došlo i k obnovení celní stráže.⁶⁷

Se vznikem samostatné republiky vznikla i Celní správa České republiky. Jejím nejvyšším orgánem bylo stále ministerstvo financí, jehož přímou součástí se stalo Generální ředitelství cel, kterému bylo podřízeno 21 oblastních celních úřadů a 135 celních úřa-

⁶⁴ MAINUŠ, F. – JANÁK, J. – HORVÁTH, V. *Historie celnictví v ČSSR*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1977, s. 181, BUREŠ, Z. *Rok velkého významu. Clo-Douane*. 1970, roč. IV, č. 2, s. 2

⁶⁵ LEYSEK, Viliam. *Vývoj celní správy v Československu po roce 1945*. Praha, 2006. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Jan Dobeš., s. 37

⁶⁶ ONDRUŠKA, E. *Úkoly sekretariátu generálního ředitele ÚCS po XV. sjezdu KSČ*. Clo-Douane. 1978. roč. XII. č. 5, s. 3

⁶⁷ LEYSEK, Viliam. *Vývoj celní správy v Československu po roce 1945*. Praha, 2006. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Jan Dobeš., s. 50,51

dů a jim podřízené celní stanice. V roce 1997 byl novelou celního zákona snížen počet oblastních celních úřadů na 8 a celních úřadů na 91.⁶⁸

⁶⁸ LEYSEK, Viliam. *Vývoj celní správy v Československu po roce 1945*. Praha, 2006. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Jan Dobeš., s. 54, 55

4 Celní zákony po roce 1945

4.1 Celní zákon z roku 1953

Celní zákon č. 36/1953 Sb., v tomto zákoně byl stanoven hlavní úkol celní správy a to ochrana a podpora plánovaného zahraničního obchodu. Byla zde ukotvena vedoucí úloha ÚCS, která byla zároveň zvláštní složkou Ministerstva zahraničního obchodu. To si poněkud protiřečilo, protože celní správa by fakticky měla kontrolovat a ochraňovat zahraniční obchod, ale celní správa jako taková byla podřízena Ministerstvu pro zahraniční obchod a tudíž by kontrolovala svůj nadřízený orgán.⁶⁹

Zákon byl ovlivněn celním zákonem SSSR a respektoval ekonomickou funkci cla. Jednalo se o rámcový zákon s 56 paragrafy, který byl v následujících letech doplňován dalšími vládními nařízeními, které jej dále upravovaly. Například vládní nařízení, která upravovala počty celnic a celních odboček v době, kdy bylo potřeba zlevnit systém. Bylo zde uvedeno, které státní orgány dohlíží nad obchodním stykem se zahraničím a jakým způsobem a také to, že Ústřední celní správa je vrcholným orgánem, kterému jsou podřízeny ostatní složky celní správy. Hlavními úkoly celní správy byla kontrola vyváženého a dováženého zboží, které bylo nahlášeno, dále měla vyměřovat a vybírat clo a sbírat podklady pro celní statistiku a zpracovávat je. Dále byla uzákoněna působnost ministerstva zahraničního obchodu v celních věcech prostřednictvím ÚCS, která měla organizovat a řídit celní správu, vykonávat nejvyšší dozor v oboru celnictví a dozírat na dodržování dalších předpisů, které souvisely s výkonem součinností s celní správou. Ústřední celní správě byly podle tohoto zákona podřízené celnice a celní hlídky, které prováděly kontrolu nad oběhem zboží ve styku se zahraničím a celní řízení. Kromě celních hlídek směly působit na celní hranici i orgány Národní bezpečnosti, jejichž úkoly jim byly vymezovány ministry zahraničního obchodu a národní bezpečnosti. Stejně tak bylo v zákonu uvedeno, že celní správě mají poskytovat v případě nutnosti stíhat například zboží, které uniklo celní kontrole, také všechny státní orgány v mezích jejich vlastní působnosti. Zboží, které bylo převážené přes hranice Československé republiky, podléhalo celnímu řízení a celní kontrole. Dále bylo v celním zákoně definováno clo a jeho druhy. Celní zákon byl postupně doplňován dalšími celními normami,

⁶⁹ MATOUŠEK, P. – SABELOVÁ, L. *Clo: Vývoj je zpracován k právnímu stavu ke dni 1. 3. 2007*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2007 s. 10

kteřé mnohem podrobněji vymezovaly úkoly celní správy, která měla především kontrolovat dodřžování dovozních, průvozních a vývozních zákazů a omezení, dodřžování předpisů, které se týkaly oběhu zboží ve styku se zahraničím, vymezovat a vybírat clo.⁷⁰

4.2 Celní zákon z roku 1974

V roce 1974 byl schválen nový celní zákon č. 44/1974 Sb., potvrzoval monopol zahraničního obchodu, který měla chránit celní správa. Bylo v něm stanoveno, že celní úřady nebo pobočky budou zřizovány dle územních obvodů správních okresů. Sjednocoval celní terminologii, byly v něm vymezeny sankce za porušení zákona, které v předchozím celním zákoně chyběly. Upravoval celnictví až do roku 1993, několikrát byl novelizován, přičemž nejdůležitější byly novely vydané v roce 1990 v závislosti na změnách ve společnosti.⁷¹

Celní zákon s účinností od 1. ledna 1975 se stal základní právní normou pro celníky. Nahrazoval zákon č. 36/1953 Sb., který bylo potřeba nahradit i z důvodu rozvoje dovozu, vývozu a průvozu zboží i většího turistického ruchu, než jaký byl z počátku fungování Ústřední celní správy. Celní zákon č. 44/1974 Sb., byl mimo jiné inspirován například i celní správou tehdejšího Sovětského svazu. Území ČSSR bylo vymezeno jako jednotné celní území v souladu s ustanovením článku 13 ústavního zákon č. 143/1968 Sb., o Československé federaci. Byly v něm definovány pojmy jako celní pohraniční pásmo, svobodné celní pásmo a celní vnitrozemí. Vymezoval obsah a cíl celní kontroly i její dobu trvání, způsob provádění a místo kde k ní bude docházet, přičemž průběh této kontroly byl v zákoně rozdělen na zjištění dodřžování předpisů z oboru celnictví, uplatňování zvláštních předpisů a zabezpečení toho, že dovoz, vývoz nebo průvoz proběhl pouze ve stanoveném rozsahu oprávněnými subjekty. Byl zde definován pojem zboží a jeho rozdělení na obchodní a neobchodní zboží. Celní řízení bylo definováno jako řízení prováděné během celní kontroly s cílem rozhodnout propuštění zboží a za jakých podmínek. Oproti minulému celnímu zákonu se zde řešily také celní přestupky a byly zde

⁷⁰ BRODESSER, S. a kol. *Celnictví v Československu*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1982, s. 259-260, 267, MAINUŠ, F. – JANÁK, J. – HORVÁTH, V. *Historie celnictví v ČSSR*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1977, s. 174-176

⁷¹ KÁRNÍK, M. *Clo a celní politika od A do Z*. 1. vyd. Olomouc: Anag, 2012, s. 29-30

nově upraveny i postihy za porušování celních předpisů, kterých se dopustily organizace.⁷²

Tento celní zákon schválený Federálním shromážděním 24. dubna 1974, měl celkem 123 paragrafů, zahrnujících organizaci a působnost orgánů celní správy, celní kontrolu a celní řízení, clo a celní sazebníky a odpovědnost osob a organizací za porušování celních předpisů. Celní přestupky byly nově rozděleny do tří skupin – skupina skutkových podstat, které se týkaly porušování předpisů o oběhu zboží ve styku s cizinou, skupina o zkrácení cla a poslední skupina, která se týkala ztěžování celní kontroly. Stejně tak byly i tři tresty za přestupky – důtka, pokuta, propadnutí zboží a dále opatření jako zajištění zboží apod. Porušování celních předpisů organizacemi bylo vyšetřováno celníci, v jejímž obvodu měla konkrétní organizace své sídlo.⁷³

V zákoně bylo zachováno postavení Ústřední celní správy jako zvláštní složky federálního ministerstva zahraničního obchodu, bylo potvrzeno, že v čele stojí generální ředitel a byla nově vytvořena funkce jeho náměstka, který byl ze zákona jeho zástupcem. Ústřední celní správa koordinovala činnost celních ředitelství obou republik a zajišťovala úkoly federálního ministerstva zahraničního obchodu v oblasti celnictví, to znamenalo, že řídilo a organizovalo celní správu, vykonávalo nejvyšší dozor a kontrolu v oblasti celnictví, předkládalo ministru zahraničního obchodu ČSSR návrh koncepce celnictví ČSSR a hlavní zásady činnosti celní správy a podobně. Nově byla Celní ředitelství pro ČSR a SSR ukotvena přímo v zákoně. Tato celní ředitelství řídila a kontrolovala sobě podřízené celnice v rámci republiky, rozhodovala v odvoláních proti rozhodnutí celnic, přezkoumávala rozhodnutí celnic mimo odvolací řízení a předkládala ÚCS případné návrhy na změnu sítě celnic atd. Celnice i nadále zůstaly základním článkem celní správy, nově byla zdůrazněna jejich pravomoc – ve všech případech rozhodovaly celnice v prvním stupni kromě případu prominutí cla. Byly zachovány celní odbočky jako součásti celnic z důvodu operativního zajišťování kontroly ve vzdálenějších místech, rozhodnutí však vydávaly jménem celnice, pod kterou spadaly. Byly zrušeny celní hlídky. Zákon rozlišoval pracovníky podle jejich činnosti, úkoly podle celního zákona pak

⁷² KUČERA, J. *Deset let od schválení celního zákona*. Clo-Douane. 1984, roč. XVIII., č. 10, s. 2-3

⁷³ RŮTH, J – KLUČAR, V. *Komentujeme nový celní zákon*. Clo-Douane. 1974. roč. VIII., č. 7, s. 7, RŮTH, J – KLUČAR, V. *Komentujeme nový celní zákon*. Clo-Douane. 1974. roč. VIII., č. 12, s. 5

mohli plnit pouze pracovníci celní správy. Oprávněnost použití zbraně příslušníkem celní správy byla nově uvedena přímo v zákoně.⁷⁴

Celní prohlídka zboží, pro kterou byly stanoveny podmínky v celním zákoně, zjišťovala druh, množství a další skutečnosti, v rámci těchto celních prohlídek mohli pracovníci celní správy provádět i osobní prohlídky a kontroly listovních zásilek. Vymezoval případy, kdy zboží nepodléhá celní prohlídce. K provedení celní kontroly byly stanoveny povinnosti osob a organizací při dopravě zboží přes hranice – přihlásit a předložit zboží s doklady pohraniční celnici, zboží převážet přes celní přechody po celních cestách. Dále se zabýval clem a celními sazebníky, ve kterých došlo pouze k upřesnění pojmů minulého celního zákona.⁷⁵

V roce 1983 byl celní zákon doplněn o rozšíření pravomocí orgánů celní správy, pokud to jinak neupravovala některá z mezinárodních smluv uzavřená ČSSR, že celní prohlídky osob a dopravních prostředků byly prováděny v celním pohraničním pásmu.⁷⁶

4.3 Celní zákon z roku 1993

Celní zákon ze dne 15. prosince 1992 s účinností od 1. ledna 1993, navazoval na předpisy Evropské unie, do níž se v té době ČR chystala vstoupit, a tudíž to bylo potřeba zohlednit i v celním právu. Tento celní zákon byl původně připravován pro společnou celní správu, ale s rozpadem republiky byly přidávány části, které se týkaly samotné České republiky. Tento celní zákon byl mnohokrát novelizován a zrušen byl až 29. července 2016 Celním zákonem č. 242/2016 Sb.

Celní zákon upravoval výkon celního dohledu a celní kontroly, přičemž specifikoval výkon celního dohledu, osvobození od celní kontroly, stanovoval součinnost osob, u kterých celní úřad vykonával celní dohled a součinnost třetích osob. Dále také upravoval dovoz a vývoz, odpovědnost za škodu a upravoval poplatky za skladování zboží. Zabýval se mimo jiné kontrolou celního prohlášení po propuštění zboží, celními režimy

⁷⁴ RŮTH, J – KLUČAR, V. *Komentujeme nový celní zákon*. Clo-Douane. 1974. roč. VIII., č. 8, s. 6

⁷⁵ RŮTH, J – KLUČAR, V. *Komentujeme nový celní zákon*. Clo-Douane. 1974. roč. VIII., č. 9, s. 7,

RŮTH, J – KLUČAR, V. *Komentujeme nový celní zákon*. Clo-Douane. 1974. roč. VIII., č. 10, s. 6,

RŮTH, J – KLUČAR, V. *Komentujeme nový celní zákon*. Clo-Douane. 1974. roč. VIII., č. 11, s. 4

⁷⁶ DOBROTKA, Š. *Deset let účinnosti nového celního zákona*. Clo-Douane. 1985. roč. XIX, č. 2, s. 2

jako například přepravou zboží propuštěného do volného oběhu z důvodu jeho zvláštního použití a podobně.

Celní zákon také upravoval placení cla a daní a způsoby jejich úhrady, případně navrácení cla. Stejně jako v minulých zákonech i v tomto se řešily správní delikty, přestupky, propadání nebo zabránění zboží, zajišťování a prodej zboží atd.⁷⁷

Ze zákona plnili úkoly celní správy celníci ve služebním poměru a občanští zaměstnanci. Celní zákon č. 13/1993 Sb., definoval GŘC jako součást ministerstva financí a svěřoval GŘC řadu rozhodování jako prvoinstančnímu orgánu.⁷⁸

4.4 Celní zákon z roku 1997

Tento celní zákon měnil a doplňoval Celní zákon č. 13/1993 Sb., s účinností od 1. července 1997. Důvodem bylo upřesnit některé skutečnosti, které zákon z roku 1993 nespécifikoval dostatečným způsobem.⁷⁹

Na zadání, vypracování i projednávání a prosazování tohoto zákona v legislativní radě vlády, na zasedání vlády a v Parlamentu ČR se podílel JUDr. Miroslav Kárník.⁸⁰

Mezi důležité prosazené změny patřilo vyřešení postavení GŘC, které nebylo nadále součástí ministerstva financí, ale bylo mu podřízeno. Došlo k redukci druhoinstančních celních orgánů a to tak, že 21 oblastních celních orgánů bylo zrušeno a následně nahrazeno 8 celními ředitelstvími. V neposlední řadě byl zakotven status celníků v podobě služebního poměru celníka obdobného služebnímu poměru policisty, což bylo předpokladem pro postavení celní správy k rovnocennému postavení celníků s ostatními příslušníky bezpečnostních sborů.⁸¹

V dalších letech fungování celní správy v naší zemi byly vydávány další novely upravující celní zákon. Nový zákon č. 242/2016 Sb., nahradil původní s účinností od

⁷⁷ Celní zákon č. 13/1993 Sb., In: *Zákony pro lidi* [online]. 2010 – 2018 [cit. 2017-12-06]. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-13?text=>

⁷⁸ Poznámky JUDr. Miroslava Kárníka, 2017

⁷⁹ Celní zákon č. 113/1997 Sb., In: *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky*. [online]. 2012 [cit. 2017-12-06]. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=113&r=1997>

⁸⁰ Poznámky JUDr. Miroslava Kárníka, 2017

⁸¹ Poznámky JUDr. Miroslava Kárníka, 2017

29. července 2016. V tomto zákoně je přihlédnuto k předpisům Evropské unie a k mezinárodním smlouvám.⁸²

⁸² Celní zákon č. 242/2016 Sb., In: *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky*. [online]. 2012 [cit. 2017-12-06]. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=242&r=2016>

5 Stručný pohled do historie celní správy v Hradci Králové

O výběru cla v Hradci Králové je první zmínka již z doby vlády Karla IV. Jednalo se o mýto vybírané za každého koně zapřaženého ve voze, který vjel do města a také o clo z vína a soli dovážené do města. Takto vybrané peníze byly následně určeny na vydláždění města, na opravy hradeb, příkopů a věží. Výběr cla se v průběhu let stále rozšiřoval stejně jako v jiných městech. Od roku 1835 do roku 1866 fungoval v Hradci Králové celní úřad II. třídy, který byl však v době rakousko-pruské války zrušen a nová instituce celní správy zde byla zřízena až začátkem roku 1927. V lednu roku 1927 bylo na mimořádné schůzi městského zastupitelstva schváleno, že prostory železobetonové skladištní budovy Agrární záložny budou sloužit hlavnímu celnímu úřadu a poštovní vyclívací službě zdarma a to i s prostorem pro uskladňování zásilek a dvou bytů pro celní úředníky a jejich rodiny. Celní úřad I. třídy byl pak v Hradci Králové otevřen na základě povolení ministerstva financí samostatným závazným předpisem z 9. července 1926.⁸³

Celní hranice nového královéhradeckého celního úřadu měřila 343 km. Úřad měl pravomoc k vyclívání denaturovaného olivového, podzemnicového, skočcového oleje, dále vlněné příze sazebního čísla 223 a 224 a k vyclívání rostlin ze zahraničí dovážených prostřednictvím pošty. V nádražním poštovním úřadě byla celnímu úřadu zřízena celní odbočka.⁸⁴

Podle vládního nařízení č. 326/1940 Sb., o změně organizace a příslušnosti finančních úřadů v oboru cla, spotřebních daní a monopolů byl zřízen Hlavní celní úřad v Hradci Králové v rámci třinácti hlavních celních úřadů, které existovaly na území Protektorátu Čechy a Morava. Tento Hlavní celní úřad se zabýval správou cel a spotřebních daní v obvodu vrchních zemských radů Hradce Králové a Pardubic, disponoval pomocnými služebnami, které zahrnovaly dva celní úřady I. třídy a šest celních úřadů II. třídy, také měl k dispozici dvě úřadovny pro kontrolu, které zahrnovaly šest okresních celních komisařů s připojenými 23 celními dozorčími služebnami. S neúspěchem německé armády docházelo k regulování hlavních celních úřadů, které se Hlavnímu celnímu úřadu

⁸³ FAJSTAVROVÁ, Jitka. *Historie celnictví v regionu královského města na soutoku*. Celní úřad pro Královéhradecký kraj. Hradec Králové, 2017., s. 3-5

⁸⁴ FAJSTAVROVÁ, Jitka. *Historie celnictví v regionu královského města na soutoku*. Celní úřad pro Královéhradecký kraj. Hradec Králové, 2017., s. 7

v Hradci Králové vyhnulo – ten fungoval až do konce druhé světové války, kdy byly zrušeny všechny hlavní celní úřady.

Po druhé světové válce bylo dekretem prezidenta republiky č. 25/1945 Sb., sjednoceno celní právo v předválečné podobě, jak je zmiňováno výše. V letech 1949 až 1952 docházelo k nové organizaci celní správy a finančního referátu Okresního národního výboru v Hradci Králové, kdy bylo zřízeno nové celní oddělení s přenesenou působností původního celního úřadu, jako tomu bylo i na jiných místech republiky v této době.⁸⁵

Po roce 1952 z Královéhradeckého celního oddělení vznikla celnice, které byly až do roku 1974 podřízeny celní odbočky ve dvoře Králové nad Labem, Havlíčkově Brodu, Kolíně, Pardubicích a České Třebové. V roce 1975 došlo k organizačním změnám, kdy byly celní odbočky Dvůr Králové přeraženy k Náchodské celnici, Kolín k Pražské celnici a celní odbočka v České Třebové nově patřila pod Lichkovskou celnici. Ve stejném roce vznikly nové celní odbočky v Jičíně a Rychnově nad Kněžnou.⁸⁶

Celní úřad Hradec Králové nesídlil vždy ve vlastní budově. Během své existence se několikrát stěhoval. Historická budova prvního celního úřadu v Hradci Králové se nacházela proti původnímu železničnímu nádraží a bylo s ním spojeno vlečnou dráhou. Toto sídlo bylo později nahrazeno objektem dnešního sídla ČEZu ve Sladkovského ulici a ve 40. letech minulého století byl přesunut do výpravny zboží Československých drah, kde sídlil spolu s důchodkovou kontrolou a celní stráží. V roce 1975 měnil podruhé své sídlo. Ústředna celnice se přemístila z nádraží do budovy č. p. 367 na Tylově nábřeží. V těchto pronajatých prostorách se projednávala dovezená a darovaná motorová vozidla pro celý kraj, vydávala se zde dovozní povolení na vývoz neobchodního zboží, jako byly například dárkové zásilky pro okres Hradec Králové. Na vlakovém nádraží zůstala celní odbočka Hradec Králové ČSD, která se zaměřovala na oblast obchodního i neobchodního dovozu a vývozu v železniční, silniční, letecké a lodní dopravě.⁸⁷

⁸⁵ FAJSTAVROVÁ, Jitka. *Historie celnictví v regionu královského města na soutoku*. Celní úřad pro Královéhradecký kraj. Hradec Králové, 2017., s. 10

⁸⁶ FAJSTAVROVÁ, Jitka. *Historie celnictví v regionu královského města na soutoku*. Celní úřad pro Královéhradecký kraj. Hradec Králové, 2017., s. 11

⁸⁷ FAJSTAVROVÁ, Jitka. *Historie celnictví v regionu královského města na soutoku*. Celní úřad pro Královéhradecký kraj. Hradec Králové, 2017., s. 7,12

V roce 1990 se rozšířilo vedení celní správy v Hradci Králové o pátrací službu a v roce 1990 se přestěhovalo do čtvrtého patra budovy družstva Dřevotvaru a Českomoravského průmyslu kamene na Riegrově náměstí č. 1493, kde mělo pronajaté prostory. V roce 1994 se přestěhovalo pracoviště z vlakového nádraží do Vocelovy ulice a následně do Vážní ulice č. 1000 na Slezském předměstí Hradce Králové. V témže roce došlo k vykoupení pozemků pro stavbu nové vlastní budovy pro celní správu Hradce Králové, byla dokončena stavební příprava, ale k samotné stavbě z důvodu nedostatku financí prozatím nedošlo. Během roku 1999 došlo ke změnám na původním projektu vlastní budovy celní správy, o kterou se již dlouho usilovalo. Nakonec byla dokončena stavební příprava, bylo vydáno stavební povolení a veřejnou obchodní soutěž vyhlášenou ministerstvem financí vyhrála stavební firma BAK z Trutnova. Stavební práce na nové budově byly zahájeny v lednu 2000, která byla dokončena v lednu následujícího roku a do 30. září 2001 byla budova uvedena do zkušebního provozu. Nové sídlo ČR Hradec Králové bylo slavnostně otevřeno 5. dubna 2001 za přítomnosti generálního ředitele celní správy a náměstka královéhradeckého primátora.⁸⁸

V roce 1993 se po vzniku samostatné České republiky nevyhnula organizační změna ani celní správě v Hradci Králové. Královéhradecká celnice se stala oblastním celním úřadem s celními úřady v Pardubicích, Chrudimi, Havlíčkově Brodu, Jičíně, Rychnově nad Kněžnou a v Hradci Králové na poště 2. Došlo ke zřízení nových celních stanic na hranicích a to v Sedloňově, Orlickém Záhoří a Bartošovicích. Mimo jiné řídil Oblastní celní úřad celní školu v Miletíně a Slatiňanech a rekreační střediska Thámovy Boudy v Krkonoších a ve Zdobnici.⁸⁹

K další reorganizaci v celní správě došlo v roce 1997. Tou se rušily oblastní celní úřady a k 1. červenci 1997 vzniklo osm celních ředitelství a 54 celních úřadů. Tím se působnost Celního ředitelství v Hradci Králové zvětšila o obvody bývalých oblastních celních úřadů Náchod, Králíky a části Liberce. Nadále pod něj spadaly celní úřady v Hradci Králové, Jičíně, Pardubicích, Rychnově nad Kněžnou, Chrudimi, Havlíčkově Brodu, Ústí nad Orlicí se sídlem v Králíkách, Trutnově, Náchodě, Turnově a ve Svitavách. Pra-

⁸⁸ FAJSTAVROVÁ, Jitka. *Historie celnictví v regionu královského města na soutoku*. Celní úřad pro Královéhradecký kraj. Hradec Králové, 2017., s. 14,16

⁸⁹ FAJSTAVROVÁ, Jitka. *Historie celnictví v regionu královského města na soutoku*. Celní úřad pro Královéhradecký kraj. Hradec Králové, 2017., s. 14

coviště Hradec Králové pošta 2 se přemístilo k poště Pardubice 2. Nově byly k výkonu rozšířených pravomocí v oblasti celního dohledu a pátrání zřízeny inspektoráty celní a finanční stráže v Hradci Králové, Králíkách a Náchodě.⁹⁰

5.1 Vedoucí představitelé Královéhradecké celní správy

Prvním přednostou Královéhradecké celnice byl celní revident František Bernas, který zde působil mezi lety 1927 a 1929. Dalším v pořadí, byl celní oficiál Josef Noska, který nejprve působil na celním úřadu I. třídy v Hradci Králové jako zástupce přednosty. Od 1. září 1932 byl vedením celního úřadu v Hradci Králové pověřen celní tajemník Voneš, po kterém do čela úřadu nastoupil celní tajemník Jan Matoušek, který zde působil v letech 1939 a 1940. Dalším přednostou Celního úřadu v Hradci Králové byl František Berný, který zde vykonával funkci mezi lety 1959 a 1962, kdy odešel do důchodu. František Staněk byl vedoucím celnice ustanoven 6. června 1959, v roce 1968 ustál politické prověrky a ve funkci zůstal až do roku 1982. V roce 1982 byl jmenován ředitelem Celního úřadu v Hradci Králové Milan Pavelka a funkci vykonával i u později reorganizovaného Oblastního celního úřadu v Hradci Králové až do roku 2000. Od 1. ledna 2001 vykonával funkci ředitele na královéhradecké celnici Mgr. Petr Kašpar, který se následně roku 2014 stal i generálním ředitelem Celní správy České republiky. Na jeho místo nastoupil Mgr. František Halás 1. dubna 2015, který v roce 2016 působil jako zástupce generálního ředitele Generálního ředitelství cel pro oblast pátrání. V současné době stojí v čele Celního úřadu pro Královéhradecký kraj Mgr. Leoš Bouda.⁹¹

⁹⁰ FAJSTAVROVÁ, Jitka. *Historie celnictví v regionu královského města na soutoku*. Celní úřad pro Královéhradecký kraj. Hradec Králové, 2017., s. 15

⁹¹ FAJSTAVROVÁ, Jitka. *Historie celnictví v regionu královského města na soutoku*. Celní úřad pro Královéhradecký kraj. Hradec Králové, 2017., s. 18, 19

6 Celní správa a ekonomické a mezinárodní vztahy po roce 1945

Celní správu stejně jako jiné složky státu a jeho obyvatele ovlivňoval tehdejší politický směr, kterým se naše republika ubírala.

Po druhé světové válce došlo k obnovení mezinárodních obchodních vztahů v jejich předválečné podobě. Platily smlouvy uzavřené před světovým konfliktem s výjimkou těch států, se kterými bylo Československo ve válečném stavu. Jednalo se o Německo, Rumunsko, Maďarsko, Bulharsko, Itálii, Japonsko a Finsko. S postupem doby se mezinárodní vztahy upravovaly.⁹²

Západ vedl proti Československu diskriminační politiku, co se týkalo zahraničního obchodu. S USA došlo k zastavení zahraničního obchodování, i z tohoto důvodu byl nejdůležitějším společníkem pro Československo Sovětský svaz v letech 1948 – 1953. V roce 1949 vznikla Rada vzájemné hospodářské pomoci se sídlem v Moskvě, která měla posilovat země východního bloku proti západu v oblasti ekonomiky.⁹³

Celníci plnili úkoly týkající se ochrany a podpory československého monopolu zahraničního obchodu a devizového hospodářství. Na základě paragrafu 24 zákona č. 142/1970 Sb., vykonávali devizovou kontrolu během vývozu a dovozu, byli oprávněni kontrolovat zavazadla, zásilky, dopravní prostředky a vykonávat osobní prohlídky. Během této kontroly museli dodržovat zásady pro posuzování protiprávního jednání osob. Často se nelegálně vyvážela československá platidla nebo valuty a s neustále rostoucí tendencí cestovního ruchu rostla i potřeba zabezpečovat právě ochranu devizového hospodářství tehdejšího socialistického státu. Pokud již k takovému devizovému přestupku došlo a přesahoval určitou hodnotu, pro kterou již nebyl vyhodnocen pouze jako devizový přestupek, ale jako trestný čin, hrozilo pachateli vězení na šest měsíců až tři roky, případně mohl dostat pokutu nebo věc propadla státu. Jednalo se i o tzv. dary od přátel ze zahraničí s darovací listinou, která se předkládala k celnímu řízení. Tyto listiny byly označené notářem cizí země a ve skutečnosti byly hodnotné dary proplaceny v cizině a

⁹² SEDLÁČEK, K. *Průvodce dějinami celnictví v českých zemích od středověku do dvacátého století*. 1. vyd. Vlastním nákladem, 2017, s. 116

⁹³ MAINUŠ, F. – JANÁK, J. – HORVÁTH, V. *Historie celnictví v ČSSR*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1977, s. 174

tím docházelo k unikům státní měny do cizích rukou. Proto bylo nutné chránit devizové hospodářství státu.⁹⁴

ČSSR bylo v minulosti jedním ze států, které se podílely na mezinárodní dělbě práce, národní důchod z velké části souvisel se zahraničním obchodem. Mezinárodní obchod spočíval ve výměně zboží, vzájemné výrobní spolupráci, ale i v budování společných podniků, rozvoji turistického ruchu a podobně. Spolupráce s dalšími členy RVHP napomáhala růstu ekonomiky státu. Československá ekonomika se zapojovala do mezinárodní dělby práce na základě mezioborové a meziodvětvové specializace.⁹⁵ U států RVHP předpokládala přednostní vzájemná obchodní výměna zboží i mezinárodní výrobní a vědeckotechnická spolupráce.⁹⁶

Pro zahraniční obchodní politiku byly typickým prostředkem výkonu například omezení dovozu nebo průvozu zboží, omezování platebního styku nebo úvěrová opatření a podobně, součástí této politiky je také celní politika, která se podílí na úpravě obchodních styků státu se zahraničím.⁹⁷ Mezi prostředky celní politiky patřil celní zákon, zákon o celním sazebníku, celní sazebník a prováděcí předpisy, vysvětlivky k celním sazebníkům a podobně. V celním sazebníku byla určena výše cla, které se vybíralo za konkrétní typ zboží.⁹⁸ Zákazy a omezení dovozu a průvozu zboží byly vydávány například z důvodu ochrany zdraví, bezpečnostních důvodů nebo mravnostních důvodů.⁹⁹

V mezinárodním obchodu, se státy snažily zjednodušit a harmonizovat formality, byly uzavírány dvoustranné i vícestranné dohody o mezinárodním styku vedoucí k odbourávání překážek zahraničního obchodu. Pro příklad GATT. Stejně tak byla i upravena pohraniční pásma, která nepřesahovala šířku 15 km, pokud se jednalo o obec

⁹⁴ NĚMEC, P. *Devizové hospodářství – jeho ohrožení a ochrana*. Clo-Douane. 1985, roč. XIX, č. 10, s. 5-6

⁹⁵ HLÍDEK, J. *Československá ekonomika v dlouhodobé perspektivě, Tendence a souvislosti*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987, s. 83-85

⁹⁶ HLÍDEK, J. *Československá ekonomika v dlouhodobé perspektivě, Tendence a souvislosti*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987, s. 95

⁹⁷ ŠTĚPÁN, K. – ŠVEC, K. – POKORNÁ, M. *Celní politika v mezinárodním obchodu*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1963, s. 10

⁹⁸ ŠTĚPÁN, K. – ŠVEC, K. – POKORNÁ, M. *Celní politika v mezinárodním obchodu*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1963, s. 19

⁹⁹ ŠTĚPÁN, K. – ŠVEC, K. – POKORNÁ, M. *Celní politika v mezinárodním obchodu*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1963, s. 49

na tomto území, byla náležitě označena.¹⁰⁰ V mezinárodním obchodě fungovaly také celní ústupky, které znamenaly například prominutí cla na určité druhy zboží, které však nebyly v rozporu se zájmem země, která toto zboží dovážela. Dále se jednalo o poskytnutí celní slevy.¹⁰¹

V 60. letech 20. století bylo pro celní politiku typické uzavírání mnohostranných mezinárodních smluv, které se mohly navzájem doplňovat nebo překrývat v případě, že se jednalo například o některou ze zemí, která byla součástí více takových mezinárodních úmluv. Do mezinárodních smluv patří například Úmluva o ustavení Rady pro celní spolupráci a ostatní bruselské úmluvy nebo celní úmluvy vydané na základě podnětů Evropské hospodářské komise OSN.¹⁰²

Funkce cla a celní politiky byla v minulosti omezená tehdejší ekonomikou, vliv měl samozřejmě i monopol zahraničního obchodu. Funkce představovala především kontrolu nad monopolem zahraničního obchodu, což si trochu protiřečilo, jak může něco kontrolovat samo sebe. Zahraniční monopol byl zaveden zákonem č. 119/1948 Sb., o státní organizaci zahraničního obchodu a mezinárodního zasilatelství. Od roku 1957 celní správa nevybírala clo od podniků, které byly určeny pro obchod se zahraničím, tyto podniky odváděly poplatky paušálně čtyřikrát do roka dle rozsahu a plánu. Clo tak ztratilo svou regulační i ochrannou funkci, jelikož nadále neovlivňovalo zahraniční obchod a vybíralo se pouze z neobchodního zboží, které upravoval celní sazebník neobchodního zboží. Celnictví tak bylo až do roku 1967 pouze formální.¹⁰³

V březnu 1968 byl vytvořen Výbor pro preference, který měl vytvořit všeobecný systém nediskriminačních a jednostranných preferencí pro dovoz hotových výrobků a polotovárů z rozvojových zemí, kterým se tak mělo pomoci.¹⁰⁴ Již předtím docházelo k uzavírání různých dohod, například 5. července 1962 byla v Berlíně uzavřena Dohoda o spolupráci a vzájemné pomoci v celních otázkách mezi Bulharskem, ČSSR, Maďarskem, Mon-

¹⁰⁰ ŠTĚPÁN, K. – ŠVEC, K. – POKORNÁ, M. *Celní politika v mezinárodním obchodu*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1963, s. 56

¹⁰¹ ŠTĚPÁN, K. – ŠVEC, K. – POKORNÁ, M. *Celní politika v mezinárodním obchodu*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1963, s. 66

¹⁰² ŠTĚPÁN, K. – ŠVEC, K. – POKORNÁ, M. *Celní politika v mezinárodním obchodu*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1963, s. 80

¹⁰³ MATOUŠEK, P. – SABELOVÁ, L. *Clo: Výklad je zpracován k právnímu stavu ke dni 1. 3. 2007*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2007, s. 10

¹⁰⁴ HAVLÍK, J. *Celní preference*. Clo-Douane. 1970. roč. IV. č. 4, s. 12

golskem, Německem, Polskem, SSSR a Rumunskem.¹⁰⁵ Dále 5. dubna 1962 ve Varšavě bylo podepsáno Ujednání o bezcelním dovozu, vývozu a průvozu potravin a nápojů a jiných předmětů osobní potřeby, převážených v jídelních lůžkových vozech. Bylo přijato ministerstvy zahraničního obchodu Albánie, Bulharska, Maďarska, Německa, Polska, Rumunska, SSSR a ČSSR.¹⁰⁶

Celní správa ČSSR spolupracovala s ostatními socialistickými zeměmi. Se SSSR a NDR se jednalo o dvoustrannou spolupráci, s Hlavní celní správou ministerstva zahraničního obchodu SSSR se jednalo o dohody platné vždy pro určité období a s Celní správou Německa byl uzavřen Protokol o spolupráci a další dohody. S ostatními státy, se kterými mělo ČSSR společné hranice, probíhaly porady vedoucích celnic, které byly na těchto hranicích. S Polskem fungovala spolupráce prostřednictvím společných mezinárodních porad, s Maďarskou celní správou byla roku 1979 uzavřena Dohoda o úpravě spolupráce v celních otázkách. Kromě těchto uvedených států probíhala spolupráce celních správ i s ostatními státy RVHP, přičemž se jednalo především o dvoustranné konzultace expertů a spolupráci v rámci mnohostranných styků.¹⁰⁷

Kromě obchodních ujednání a dohod se uzavíraly také smlouvy, které měly zjednodušovat život obyčejným lidem. Například 18. dubna 1967 bylo v Sofii podepsáno Ujednání o celních úlevách pro občany jednoho státu, kteří pracují nebo studují v jiném státě. Toto ujednání znamenalo poskytnout celní úlevy těm, kteří z příkazu nebo na základě povolení státních orgánů, politické organizace, vědecké, kulturní nebo hospodářské instituce, se dočasně nacházel v jiném státě, který podepsal tuto dohodu za účelem plnění svých povinností, které se vztahovaly k jeho práci nebo studiu. Tito občané si mohli převzít přes hranice své oblečení, k osobní potřebě například pračky, ledničky, televize a podobně se směly převážet pouze jeden kus pro rodinu. Tyto úlevy platily pro toho, kdo na území druhého státu strávil alespoň dva měsíce.¹⁰⁸

Pokud však došlo k nějakému přestupku, bylo vedeno správní řízení, které bylo v první instanci vedeno přímo na hranicích příslušníky celní správy buď domluvou, nebo prostřednictvím blokové pokuty, případně se jimi zabývala Komise pro zjišťování socialis-

¹⁰⁵ KLUČAR, V. *Komentujeme mezinárodní smlouvy a dohody*. Clo-Douane. 1970. roč. IV, č. 5, s. 7

¹⁰⁶ KLUČAR, V. *Komentujeme mezinárodní smlouvy a dohody*. Clo-Douane. 1970. roč. IV, č. 12, s. 6

¹⁰⁷ SKALA, V. *Mezinárodní spolupráce Celní správy ČSSR*. Clo-Douane. 1982. roč. XVI, č. 9, s. 6-7

¹⁰⁸ KLUČAR, V. *Komentujeme mezinárodní smlouvy a dohody*. Clo-Douane. 1971. roč. V, č. 3, s. 4

tického pořádku, která byla zřízena i pro celnice. Správní řízení bylo ukončeno vydáním rozhodnutí o provedeném přestupku.¹⁰⁹

Celní správa i v minulosti pořádala konference vedoucích celních správ, v té době socialistických zemí. První myšlenka na tyto konference přišla v roce 1956, a to především z důvodu snazší spolupráce mezi jednotlivými celními správami. Konference měly být do budoucna pořádány každý rok, pokaždé v jiné zemi s jednacím jazykem ruštinou a němčinou, vedoucím konference pak měl být vedoucí celní správy pořádající země. Konference měly vytyčovat cíle spolupráce jednotlivých celních správ například v oblasti oběhu zboží, vytváření celních dohod o spolupráci a vzájemné pomoci, ale i sjednocování tiskopisů, které se používaly při celních kontrolách. Konference se konaly každý rok, pro příklad uvedeme První konferenci, která se konala ve Varšavě v roce 1957, následně v ČSSR v Praze a každý další rok hostil konferenci jiný z tehdejších socialistických států, jejichž vedoucí představitelé celních správ se konferencí účastnili, ať už jako pozorovatelé nebo jako její řádní členové.¹¹⁰

Celní správa měla za úkol kontrolovat i poštovní styk. Celní řízení probíhala u poštovních celních odboček, u vnitrozemských celních odboček ve spolupráci s poštou. Rozlišovaly se dva druhy zásilek, balíčky do 1 kg, cenná psaní do 2 kg bez průvodních dokladů (obojí muselo být označeno zelenou celní nálepkou) a druhý typ byly balíčky nad 1 kg opatřené mezinárodní poštovní průvodkou a celními hláškami v potřebném počtu kusů stanovených Poštovním celním sazebníkem jednotlivých zemí (1-3 ks). Vývozní celní řízení v poštovním styku se od července 1979 řídily Poštovním celním sazebníkem a zásilky byly označovány příslušnou celní uzávěrkou. Celní řízení bylo označeno datem, razítkem, podpisem, příslušnou právní normou, podle které dané celní řízení proběhlo, případně číslem celního dokladu připojeným k přepravním dokladům. Poté byla zásilka předána poště, která za zásilku následně kompletně odpovídala.¹¹¹

Od 1. listopadu 1980 začala platit vyhláška FMZO č. 140/1980 Sb., o preventivní kontrole vyváženého a dováženého zboží a o průkazu o použití a využití dovezeného zboží.

¹⁰⁹ KLUČAR, V. *Komentujeme mezinárodní smlouvy a dohody. Celní úmluva o kontejnerech*. Clo-Douane. 1970, roč. IV. č. 6, s. 6

¹¹⁰ *Před IX. konferencí vedoucích celních správ socialistických zemí*. Clo-Douane. 1967, roč. I, č. 5-6, s. 3-5

¹¹¹ VAŠATA, V. *Vývozní celní řízení v poštovním styku*. Clo-Douane. 1980, roč. XIV., č. 9, s. 5

Tato vyhláška měla pomáhat při ochraně obchodně politických zájmů tehdejšího ČSSR a měla pomoci zefektivnit zahraniční obchod. S postupem času se clo přeměnilo od své původní ochranné funkce v novou, ochranně politickou funkci. Clo ovlivňovalo zahraniční obchod, ať už některé státy zvýhodňovalo nebo naopak. Fakticky pak začalo být clo vybíráno až v 80. letech 20. století.¹¹²

Význam celní statistiky a cla byl umocněn usnesením vlády ČSSR z 20. srpna 1981, kterým byly schváleny zásady aktivace cla, podle kterých byl zaveden nový systém pro vyměřování výše cla a jeho vybírání. Tomuto usnesení předcházela nová celní sazebník obchodního zboží. Význam cla rostl, a proto bylo nutné správně určit původ dovezeného zboží, podle kterého se poté mohlo vyměřovat clo všeobecné, smluvní, preferenční. Určování původu zboží bylo vymezeno ve směrnicih FMZO ÚCS č. 1/1983 sk. 2 o stanovení původu zboží.¹¹³

K cestování do zahraničí musel každý vlastnit cestovní doklad. V minulosti byla součástí pasu i výjezdní doložka, která upravovala dobu povoleného pobytu v zahraničí, nebylo jí potřeba, pokud někdo cestoval do zemí RVHP nebo pokud bylo potřeba vykonat nějakou činnost na základě hraničních průkazů. Pokud se jednalo o osobu bez trvalého pobytu na území ČSSR, mohla dostat cestovní průkaz totožnosti jako cestovní doklad. Existovaly i případy, kdy nebyl cestovní doklad vydán, případně byl někomu odebrán, které byly specifikovány v zákoně č. 63/1968 Sb., o cestovních dokladech. Například se jednalo o případy, kdy mohla cesta do zahraničí nějakým způsobem nevyhovovat zájmům státu, proti osobě bylo zahájeno trestní řízení nebo se jednalo o osoby, které svým chováním v zahraničí poškozovaly pověst ČSSR. Na státních hranicích existovalo více druhů hraničních přechodů. Jednalo se o silniční hraniční přechody, železniční hraniční přechody, hraniční přechody na mezinárodních letištích a říční hraniční přechody. Hranice se nesměly překračovat bez platných cestovních dokladů. Druhy cestovních dokladů v roce 1967 byly cestovní pasy, které byly barevně rozdělené. Jednalo se o diplomatický pas v červených deskách, služební v modrých deskách, zvláštní v hnědých deskách a cestovní pas v deskách zelených. Dalšími cestovními doklady byly cestovní pří-

¹¹² DOLEŽAL, J. *Preventivní kontrola vyváženého a dováženého zboží*. Clo-Douane. 1981, roč. XV., č. 6, s. 7

¹¹³ *Slavnostní projev generálního ředitele Ústřední celní správy ČSSR JUDr. Jiřího Brože, CSc.* Clo-Douane. 1982. roč. XVI. č. 12, s. 9, HAVLÍK, J. *Stanovení původu dováženého obchodního zboží*. Clo-Douane. 1983. roč. XVII. č. 14, s. 4

loha k občanskému průkazu pro cesty do socialistických států Evropy, cestovní soupiska pro hromadné zájezdy například pro školní výlet, turistická propustka do Polska, hraniční propustka do Polska, Maďarska a do Sovětského svazu pro občany, kteří žili v pohraničních oblastech s uvedenými státy, průkaz pro možnost vykonávání práce v zahraničí do předem určené vzdálenosti v sousedním státě.¹¹⁴

6.1 GATT

Všeobecná dohoda o clech a obchodu – GATT, vznikla jako důsledek poválečných jednání o hospodářských otázkách, šlo o snížení překážek v mezinárodním obchodu s cílem jeho uvolnění. Jednalo se o mnohostrannou dohodu, ne o mezinárodní organizaci v dnešním slova smyslu. Státy, které na tuto dohodu přistoupily, se zavázaly respektovat tři základní principy, které tehdy znamenaly snahu prohlubovat mezinárodní dělbu práce v zájmu hospodářsky vyspělých zemí. Mezinárodní obchod neměl nikoho diskriminovat, všechny strany si byly rovny, dále měl být domácí průmysl chráněn pouze celními sazbami a ne obchodními opatřeními a posledním principem bylo, že sporné otázky se budou řešit formou konzultací mezi smluvními stranami. Do uzavření této dohody byla celní politika výhradně v moci jednotlivých států, po druhé světové válce se stala předmětem mezinárodních jednání a dohod. Základ této dohody byl podepsán 30. října 1947 v Ženevě, tehdy bylo 23 zakládajících smluvních stran.¹¹⁵

Se Všeobecnou dohodou souvisí také WTO, což je Světová obchodní organizace se sídlem v Ženevě s cílem vytvářet pravidla pro mezinárodní obchod a zajišťovat jejich dodržování a je vlastně pokračováním GATTu. Vznikla v rámci jednání Uruguayského kola GATT, kde se zástupci členských států dohodli na organizaci, která bude dohlížet na mezinárodní obchod a na něj přidružené záležitosti. Oficiálně byla tato organizace ustavena 15. dubna 1994 v Marrakéši a od 1. ledna 1995 nahradila GATT. Bylo přijato několik dalších úmluv – Všeobecná dohoda o clech a obchodu s označením GATT 1994, která vycházela z pravidel z roku 1947 a zahrnovala pravidla a ustanovení původní GATT s úpravami a doplňky. Dále byla uzavřena Všeobecná dohoda o obchodu službami (GATS), první mezinárodní dohoda tohoto typu a Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS), která se zabývala duševním vlastnic-

¹¹⁴ HARTL, K. *Překračování státních hranic*. Clo-Douane. 1986. roč. XX., č. 9, s. 6, *Bude zajímat i vás*. Clo-Douane. 1967. roč. I., č. 1, s. 4

¹¹⁵ KÁRNÍK, M. *Clo a celní politika od A do Z*. 1. vyd. Olomouc: Anag, 2012, s. 51-52

tvím, ochrannými známkami, patenty a podobně. V rámci této organizace bylo uzavřeno velké množství mnohostranných dohod. Principy této organizace jsou nediskriminovat, postupná liberalizace s cílem postupného odstranění tarifních i netarifních překážek, dále transparentnost, předvídatelnost a určitá jistota a neměnnost obchodních podmínek, podpora konkurence a rozvojový aspekt, který předpokládá jiné zacházení s rozvojovými a méně rozvinutými zeměmi. Vrcholným orgánem jsou Konference ministrů, které se konají nejméně jednou za dva roky, a která se skládá ze zástupců všech členských zemí organizace. Mezi těmito zasedáními vykonává její funkce Generální rada tvořená také zástupci jednotlivých členských zemí. Nižší složkou WTO jsou Rady s působností v oblasti tří základních okruhů. Rada pro obchod se zbožím, Rada pro obchod se službami a Rada pro obchodní aspekty práv k duševnímu vlastnictví. Výkonnými orgány jsou pak výbory a podvýbory, které se zabývají každý svým tematickým okruhem, ať už se jedná o celní nomenklaturu nebo zemědělství. Organizace, administrativa a technické záležitosti spadají do kompetence sekretariátu WTO v jehož čele stojí Generální ředitel bez zásadních pravomocí.¹¹⁶

Československá republika podepsala dohodu GATT v roce 1948, tedy v době, kdy v zemi zatím nebyl zaveden monopol zahraničního obchodu, ten byl teprve budován a byl zaveden zákonem č. 119/1948 Sb., o státní organizaci zahraničního obchodu a mezinárodního zasilatelství. Tehdy došlo ke zřízení podniků zahraničního obchodu, ze zahraničního obchodu bylo vyloučeno soukromé podnikání a clo, které ztratilo svou hlavní funkci.¹¹⁷ Československo však dodržovalo dohodu i nadále, nezrušilo celní systém a podepsané závazky dodrželo. V roce 1955 pak při úpravách dohody došlo k zakotvení pravidel pro státy s monopolem zahraničního obchodu vzhledem k ostatním zemím.¹¹⁸

6.2 Rada pro celní spolupráci

Rada pro celní spolupráci vznikla na základě snahy o založení jedné nebo několika celních unií podle zásad GATT. Vznikla v roce 1953 a v době založení čítala 17 členů, v současnosti jich má 136. Československá socialistická republika vstoupila do Rady

¹¹⁶ KÁRNÍK, M. *Clo a celní politika od A do Z*. 1. vyd. Olomouc: Anag, 2012, s. 54-57

¹¹⁷ KÁRNÍK, M. *Clo a celní politika od A do Z*. 1. vyd. Olomouc: Anag, 2012, s. 28,

¹¹⁸ ŠTĚPÁN, K. – ŠVEC, K. – POKORNÁ, M. *Celní politika v mezinárodním obchodu*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1963, s. 130-2

v září roku 1967.¹¹⁹ V roce 1949 byla navržena spolupráce v oblastech celní techniky, popisu zboží a jeho celní hodnotě a na jejich základě byly poté zhotoveny základní úmluvy – Úmluva o názvosloví pro třídění zboží v celních tarifech s platností od 11. září 1959, Úmluva o celní hodnotě zboží s platností od 28. června 1953 a Úmluva o zřízení Rady pro celní spolupráci, která platila od 4. listopadu 1952. Jako počátek existence Rady pro celní spolupráci je 26. leden 1953, kdy se konalo její první zasedání. Československo se nejprve jednání zúčastňovalo pouze jako pozorovatel. Během fungování Rady byl jejím prezidentem i Generální ředitel ÚCS ČSSR, JUDr. Jiří Brož, CSc. V roce 1973 byl při Radě zřízen Výbor pro harmonizovaný systém, který měl vypracovat nový harmonizovaný systém, který vstoupil v platnost roku 1983. Poradním orgánem byla Komise pro všeobecnou politiku s činností od roku 1979. Rozpočet Rady projednával Finanční výbor Rady. Rada pro celní spolupráci spolupracuje i s jinými organizacemi a to například tím způsobem, že vysílá členy jednotlivých výborů na jejich zasedání, jejichž činnost s nimi nějakým způsobem souvisí.¹²⁰

Rada pro celní spolupráci vznikla v souvislosti s pokusy o zjednodušení a sjednocení celních formalit, které ztěžovaly mezinárodní obchod. V listopadu 1923 byla podepsána Mezinárodní úmluva o zjednodušení celních a jiných formalit pod záštitou Společnosti národů. Další jednání k otázce zjednodušení a sjednocení celních formalit probíhala po druhé světové válce, přičemž následná ustanovení byla přijata v návrhu (který nebyl uskutečněn) na zřízení Mezinárodní obchodní organizace a do Všeobecné dohody o clech a obchodu. V roce 1947 byla vytvořena v Bruselu studijní skupina, která postupně vedla k Radě pro celní spolupráci a následně k uzavření tří základních úmluv podepsaných 15. prosince 1950 v Bruselu. Dvě úmluvy se zabývaly celní nomenklaturou a celní hodnotou a třetí měla za cíl zřízení organizace, která by zabezpečila provádění těchto úmluv, a také aby byla zřízena organizační základna pro širokou spolupráci celních správ, vytvoření potřebných úlev pro mezinárodní obchod a dopravu a postupné sjednocování celních zákonů a předpisů.

¹¹⁹ Mezinárodní den celníků. In: *Východočeský klub celních veteránů* [online]. 2011 [cit. 2017-05-01]. Dostupné z <http://www.vkcv.estranky.cz/clanky/aktuality/mezinarodni-den-celniku---celni-urad-pro-kralovehradecky-kraj---30.-ledna-2017.html>

¹²⁰ SKALA, V. *30 let Rady pro celní spolupráci*. Clo-Douane. 1983. roč. XVII. č. 3, s. 2-5

Celní rada měla tři výbory, jejichž prostřednictvím vykonávala své úkoly. Jednalo se o stálý technický výbor – nejdůležitější, výbor pro nomenklaturu a výbor pro celní hodnotu. Prováděcím orgánem Celní rady byl sekretariát, v jehož čele stál generální tajemník Rady, se třemi ředitelstvími, které každé mělo okruh působnosti shodný s příslušným výborem. Rada se scházela jednou za rok, delegáti byli členové jednotlivých členských států a většinou se jednalo o generální ředitele celních správ. Výbor pro celní názvosloví se zabýval prováděním Úmluvy o názvosloví pro třídění zboží v celních tarifech, zajišťoval jednotnost, připravoval návrhy změn a doplňků nomenklatury a vypracovával k ní vysvětlivky a vydával posudky k zařazení jednotlivých druhů zboží, pokud se jednalo o sporné případy. Výbor pro celní hodnotu měl obdobné úkoly jako výbor pro celní názvosloví, zajišťoval správné provádění Úmluvy o stanovení hodnoty zboží k celním účelům.¹²¹

Historie celní nomenklatury se váže k roku 1931, kdy vyšla první nomenklatura – Ženevská, vypracovaná z podnětu Společnosti národů. Po druhé světové válce Bruselská tarifní nomenklatura. Od roku 1978 se využívala Nomenklatura Rady pro celní spolupráci založená na čtyřmístném číselném kódu v 99 kapitolách a 21 třídách, na kterou následně navazoval Harmonizovaný systém, v ČSSR v roce 1988 upravený vyhláškou ministerstva zahraničních věcí č. 160/1988 Sb., o Mezinárodní úmluvě a harmonizovaném systému popisu a číselného označování zboží a Protokolu o její změně. Tento systém byl převzat i Českou republikou. Harmonizovaný systém obsahoval 21 tříd, 97 kapitol. Kapitoly byly hierarchicky členěné na čtyřmístná čísla, šestimístné položky, dále HS obsahoval poznámky ke třídám, kapitolám, číslům a položkám v sazebníku a všeobecná pravidla k jeho interpretaci.¹²²

¹²¹ BROŽ, J. *Brusel a Rada pro celní spolupráci*. Clo-Douane. 1968. roč. II, č. 1, s. 4-5

¹²² KÁRNÍK, M. *Clo a celní politika od A do Z*. 1. vyd. Olomouc: Anag, 2012, s. 130-131

7 Celní sazebníky

Celní sazebník je oficiální seznam zboží, kterého se týká clo. Lze jím regulovat vztahy mezi obchodní a průmyslovou sférou jak v národní, tak i nadnárodní úrovni, jelikož jsou v něm uvedeny příslušné celní sazby. Celní sazebníky se používaly už v minulosti, ve středověku v jednodušší formě a s postupem doby se přizpůsobovaly podle potřeby. Součástí celních předpisů se staly v období novověku. Během okupace v letech 1939 – 1945 byl v Čechách a na Moravě používán říšskoněmecký celní sazebník a po válce byla obnovena platnost celního sazebníku z roku 1927, podle prezidentského dekretu č. 25/1945 Sb., o sjednocení celního práva na území republiky Československé. Následně byl vládním nařízením č. 32/1947 Sb., o úpravě všeobecného celního sazebníku, vydán Všeobecný celní sazebník, který platil až do měnové reformy roku 1953, kdy musel být přepočítán. Obsahoval dva díly, jeden pro dovážené zboží a druhý pro vyvážené zboží, byl inspirován celním sazebníkem z roku 1906. Celní sazebník obsahoval textové části, ve kterých byla všeobecná pravidla pro interpretaci HS, všeobecná pravidla pro celní sazby, měrné jednotky, poznámky, dále sazebník obsahoval nomenklaturní části, ve kterých byly uvedeny položky celního sazebníku jako číselné kódy a názvy zboží. Poslední část celního sazebníku tvořila tarifní část obsahující všeobecné celní sazby, smluvní celní sazby a preferenční smluvní sazby.¹²³ Časem, se ukázalo, že pouze specifické celní sazby k vyměřování nestačí, a proto docházelo k nahrazení těchto celních sazeb sazbami valorickými, které se lépe přizpůsobily rostoucí užitné hodnotě zboží.¹²⁴

Různé názvosloví v různých zemích ztěžovalo mezinárodní obchod, existovaly různé definice i jejich řazení, proto se se začala vyvíjet Bruselská úmluva o názvosloví pro klasifikaci zboží v celních sazebnících již v roce 1948, kdy vznikaly práce Studijní skupiny pro evropskou celní unii v Bruselu, které se původně zaměřovaly na jednotný celní sazebník pro všechny smluvní strany, pro který mělo být prvním krokem právě zmiňované společné názvosloví. Samotná Úmluva o názvosloví pro klasifikaci zboží v celních sazebnících byla schválena 15. prosince 1950 s platností od 11. září 1959. Připojili se k ní Belgie, Dánsko, Finsko, Francie, Nizozemí, Írán, Irsko, Itálie, Japonsko, Jugoslávie, Lucembursko, Německo, Norsko, Portugalsko, Rakousko, Rwanda, Řecko, Španěl-

¹²³ KÁRNÍK, M. *Clo a celní politika od A do Z*. 1. vyd. Olomouc: Anag, 2012, s. 90-92,93

¹²⁴ BUREŠ, V. – HAVLÍK, J. *Aplikace dohody o provádění článku VII. GATT v mezinárodním obchodě*. Clo-Douane. 1987. roč. XXI, č. 8, s. 6

sko, Švédsko, Švýcarsko, Turecko, Velká Británie a Severní Irsko, ale celé názvosloví nakonec využilo mnohem více zemí i Afrických, Amerických a Asijských. Smluvní strany nadále souhlasily, že během zavádění Úmluvy ve vlastních sazebnících nepřidají žádný nadpis, nepřidají žádné poznámky, které by měnily rozsah tříd, kapitol nebo jednotlivých položek a zahrnou Všeobecná pravidla pro interpretaci názvosloví. Úpravy však mohly být provedeny v závislosti na zákonech každé země, která měla v úmyslu tuto Úmluvu aplikovat do praxe a směla v jednotlivých aplikacích úmluvy přidávat podpoložky, které by nadále mohly členit skupiny, a to především pro lepší přehlednost.¹²⁵ V průběhu let vznikalo mnoho celních názvosloví, například roku 1931 Ženevská celní nomenklatura nebo později Bruselská nomenklatura v roce 1950, která platila od roku 1959 a v roce 1974 byla přejmenována na Nomenklaturu Rady pro celní spolupráci, která měla být podle potřeb doplňována.¹²⁶

Od 60. let 20. stol. vyvstala otázka racionalizace a harmonizace údajů na dokumentech využívaných v mezinárodním styku, jednalo se především o sjednocení označení a kódování zemí, jednotek množství, způsobu dopravy a jejích podmínek. Proto byl v roce 1983 vytvořen Harmonizovaný systém třídění a označování zboží, jehož základem byla NRCS. Tento systém byl vytvořen jako nové celní názvosloví pro všechno dopravované zboží se šestimístným číselným označením. Harmonizovaný systém byl tvořen všeobecnými pravidly pro jeho interpretaci, poznámkami k třídám, kapitolám a položkám, měl stanovený počet čtyřmístných čísel v případě potřeby rozdělené na položky. Zboží se třídilo do tříd a kapitol podle všeobecných pravidel přesně popsanych v novém harmonizovaném systému. Čísla a jejich položky jsou v Harmonizovaném systému v kapitolách, které jsou zařazeny do tříd. Dále byl HS doplněn vysvětlivkami s velmi podrobným popisem zboží, abecedním seznamem k HS i jeho vysvětlivkám, převodním klíčem mezi HS a korelačním převodem NRCS – Mezinárodní jednotná obchodní klasifikace rev. 2 a 3.¹²⁷

¹²⁵ PATOČKA, Z. *Bruselská úmluva o názvosloví pro klasifikaci zboží v celních sazebnících*. Clo-Douane. 1968, roč. II., č. 2, s. 6

¹²⁶ HAVLÍK, J. *Harmonizovaný systém (třídění zboží)*. Clo-Douane. 1985, roč. XIX, č. 10, s. 7

¹²⁷ HAVLÍK, J. *Harmonizovaný systém (třídění zboží)*. Clo-Douane. 1985, roč. XIX, č. 11, s. 4, HAVLÍK, J. *Harmonizovaný systém (třídění zboží)*. Clo-Douane. 1985, roč. XIX, č. 13, s. 7, HAVLÍK, J. *Harmonizovaný systém (třídění zboží)*. Clo-Douane. 1985, roč. XIX, č. 14, s. 6

V závislosti na novém harmonizovaném systému bylo potřeba připravit nový celní sazebník, který měl za základ názvosloví harmonizovaného systému. Názvosloví HS bylo vydáno v jednacích jazycích Rady pro celní spolupráci – francouzštině a angličtině. Proto bylo potřeba přeložit názvosloví. Dále se každá země, včetně ČSSR musela zavázat k dodržování použití všech čísel a položek HS a k výkladu HS používat všeobecná pravidla a neměnit jejich rozsah a dodržovat formu a číselné uspořádání HS. Bylo také potřeba vytvořit převodní klíč mezi názvoslovím dosud platného celního sazebníku a názvoslovím HS, k tomu byl využit převodní klíč mezi NRCS a HS, který je zmíněn výše, který byl doplněn. V neposlední řadě bylo nutné stanovit nové celní sazby, které měly být určeny na jedno desetinné místo a projednat přijetí v GATT.¹²⁸

Československé celní sazebníky bylo potřeba aktualizovat v závislosti na vývoji zboží, které se vyváželo, dováželo nebo prováželo, ale i v závislosti na rozvoji technik využívaných celní správou. Poslední vydání z roku 1954 se plánovalo v roce 1978 nahradit novým. V té době byl považován již za zastaralý, nejen z důvodu využívání techniky při celních kontrolách, ale i zboží se postupem doby měnilo a některé již nebylo aktuální. V tomto starém sazebníku se vyměřovalo clo hlavně na váhu, a to také již bylo nevyhovující. Pro nový celní sazebník bylo potřeba určit systém třídění zboží, způsob jakým bude převedeno dosud používané názvosloví ze starého sazebníku, způsob jak přepočítat specifické celní sazby a respektování obchodně politických rozdílů, které s postupem času nastanou. Poté se návrhy přeložily do angličtiny a francouzštiny k dalšímu mezinárodnímu projednání. Nový celní sazebník byl v souladu se zákonem č. 44/1974 Sb., clo se vypočítávalo z cenového základu konkrétního zboží a vyměřování a vybírání cla mělo probíhat centrálně pomocí samočinných počítačů na základě údajů z NČŘ.¹²⁹

¹²⁸ KORČÁK, D. *Příprava nového celního sazebníku*. Clo-Douane. 1986, roč. XX, č. 12, s. 5-6

¹²⁹ HAVLÍK, J. *Modernizace čs. celního sazebníku obchodního zboží*. Clo-Douane. roč. XII., č. 5, s. 4

8 Celní správa po roce 1989

Návrat celní správy a její praktické funkce nastal až se Sametovou revolucí v roce 1989. Opět se obnovila funkce celní správy regulační, ochranná a kontrolní. Došlo k novelám zákona č. 44/1974 Sb., v roce 1993 byl vydán nový celní zákon, jako zákon č. 13/1993 Sb., a následně byly vydávány i další celní předpisy v novém znění. S novou úlohou celní správy přišla i nová uniforma, nové celní hodnosti a nová organizace celé celní správy. Pracovní vztah v celní správě se později změnil na služební.¹³⁰

Změna politického uspořádání v zemi znamenala pro celní správu potřebu reagovat na situaci. Na celostátní poradě ředitelů celnic v prosinci 1989 zdůraznil generální ředitel JUDr. Jiří Brož CSc., že celní správa je hlavně orgán ekonomické ochrany, nemá se zabývat politikou ale ochranou trhu Československa.¹³¹ Od 1. ledna 1989 platil nový celní sazebník podle Harmonizovaného systému. Bylo ministrem zahraničí zrušeno celní a devizové prohlášení i výjezdní doložky a byly zavedeny statistické lístky. Všechny tyto skutečnosti znamenaly zjednodušení odbavování cestujících na hraničních přechodech.¹³² Došlo také k přehodnocení sítě celnic a následně k jejím úpravám. Některé celnice byly rozděleny a byly zřízeny některé nové celní odbočky z rozhodnutí ministra zahraničního obchodu a plánovaly se i nadále otevírat nové hraniční přechody na základě výsledků jednání s Rakouskem a Německem.¹³³

V závislosti na změnu politické situace v zemi došlo v roce 1990 ke změně organizační struktury ÚCS a ČŘ. Do kompetencí ÚCS spadala legislativa, tvoření norem, celní politika, celní tarify, boj proti pašování omamných látek, služební kynologie a technika, mezinárodní smlouvy a dohody, organizace celní správy republiky, vývoj zaměstnanosti a mzdy, vzdělání a zdravotní péče, rozpočet, investování, evidence majetku, výstroj a výzbroj, BOZP a celní statistika. Do kompetencí celních ředitelství patřila v rámci jejich územní působnosti celně právní agenda, organizace celní kontroly, personální a mzdová agenda. V ÚCS fungovalo šest odborů, a to odbor celně právní, operační, kancelář gene-

¹³⁰ MATOUŠEK, P. – SABELOVÁ, L. *Clo: Výklad je zpracován k právnímu stavu ke dni 1. 3. 2007*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2007, s. 11

¹³¹ VÍTKOVSKÝ, J. *Celostátní porada*. Clo-Douane. 1990, roč. XXIV., č. 1, s. 2

¹³² PAPEŽ, J. *Ke zrušení celního a devizového prohlášení* Clo-Douane. 1990, roč. XXIV., č. 4, s. 11

¹³³ KORČÁK, D. *Jednání o celních sazbách v rámci GATT*. Clo-Douane. 1990, roč. XXIV., č. 4, s. 3

rálního ředitele ÚCS, personální odbor, finanční odbor, odbor informatiky a Týlová správa a zdravotní služba.¹³⁴

Dne 29. června 1990 byl jmenován novým generálním ředitelem JUDr. Jiří Hronovský, který byl uveden do funkce 2. července 1990. Po jeho nástupu do čela celní správy se v srpnu konala celostátní porada v Třinci, kde nový generální ředitel přednesl požadavky na vytvoření legislativních předpokladů pro nestrannickou Celní správu ČSFR, dále přednesl potřebu zabezpečit vypracování novely celního zákona, zahájit jednání o uzavření dohod o spolupráci s celními správami USA, SRN a s generálním ředitelstvím pro Celní unii evropských společenství, řešit ekonomickou ochranu státní hranice a kontrolu zboží v pohraničním pásmu a další úkoly. Byla také zmíněna potřeba vypracování nového celního zákona v souvislosti se společenskými změnami i změnami ve struktuře federálních a republikových orgánů státní správy. Zmíněn byl i vznik nové organizační struktury ÚCS a ČR, která je zmíněna výše. Vznikla potřeba nového způsobu vzdělávání pracovníků celní správy, nový systém hodnotných označení.¹³⁵

V 90. letech minulého století došlo k pokroku v oblasti IT i u Celní správy ČR. Byly zahájeny práce na novém informačním systému. Nejprve se uvažovalo o dvou systémech ze zahraničí, a to o systému ASYCUDA, který byl podporovaný organizací OSN UNCTAD (Konference OSN pro obchod a rozvoj) a o systému SOFIC, který využívala francouzská celní správa. Nakonec se přistoupilo k vývoji českého systému ČECIS (Český celní informační systém), který byl financován z vlastních zdrojů s podporou francouzské celní správy a firmy SLIGOS.¹³⁶

V únoru roku 1991 vešel v platnost zákon č. 5/1991 Sb., kterým se měnil a doplňoval celní zákon č. 44/1974 Sb., ve znění zákona č. 117/1983 Sb. Tento zákon znamenal především možnost plnit úkoly, které se objevily s přechodem na tržní ekonomiku státu. Nový celní zákon byl účinný až od 1. ledna 1993. Došlo ke změnám v kompetencích zaměstnanců CS, byly nově vymezeny pojmy jako svobodné celní pásmo, celní kontrola, došlo ke zrušení pojmů obchodní a neobchodní zboží a nově se využíval pouze celní sazebník, což znamenalo, že základem pro vyměření cla byla od té doby skutečná hod-

¹³⁴ BUREŠ, Z. *Nová organizační struktura ÚCS A ČR*, Clo-Douane. 1990. roč. XXIV., č. 14, s. 3

¹³⁵ *Nový generální ředitel ÚCS*, Clo-Douane. 1990. roč. XXIV., č. 13, s. 2, BUREŠ, Z. *Celostátní porada-Třinec 1990*. Clo-Douane. 1990. roč. XXIV., č. 13, s. 3-5

¹³⁶ Poznámky JUDr. Miroslava Kárníka, 2017

nota zboží. Od roku 1992 platil nový celní sazebník, jeho nomenklatura vycházela z Harmonizovaného systému, který se dosud používal a číselného označování zboží nově osmimístnou položkou.¹³⁷ Došlo k úpravám v celním řízení, upraveno bylo i ustanovení o rozhodování o prominutí cla celnicemi, objevuje se termín fyzická osoba a právnická osoba.¹³⁸

V roce 1992 byl přijat Federálním shromážděním zákon č. 618/1992 Sb., který v ČR nenabyl účinnosti z důvodu přípravy rozdělení Československa. Byly zahájeny přípravy samostatného celního zákona ČR, který byl Českou národní radou přijat 15. prosince 1992, a který byl publikován jako celní zákon č. 13/1993 Sb., s platností od 1. ledna 1993. Po rozpadu ČSFR vznikla Česká a Slovenská celní správa.¹³⁹ Skončilo federativní uspořádání státu a s tím také federální charakter celní správy, byla ukončena platnost zákona č. 44/1974 Sb., a zanikla mimo jiné i Ústřední celní správa a celní ředitelství.¹⁴⁰ Původní federální zákon byl používán několik let na Slovensku. Mezi Českou a Slovenskou republikou byla uzavřena smlouva o Celní unii v roce 1993. Unie začala oficiálně existovat po schválení národními parlamenty a společenstvím členů GATT 3. května 1993.¹⁴¹ Tato Celní unie mezi ČR a SR znamenala důležitý faktor hospodářského vývoje zemí, podporovala vzájemný obchod formou promíjení cel na určité druhy zboží. Pokles byl zaznamenán v letech, kdy se ČR začala připravovat na vstup do EU, přesto však byla Celní unie mezi zeměmi stále shledávána jako užitečná.¹⁴² Rozpad společného státu neznamenal jen změny pro pracovníky celní správy, tato skutečnost ovlivnila i obyčejné občany státu v jejich běžném životě. Mnozí, kteří bydleli v Čechách, měli příbuzné na Slovensku a cesty za nimi byly ovlivněny nově vzniklými hraničními celními přechody.

V počátcích fungování existovala Celní správa České republiky v rámci Ministerstva financí, jeho součástí bylo i Generální ředitelství cel, což bylo stanoveno jak v zákoně

¹³⁷ HAVLÍK, J. *Nový celní sazebník ČSFR*. Clo-Douane. 1992. roč. XXVI., č. 1, s. 6

¹³⁸ ŽEMLIČKA, L. *Novela celního zákona*. Clo-Douane. 1991. roč. XXV., č. 1, s. 2-4

¹³⁹ -RED-. *Celostátní porada ředitelů*. Clo-Douane. 1992. roč. XXVI., č. 11, s. 2

¹⁴⁰ HRONOVSKÝ, J. *Slovo generálního ředitele ÚCS před koncem....* Clo-Douane. 1992. roč. XXVI., č. 12, s. 1

¹⁴¹ KLABOUCHOVÁ, I. *Kam kráčíš, celní unie?* Clo-Douane. 1997. roč. XXX., č. 1, s. 3, KÁRNÍK, M. *Clo a celní politika od A do Z*. 1. vyd. Olomouc: Anag, 2012, s. 30, MATOUŠEK, P. – SABELOVÁ, L. *Clo: Výklad je zpracován k právnímu stavu ke dni 1. 3. 2007*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2007, s. 11

¹⁴² RÁŽEK, J. *Celní unie se SR má zatím své opodstatnění, říká profesor Císař*. Clo-Douane. 2001. roč. XXXV., č. 3, s. 3-4

č. 13/1993 Sb., tak i v organizačním řádu ministerstva financí. Síť oblastních celních úřadů a jejich územní působnost se neshodovaly s ostatními orgány, se kterými měly spolupracovat. Jednalo se například o Krajská ředitelství Policie ČR nebo Krajská finanční ředitelství. Generální ředitel Generálního ředitelství cel byl zařazen mezi členy užšího vedení Ministerstva financí, což konečně znamenalo jeho účast na poradách a zajištění větší informovanosti a hlavně lepší možnost hájení a prosazování zájmů celní správy.¹⁴³

V roce 1993 došlo k organizační změně, nový celní zákon č. 13/1993 Sb., upravoval mimo jiné i organizační strukturu celní správy, vzniklo Generální ředitelství cel jako součást ministerstva financí, 21 oblastních celních úřadů jako druhá instance v krajských městech (Brno, Plzeň, Ostrava, Hradec Králové) i v sídlech důležitých hraničních přechodů (Rozvadov, Břeclav, Krnov, Králíky) s podřízenými celními úřady, které byly první instancí a dále existovaly pobočky a samostatné pracoviště. V roce 1997 byla tato struktura zjednodušena na 8 celních ředitelství a 54 celních úřadů. Vstupem do EU došlo k vyjmutí organizační struktury z celního zákona z roku 1993 a byla stanovena v samostatném zákoně č. 185/2004 Sb., o Celní správě České republiky a celní správa získala svou podobu do konce roku 2012. Od 1. ledna 2013 byla na základě zákona č. 17/2012 dosavadní třístupňová soustava celních orgánů nahrazena dvoustupňovou, tvořenou Generálním ředitelstvím cel a 15 celními úřady které se nacházejí ve 14 sídlech vyšších územních samosprávných celků a Celní úřad Praha Ruzyně.¹⁴⁴

Po rozpadu ČSFR byla 30. března 1993 uzavřena Smlouva mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o zřízení celních přechodů na společných státních hranicích. S postupem doby se upravovala státní hranice, byl snížen i počet silničních hraničních přechodů a seznam těchto celních přechodů byl aktualizován v roce 1995. Nová Dohoda mezi vládami ČR a SR měla vyřešit některé nedostatky těchto původních smluv, 28. března 2000 byla podepsána Dohoda mezi vládou ČR a vládou SR o hraničních přechodech na společných státních hranicích.¹⁴⁵ Kontrola zboží byla nejprve namátková, čekalo se na přesnější pokyny, jak mají celníci vykonávat svou práci v podmínkách

¹⁴³ Poznámky JUDr. Miroslava Kárníka, 2017

¹⁴⁴ KÁRNÍK, M. *Clo a celní politika od A do Z*. 1. vyd. Olomouc: Anag, 2012, s. 116-117

¹⁴⁵ JANDA, K. *Česko – slovenská dohoda o hraničních přechodech*. Clo-Douane. 2000. roč. XXXIV., č. 4, s. 3

celní unie. Se zvyšováním počtu hraničních přechodů se zvyšovaly i počty zaměstnanců celní správy.¹⁴⁶

Se vznikem samostatné celní správy pro Českou republiku se začaly objevovat i nové skutečnosti k řešení. Na hraničních přechodech přebírala celní správa kompetence od Policie ČR, především se to týkalo přebírání pasové kontroly. V pohraničních pásmech, kde působila Celní stráž, se nově zřizovaly její stanice. Tato Celní stráž měla být výkonnou složkou celní správy, její stanice měly být součástí celnic. Návrh na její vytvoření byl předložen v roce 1994, podle kterého měla fungovat jako organizační složka celní správy, která se bude zabývat celními a daňovými úniky. Tento nový bezpečnostní sbor byl inspirován původní finanční stráží. Jeho funkce byla vymezena v zákoně č. 5/1991 Sb., který doplňoval a měnil zákon č. 44/1974Sb., ve znění zákona č. 117/1983 Sb., a také v zákoně č. 13/1993 Sb. Celní stráž byla zrušena až v roce 1997, kdy je vypuštěna ze zákona č. 113/1997Sb.¹⁴⁷

Ještě před samotným vstupem do EU se celní předpisy musely co nejvíce přiblížit normám EU především snahami o novelu zákona, která vstoupila v platnost roku 2002. Byla to povinnost vyplývající z Evropské dohody o přípravě na vstup do Evropské unie, jednalo se o zajištění kompatibility s celní legislativou EU. Základní výkonnou jednotkou i nadále zůstal celní úřad, posílily se však některé kompetence celních ředitelství.¹⁴⁸

8.1 Příprava České celní správy na vstup do Evropské unie

Od 1. února 1992 začala platit Evropská dohoda, která zakládala připojení ČR k EU. Od tohoto roku se v ČR používala kombinovaná nomenklatura EU a legislativa se upravovala ve spojitost s přípravami na vstup do EU. Dalšími předpoklady pro vstup do Evropské Unie bylo přijmout celní zákon kompatibilní s celní legislativou EU a všech prováděcích předpisů, které upravují oblast jednotného vnitřního trhu, přistoupit k úmluvě o společném tranzitním režimu a o zjednodušení formalit při výměně zboží, sjednocení pravidel původu a evropské kumulace původu zboží a konsolidace vzájemné adminis-

¹⁴⁶ MATOUŠEK, P. – SABELOVÁ, L. *Clo: Výklad je zpracován k právnímu stavu ke dni 1. 3. 2007*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2007, s. 11. MARTINKOVÁ, K. *Hranice zbrusu nová aneb zvykáme si. Clo-Douane, 1993. roč. XXVII., č. 1, s. 4*

¹⁴⁷ Poznámky JUDr. Miroslava Kárníka, 2017, TROUSIL, J. *Důležitý úkol dneška. Clo-Douane. 1994. roč. XXVIII., č. 4, s. 1, SEDLÁČEK, K. Průvodce dějinami celnictví v českých zemích od středověku do dvacátého století. 1. vyd. Vlastním nákladem, 2017, s. 164*

¹⁴⁸ BABIŠ, J., *Co přinese novela celního zákona. Clo-Douane. 2002. roč. XXXVI., č. 1, s. 10*

trativní spolupráce. Některé z těchto podmínek již v roce 1995 byly splněny, jiné byly rozpracované.¹⁴⁹ Již tehdy měla celní správa dobrou výchozí pozici na zařazení mezi ostatní celní správy členských zemí Evropské unie.

V lednu 1996 podala Česká republika oficiální přihlášku do Evropské unie, na základě této přihlášky obdržela Dotazník, který se mimo jiné zabýval i otázkou celní správy. První otázka se týkala zrušení celních kontrol na hranicích s členskými státy EU a sousedními zeměmi, které do EU vstoupí v následujících letech a také dlouhodobé strategie v této oblasti. Odpovědí České republiky bylo stanovení strategií částečného zrušení celních kontrol, jelikož některá ze sousedních zemí nemusí být členskou zemí EU nebo úplné zrušení celních kontrol, pro případ, že všechny sousední země budou členy EU.¹⁵⁰

V roce 1997 byla schválena novým Parlamentem ČR novela celního zákona, která měla mít návaznost na legislativu EU, právě z důvodu připravovaného vstupu republiky do EU. Tato novela byla připravena již v roce 1996, ale vyšla až v květnu následujícího roku jako novela zákona č. 13/1993 Sb., zákon č. 113/1997 Sb. Bylo nutné přizpůsobit národní právní řád tomuto společenství, byly zde specifikovány nové kompetence celních orgánů, zapracovány zde byly i mezinárodní dohody, zasahuje do určování celní hodnoty, která slouží pro vyměňování cla a daní. Zákonem se mění i struktura celní správy. Nejvyšším stupněm zůstalo Generální ředitelství cel jako součást Ministerstva financí ČR, bylo zrušeno 21 oblastních celních úřadů, které byly nahrazeny 8 celními ředitelstvími a to České Budějovice, Hradec Králové, Plzeň, Praha, Ústí nad Labem, Brno, Olomouc a Ostrava. Došlo i k redukci počtu celních úřadů ze 135 na 91.¹⁵¹

Dalším důvodem ke změně celní legislativy byl také podpis novelizované Všeobecné dohody o clech a obchodu v roce 1994. V roce 1998 pak byla vydána nová vyhláška ministerstva financí upravující celní legislativu, č. 135/1998 Sb., a vyhláška 136/1998 Sb., o osvobození zboží do cla, které opět navazovaly na přípravy ke vstupu do EU, o kterém se od roku 1998 závazně začalo jednat.¹⁵²

¹⁴⁹ KLABOUCHOVÁ, I. *Evropská dohoda a její důsledky pro celní správu*. Clo-Douane. 1995. roč. XXIX., č. 6, s. 3-4

¹⁵⁰ *Dotazník Evropské unie*. Clo-Douane. 1996. roč. XXX., č. 6, s. 14

¹⁵¹ SKULINA, V. *Zákon č. 113/1997 Sb.* Clo-Douane. 1997. roč. XXXI., č. 4-5, s. 3-4

¹⁵² ŽEMLIČKA, L. *Nové prováděcí vyhlášky jsou zde!* Clo-Douane. 1998. roč. XXXII., č. 6, s. 3

V září roku 1998 probíhal screening celní legislativy v Bruselu. Jednalo se o prověření, jak je přizpůsobená a přiblížená legislativa země ucházející o vstup do EU s jejími předpisy. Jednání o vstupu ČR do EU byla zahájena touto kontrolou již v březnu 1998.¹⁵³

Celní správu po vstupu ČR do EU čekala řada změn a úprav v jejích kompetencích. Ať už se jednalo o činnosti a kompetence týkající se zahraničního obchodu, mezinárodní spolupráce při ochraně společenských zájmů nebo úkoly zajišťování příjmů do rozpočtu výběrem cel, daní a dalších poplatků. Úkoly celních orgánů po vstupu do EU vyplývají přímo z členství EU, to znamenalo především zrušení kontrol na vnitřních hranicích mezi členskými státy unie, podílení se na společné zemědělské politice EU a také používání společného celního sazebníku Evropského společenství. Dalšími úkoly byla ochrana vnitřního trhu, zajištění vlastních zdrojů EU a ochrana vnější hranice v případě, že sousední státy jako Polsko a Slovensko nevstoupí zároveň s ČR do EU. Mezi další upravené úkoly celní správy patřila správa cel a některých daní včetně komplexní správy spotřebních daní, to znamenalo zajistit výběr cla a daní ze zboží, které pochází z třetích zemí. Měla být zřízena Celní pátrací služba pro posílení boje s organizovaným zločinem v oblasti cel a daní po vzoru některých členských států a další.

V roce 2002 došlo k další novele organizačního řádu CS, ve které bylo přihlédnuto k racionalizačním opatřením a posílení odborného i metodického řízení a především k novele celního zákona. V obecné části nového Organizačního řádu byly stanoveny úrovně řízení v celních orgánech, byly upřesněny povinnosti vedoucích organizačních útvarů na CŘ a CÚ, struktura Generálního ředitelství, ředitelství a úřadů byla podle novely tvořena odbory, samostatnými odděleními, odděleními a útvary s postavením odboru, samostatné oddělení nebo oddělení, a další body. Pro Generální ředitelství cel bylo navrženo zrušení některých oddělení a zavedení některých nových nebo rozšíření stávajících. V části pro celní ředitelství bylo navrženo jejich rozdělení do tří odborů, a to odbor Kanceláře CŘ, odbor Cel a daní a odbor Pátrání, tyto odbory se členily na oddělení a v jejich čele byl ředitel odboru. Pro celní úřady byl základním organizačním útva-

¹⁵³ RÁŽEK, J. *Screening – další krok k evropské integraci*. Clo-Douane. 1998. roč. XXXII., č. 11, s. 6

rem oddělení namísto stávajících referátů a celní úřady byly rozděleny na CÚ I. kategorie a CÚ II. kategorie.¹⁵⁴

V roce 2002 byla navrhována struktura celní správy po vstupu do EU jako soustava celních orgánů tvořená Generálním ředitelstvím cel, celními ředitelstvími a celními úřady. V čele s generálním ředitelem Generálního ředitelství cel jmenovaným a odvolávaným ministrem financí, kterého zastupuje jeho náměstek, kterého na návrh generálního ředitele jmenuje a odvolává také ministr financí. Celní pátrací služba je organizačním útvarům GRČ a ČR. Celní orgány mají působnost v oblasti celnictví, celního dohledu, celní kontroly a pátrání a další oblasti jsou stanovené zákonem o Celní správě ČR nebo speciálními zákony. Vykonávají správu cel a spotřebních daní, spolupracují s mezinárodními organizacemi i celními správami jiných států.¹⁵⁵

V letech 2003 až 2006 bylo realizováno nové postavení v rámci resortu ministerstva financí, s předpokládaným vstupem do EU se v roce 2003 plánovala zřídit Česká celní správa jako soustava jejích výkonných orgánů v čele s Generálním ředitelstvím cel a následně celní ředitelství a celní úřady. Se vstupem do EU pak byly následně zrušeny celní úřady na hraničních přechodech. Mezi nové kompetence celní správy patřila správa nepřímých daní a úkoly spojené se společnou zemědělskou politikou a dotacemi. V oblasti ochrany spotřebitele se jednalo především o ochranu duševního vlastnictví, kontrolu bezpečnosti výrobků i kontrolu stánkového prodeje na tržnicích. Nově se plánovalo zřídit celní pátrací službu, jako hlavní prostředek boje proti celním a daňovým únikům a dalšímu porušování předpisů v kompetencích celní správy.¹⁵⁶

8.2 Celní správa České republiky po vstupu do Evropské unie

Do konce roku 2012 byla struktura celní správy členěna na generální ředitelství, celní ředitelství a celní úřady, poté bez celních ředitelství. Generální ředitelství celní správy má sídlo v Praze, jedná se o správní úřad pro oblast celnictví s celostátní územní působností, jeho věcná působnost je vymezena v celním zákoně. Celní ředitelství se sídlí v Brně, Českých Budějovicích, Hradci Králové, Olomouci, Ostravě, Praze, Plzni a Ústí

¹⁵⁴ CHUDOBA, M. *Příprava novely organizačního řádu*. Clo-Douane. 2002, roč. XXXVI., č. 6, s. 12-13

¹⁵⁵ VRBECKÝ F. *Informace o postupu Celní správy ČR při plnění Usnesení vlády č. 653*. Clo-Douane. 2002, roč. XXXVI., č. 12, s. 11

¹⁵⁶ RICHTR, Z. *Devatero reformních bodů České celní správy*. Clo-Douane. 200 roč. XXXVII. č. 3, s. 3, 6

nad Labem měly vymezenou územní působnost a sobě podřízené celní úřady uvedené v zákoně č. 185/2004 Sb. Od roku 2013 fungují celní úřady s působností podle vyššího územního samosprávného celku, například Celní úřad pro Královéhradecký kraj. Původně existovalo 54 celních úřadů, které byly podřízené celním ředitelstvím a jejich územní i věcná působnost byla vymezena také v zákoně č. 185/2004 Sb.¹⁵⁷

Se vstupem do EU byly zrušeny tehdejší české celní předpisy týkající se celních sazeb, preferencí, kvót nebo dalších opatření a zároveň je nahradily nové předpisy Evropské unie platné od 1. května 2004. Byly zrušeny pravidelné celní kontroly na všech pozemních hraničních přechodech.¹⁵⁸

Česká republika se po vstupu do Evropské unie nachází uvnitř celního prostoru EU, přestože nesousedí s žádným z nečlenských států, stále existuje forma hraniční celní kontroly na mezinárodních letištích nebo na vyclívací poště, která má u zásilek z a do zahraničí charakter celního přechodu.¹⁵⁹

Do úkolů celní správy patří výkon celnictví vůči veřejnosti, mezinárodní spolupráce celních práv, organizace celní správy, vnitřní činnost celní správy a specifické činnosti celních orgánů v rámci národního státu.¹⁶⁰

V souvislosti se vstupem do EU byly zrušeny hraniční celní kontroly (pasové kontroly stále probíhaly) s výjimkou letištních kontrol. Tyto kontroly byly nahrazeny zavedením systému mobilního dohledu, provádějícím celní dohled na celém území České republiky a pátrajícím po zboží, které uniklo celnímu dohledu. Celní správa je dle zákona z roku 2012 ozbrojený bezpečnostní sbor, službu celníci vykonávají podle zákona o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů. V zákoně byly stanoveny pracovní pozice, které smí vykonávat pouze celník – jako je místo ředitele celních orgánů a jejich zástupců. CS patří mezi integrované složky záchranného systému jako složka, která spolupů-

¹⁵⁷ KÁRNÍK, M. *Clo a celní politika od A do Z*. 1. vyd. Olomouc: Anag, 2012, s. 119-120

¹⁵⁸ RICHTR, Z. *Slovo generálního ředitele Z. Richtra ke vstupu do EU*. Clo-Douane. 2004. roč. XXXVIII., č. 5, s. 2. ODDĚLENÍ 31 3. ODBORU GŘC. *Celní kvóty a EU*. Clo-Douane. 2004. roč. XXXVIII., č. 5, s. 8

¹⁵⁹ MATOUŠEK, P. – SABELOVÁ, L. *Clo: Výklad je zpracován k právnímu stavu ke dni 1. 3. 2007*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2007, s. 12

¹⁶⁰ MATOUŠEK, P. – SABELOVÁ, L. *Clo: Výklad je zpracován k právnímu stavu ke dni 1. 3. 2007*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2007, s. 15

sobí s ostatními bezpečnostními a záchrannými sbory během mimořádných a krizových situací.¹⁶¹

Dnes je celní správa bezpečnostním sborem, který se podílí na systému celního dohledu nad zbožím v rámci jednotného celního území Evropské unie a zároveň patří do složek integrovaného záchranného systému země. Její činnost pak probíhá v souladu s jednotnými celními předpisy Evropské unie, dohlíží nad zahraničním obchodem s vojenským materiálem, kontroluje společné zemědělské politiky EU, nakládání s odpady, chráněnými druhy zvířat a rostlin – zde se jedná o dodržování tzv. Washingtonské úmluvy CITES a v neposlední řadě se zabývá nelegálním zaměstnáváním cizinců.¹⁶²

Celní správa České republiky je výhradním správcem spotřebních daní, zajišťuje a stanovuje tyto daně a jejich úhradu bez ohledu na to, zda se jedná o dovoz nebo vývoz v rámci obchodu s členskými nebo nečlenskými státy Evropské unie nebo jsou předmětem tuzemské výroby nebo spotřeby. Kromě obecné správy těchto daní se celní správa zabývá i dozorem nad dodržováním předpisů o nakládání s danými výrobky během jejich výroby, skladování a přepravě. Mezi spotřební daně se řadí daň z minerálních olejů, z lihu, z piva, z vína a meziproduktů a daň z tabákových výrobků. Od roku 2008 pak orgány celní správy řeší i nově vzniklé ekologické daně, jako jsou daň ze zemního plynu a některých dalších plynů, daň z pevných paliv a elektřiny, od roku 2015 se zaměřují i na daň ze surového tabáku. Kromě spotřebních daní je v kompetenci celní správy i daň z přidané hodnoty, ale pouze v případech, že je zboží dováženo ze třetích zemí a deklarant není v České republice plátcem DPH.¹⁶³

Dále se celní správa zabývá prosazováním práv duševního vlastnictví a to v rámci celního řízení a v průběhu kontrol týkajících se ochrany vnitřního trhu a spotřebitele. Celníci také kontrolují vývoz kulturních památek, sbírkových předmětů, předmětů kulturní

¹⁶¹ KÁRNÍK, M. *Clo a celní politika od A do Z*. 1. vyd. Olomouc: Anag, 2012, s. 118-119

¹⁶² *Celní správa České republiky*. Vydalo Generální ředitelství cel, Praha. Prosinec 2015. s. 4, 6. dostupné z: <https://www.celnisprava.cz/cz/o-nas/Documents/brozura-CS.pdf>

¹⁶³ O České CS. In: *Celní správa České republiky* [online]. 2015 [cit. 2017-12-06]. Dostupné z: <https://www.celnisprava.cz/cz/o-nas/Stranky/o-ceske-cs.aspx>

hodnoty a archiválií, čímž se významně podílí na ochraně národního kulturního dědictví.¹⁶⁴

Po vstupu do Evropské unie kontroluje celní správa i oprávnění v oblasti nákladní silniční dopravy. Zde se jedná například o vážení nákladních vozidel, kontroly dodržování povinných přestávek řidičů, ale i kontrola plateb za využívání zpoplatněných úseků českých pozemních komunikací. Mezi další důležité oblasti práce dnešní celní správy patří také problematika pátrání, která se zabývá odhalováním porušování celních a daňových předpisů v souvislosti s tranzitem, vývozem a dovozem. Nejčastěji se zaměřuje na textil, elektroniku, motorová vozidla, zemědělské a potravinářské výrobky, omamné látky a zboží, kterého se týká spotřební daň. V tomto ohledu spolupracuje celní správa s dalšími mezinárodními organizacemi, informačními systémy a pracovními skupinami. Ke speciálním úkonům při zajišťování pachatelů trestné činnosti byla u celní správy založena Skupina operativního nasazení.¹⁶⁵

Se vstupem do Evropské unie se Celní správa České republiky zapojila také do procesu modernizace a komputerizace celního řízení s čímž souvisí program jednotného počítačového zpracování celních režimů e-Customs. Používá se elektronická forma podávání celních prohlášení v režimu tranzitu, vývozu i dovozu.¹⁶⁶

¹⁶⁴ *Celní správa České republiky*. Vydalo Generální ředitelství cel, Praha. Prosinec 2015. s. 4, 6. dostupné z: <https://www.celnisprava.cz/cz/o-nas/Documents/brozura-CS.pdf>

¹⁶⁵ *Celní správa České republiky*. Vydalo Generální ředitelství cel, Praha. Prosinec 2015. s. 6, 14. dostupné z: <https://www.celnisprava.cz/cz/o-nas/Documents/brozura-CS.pdf> 6

¹⁶⁶ *Celní správa České republiky*. Vydalo Generální ředitelství cel, Praha. Prosinec 2015. s. 8. dostupné z: <https://www.celnisprava.cz/cz/o-nas/Documents/brozura-CS.pdf>

9 Generální ředitelé celní správy po roce 1945

V čele celní správy od jejího vzniku stáli ještě před generálním ředitelem JUDr. Jiřím Brožem CSc., Stanislav Saur a Karel Fiala jako vedoucí Ústřední celní správy. V práci jsou pouze zmíněni, jelikož se nejednalo o osobnosti tak velkého významu, jako byl první generální ředitel JUDr. Jiří Brož CSc. Vedoucí Ústřední celní správy Karel Fiala byl v jejím čele v letech 1952 – 1957. Stanislav Saur vedl Ústřední celní správu mezi lety 1957 až 1968. V té době došlo k poklesu významu celnictví a to i z toho důvodu, že zaměstnanci nevykazovali až takovou profesní úroveň, přednost kolikrát dostali lidé sice s menší kvalifikací, zato vyhovující tehdejšímu režimu. Dále v té době došlo k zavedení monopolu zahraničního obchodu a s tím se pojilo i ustoupení od výběru individuálních cel. U zboží se pak kontrolovala například balení, ne jeho podstata.¹⁶⁷

9.1 JUDr. Jiří Brož, CSc. 1968 - 1990

Generálního ředitele JUDr. Jiřího Brože CSc., můžeme považovat za velmi významnou osobnost v oblasti celní správy. Narodil se 15. 12. 1929 a zemřel 16. 6. 2010. JUDr. Jiří Brož CSc., se velmi zasadil o rozvoj celního školství, a jelikož byl sám sportovec, podporoval sport i u pracovníků celní správy.

V roce 1952 nastoupil na základě umístěnky na tehdejší MZO a pouze mimo období let 1954 – 1955, kdy pracoval na personálním oddělení, se věnoval práci v Ústřední celní správě. V průběhu let u celní správy vystřídal všechny funkce, od referentských funkcí přes vedoucího oddělení, úseku a odboru až se stal generálním ředitelem Ústřední celní správy.

Do čela Ústřední celní správy byl JUDr. Brož CSc., ustanoven ministrem Ing. V. Valešem 20. srpna 1968. V době působení generálního ředitele JUDr. Jiřího Brože CSc., došlo k přebudování a modernizaci tehdejší československé celní správy. Jedním z nejdůležitějších milníků byl Akční program celní správy z roku 1968, který je zmiňován výše, jehož hlavním autorem je právě JUDr. Brož CSc., který za něj byl ale i kritizován po roce 1969, jak sám uvádí ve svém nedatovaném životopise.

¹⁶⁷ SEDLÁČEK, K. *Průvodce dějinami celnictví v českých zemích od středověku do dvacátého století*. 1. vyd. Vlastním nákladem, 2017, s. 124

V této době byla vybudována organizace sítě celnic, vnitrozemských odboček a hraničních přechodů, založeno celní školství, které je v práci také zmíněno a navýšil se počet pracovníků celní správy, byla vybudována Zdravotnická správa ÚCS. Také probíhaly neustále snahy o to, aby se znovu vybíralo clo, k čemuž však došlo až 1. ledna 1990.

Během svého působení v čele Ústřední celní správy upevňoval JUDr. Jiří Brož CSc., mezinárodní spolupráci. Československo bylo již v té době členem Rady pro celní spolupráci v Bruselu. Po dvě volební období, v letech 1977 a 1978 se JUDr. Brož CSc., stal jejím prezidentem, zde by se dalo zmínit, že byl jediným vedoucím Rady pro celní spolupráci, který zastupoval socialistickou zemi, ta byla kapitalistickou organizací. Bylo uzavřeno množství mnohostranných úmluv a doporučení, ale i dvoustranné dohody hlavně se sousedními státy.¹⁶⁸

9.2 JUDr. Jiří Hronovský 1990-1993

Prvním polistopadovým generálním ředitelem celní správy byl JUDr. Jiří Hronovský. Během jeho výkonu funkce došlo k rozdělení republik a tím i rozdělení celní správy na Českou celní správu a Slovenskou celní správu. U celní správy skončil JUDr. Jiří Hronovský jako poslední federální generální ředitel a první generální ředitel České republiky.

U celní správy začal působit v roce 1958 na celnici v Náchodě a od roku 1962 do roku 1967 působil jako vedoucí celní odbočky Běloves u Náchoda. V roce 1967 nastoupil JUDr. Hronovský do funkce náměstka ředitele na Děčínské celnici, od roku 1969 zastával funkci vedoucího sekretariátu Generálního ředitelství na Ústřední celní správě v Praze a od roku 1971 působil jako hospodář Celní školy v Dobřívě. V roce 1989 nastoupil po rehabilitaci JUDr. Hronovský do funkce ředitele Rozvadovské celnice.

Generálním ředitelem celní správy se JUDr. Jiří Hronovský stal na jaře roku 1990, kdy celní správa existovala ještě společně pro Slovenskou i Českou republiku. JUDr. Jiří Hronovský se podílel na vytváření nové struktury hraničních přechodů po roce 1989, stál v čele celní správy v době, kdy došlo k rozdělení celní správy v roce 1992/1993. Při vytváření nových hraničních přechodů se celní správa setkala se zásahy Ministerstva

¹⁶⁸ Nedatovaný životopis Generálního ředitele ÚCS JUDr. Jiřího Brože CSc., z počátku 90. let minulého století, Strojopis. Archiv Celní správy a Kabinetu historie celnictví Plzeň.

vnitřní České republiky, ale také i s častými zásahy místních obecních úřadů do výběru prostor pro výkon služby na těchto hraničních přechodech. Mimo jiné se také podílel na vytváření nových vztahů s celními správami Velké Británie, Francie, Německa, Číny a Rakouska.

V tehdejší době vycházelo řízení celní správy z podmínek federálního uspořádání státu, před rozdělením federace čítala celní správa zhruba 11 000 zaměstnanců, přičemž po rozdělení zůstalo u celní správy České republiky zhruba 5 600 zaměstnanců. V době dělení státu se objevily tlaky určitých neodborných skupin politiků na zrušení centrálně řízené celní správy. Ta byla v roce 1992 začleněna do systému Ministerstva financí České republiky, jak je zmíněno i výše.

JUDr. Jiří Hronovský se snažil snížit administrativní zátěž zpracování dat o dovozu a vývozu obchodního i neobchodního zboží, o které se zmiňuje, že se jednalo pouze o částečné naplnění jeho původní představy. Za přímé podpory generálního ředitele Francouzské celní správy se však podařilo vytvořit novou koncepci celní statistiky. Tato spolupráce na vývoji však skončila a realizace záměru nebyla uskutečněna po odchodu JUDr. Jiřího Hronovského z funkce generálního ředitele celní správy.

V čele celní správy skončil JUDr. Jiří Hronovský v roce 1993 a jeho nástupcem se stal JUDr. Miroslav Kárník, který byl v předchozích letech jeho náměstkem.¹⁶⁹

9.3 JUDr. Miroslav Kárník 1993 - 1999

JUDr. Miroslav Kárník nastoupil k celní správě v roce 1967 na tehdejší celnici v Lichkově. Dále působil na silničním celním přechodu Dolní Lipka – Boboszów, na železničním přechodu Lichkov – Miedzilesie, na vnitrozemském pracovišti Lichkov – nádraží, kde byl poprvé jmenován do vedoucí funkce u celní správy, a to jako vedoucí pracoviště. Mezi lety 1972 až 1990 působil JUDr. Kárník jako vedoucí celní odbočky Česká Třebová a od ledna roku 1991 střídavě působil na Ústřední celní správě jako člen skupiny, která připravovala Československý integrovaný tarif a současně také jako vedoucí právního referátu na Oblastním celním úřadě, vyučoval v Ústřední celní škole a na legislativním odboru Ústřední celní správy se podílel na novém celním zákoně. Od června 1992 působil na Celním ředitelství pro Českou republiku jako zástupce náměstka

¹⁶⁹ poznámky JUDr. Jiřího Hronovského, 2017

ředitele ČR České republiky – v té době nebyl ředitel jmenován – přičemž, hlavním úkolem bylo transformovat Celní ředitelství ČR a rušenou Ústřední celní správu do nově vznikajícího Generálního ředitelství cel. Od ledna roku 1993 působil JUDr. Miroslav Kárník jako náměstek generálního ředitele Generálního ředitelství cel a následně se po odvolání JUDr. Jiřího Hronovského stal jeho nástupcem. Nejprve jako pověřený ředitel a následně jako jmenovaný generální ředitel.

JUDr. Miroslav Kárník se na Celním ředitelství zabýval především právní a personální problematikou. Během výkonu funkce náměstka ředitele GŘC se zabýval vedením meziresortních delegací při sjednávání mezinárodních smluv, které se týkaly zřizování a změn hraničních přechodů, vedením meziresortních delegací, které tvořily českou část celního podvýboru a projednáváním a obhajobou legislativních návrhů a mezinárodních smluv, které se vztahovaly k činnosti celní správy v orgánech Parlamentu ČR a podobně.

Po převzetí vedení celní správy si JUDr. Kárník vytyčil za cíl odpolitizování celní správy, zaměření se na osobnostní stránku pracovníků, ale také řešit špatné pracovní podmínky na řadě pracovišť celní správy.

Generální ředitel JUDr. Miroslav Kárník měl představu o celní správě jako o bezpečnostním sboru, který by měl být rovnocenným partnerem Policie České republiky a celních správ řady členských států Evropské unie s obdobným postavením. Další důležitou věcí pro generálního ředitele bylo pokračovat v tom, v čem začali jeho předchůdci, tedy k rozšiřování a zkvalitňování mezinárodních vztahů především se Slovenskou republikou v rámci Celní unie ČR – SR, o které se hovoří výše a dále také se zeměmi, které také usilovaly o vstup do EU, s členskými státy EU, mezinárodními organizacemi a dalšími státy z obchodně politického hlediska nebo z potřeby spolupráce v oblasti bezpečnosti. V neposlední řadě měl JUDr. Kárník velký zájem o komputerizaci celní správy a jejich pracovišť, a to i z důvodu aby se celní správa ČR přiblížila informačním systémům celních správ členských států EU.

JUDr. Kárník se podílel na zadání, vypracování, projednávání i prosazování novely celního zákona v roce 1997, jednalo se o zákon č. 113/1997 Sb., který je zmíněn výše. Zrealizoval novou strukturu celního vzdělávání tak, aby každé celní ředitelství mělo vlastní

školicí středisko pro základní přípravu, byla vyčleněna specializovaná střediska pro odbornou celní přípravu, došlo ke specializaci vyššího celního vzdělávání a byla prohloubena jazyková příprava.

V počátečním období výkonu funkce generálního ředitele byly budovány nové hraniční přechody, nová pracoviště celní správy, získány objekty pro zajištění změn vzdělávacího systému, došlo k modernizaci celně technické laboratoře a k vybudování specializovaných celních laboratoří při některých celních ředitelstvích a byla modernizována střediska služební kynologie.

JUDr. Miroslav Kárník požádal o uvolnění z funkce generálního ředitele GŘC roku 1999. Ani poté však celní správu neopustil, dál pracoval na GŘC v rámci právního odboru, kde se věnoval hlavně problematice celního hodnocení a mezinárodním smlouvám. Do vstupu do EU pracoval ve výboru pro celní hodnotu WCO a do konce působení u CS pak ve výboru pro celní kodex Evropské komise. Po 40 letech v celní správě vyučoval JUDr. Kárník na VŠ v Praze a Karlových Varech předmět celní politika a celní právo a vydal publikaci „Clo a celní politika od A do Z“.¹⁷⁰

9.4 Mgr. Marcel Kulendík 1999 – 2001

Dalším generálním ředitelem se po odvolání JUDr. Miroslava Kárníka stal Mgr. Marcel Kulendík. Ten působil v čele Generálního ředitelství cel ČR od 1. prosince 1999, kdy byl pověřen vedením GŘC a oficiálně byl jmenován generálním ředitelem GŘC 1. května 2000. Mgr. Marcel Kulendík rezignoval na funkci generálního ředitele 31. května 2001 a na jeho místo byl jmenován jeho dosavadní náměstek Mgr. Zdeněk Richtr.

Nejprve se Mgr. Kulendík věnoval strojařině, kterou vystudoval, a poté pracoval na železniční celní pobočce Petrovice u Karviné. Mezi lety 1990 až 1997 působil jako vedoucí referátu na Oblastním celním úřadě v Ostravě, mezi lety 1994 až 1997 vykonával funkci vedoucího referátu boje proti podloudnictví a poté mezi lety 1997-1998 zastával funkci náměstka ředitele Celního ředitelství Ostrava. V roce 1998 byl ředitelem Celního ředitelství Ústí nad Labem a mezi lety 1998 – 1999 byl ředitelem Celního ředitelství Ostrava. Mezi lety 1999 a 2001 působil na Generálním ředitelství cel nejprve jako náměstek generálního ředitele a poté jako generální ředitel. Od roku 2001 do roku 2010

¹⁷⁰ poznámky JUDr. Miroslava Kárníka, 2017

byl Mgr. Kulendík ředitelem celního úřadu na Celním ředitelství Praha a od roku 2011 až dosud zastává pozici ředitele celního úřadu pro Celní úřad Praha Ruzyně.¹⁷¹

9.5 Mgr. Zdeněk Richtr 2001 – 2006

Mgr. Zdeněk Richtr nastoupil k celní správě v roce 1977. Pracoval jak na vnitrozemských, tak i hraničních pracovištích v Čechách a na střední Moravě, a to v řadových funkcích ale i na pozici ředitele Oblastního úřadu Liberec. Od 1. června 2000 vykonával funkci náměstka generálního ředitele MF-GŘC se zaměřením na výkon služby.¹⁷²

Než vykonával funkci náměstka generálního ředitele celní správy, působil v Olomouci ve funkci ředitele celního ředitelství, odkud byl povolán do Prahy.

Funkci generálního ředitele opustil během krátkodobého působení ministra Vlastimila Tlustého. Následně pracoval jako náměstek celního ředitele v Plzni. V současné době pracuje Mgr. Zdeněk Richtr na Ministerstvu průmyslu a obchodu v čele licenční správy.¹⁷³

V období, kterým se diplomová práce již nezabývá, stáli v čele celní správy generální ředitelé JUDr. Zdeněk Šiška, (počátek roku 2007), JUDr. Ing. Pavel Novotný (2007 – 2014), Mgr. Petr Kašpar (2014 – 2016) a v současné době stojí v čele Celní správy České republiky Mgr. Milan Pouliček.¹⁷⁴

¹⁷¹ *Profesní životopis M. Kulendík.* [online]. 2016 [cit. 2017-12-06]. Dostupné z: https://www.celnisprava.cz/cz/o-nas/organizacni-struktura/ivotopisy/Kulendik_Marcel.pdf, RÁŽEK, J. *Důležitá je otevřená komunikace říká generální ředitel M. Kulendík.* Clo-Douane. 2000. roč. XXXIV. č. 6, s. 3, 4

¹⁷² Clo-Douane. 2001. roč. XXXV. č. 6, s. 2

¹⁷³ *Odvolaný šéf celní správy Richtr teď pracuje na ministerstvu.* In: Hospodářské noviny.cz [online]. 2007 [cit. 2017-12-06]. Dostupné z: <https://byznys.ihned.cz/c1-21450270-odvolany-sef-celni-spravy-richtr-ted-pracuje-na-ministerstvu>, *Odvolaný šéf cel Richtr pokračuje v kariéře v Plzni.* In: Finance.cz [online]. 2007 [cit. 2017-12-06]. Dostupné z: <https://www.finance.cz/zpravy/finance/96817-odvolany-sef-cel-richtr-pokracuje-v-kariere-v-plzni/>

¹⁷⁴ Informace poskytnuté od pracovníků Archivu Celní správy a Kabinetu historie celnictví Plzeň.

10 Pojmy k CS

Historicky nejstarší je clo průvozní, které vzniklo z mýtného, a bylo hlavním zdrojem příjmů do státního, případně panovníkova rozpočtu. Dalším druhem cla je vývozní clo, které plní i ochranné funkce a nejmladší a nejrozšířenější typ cla je clo dovozní. Zpravidla se clo dovozní vybírá v měně dovážejícího státu, u vývozního cla potom v měně vyvážejícího státu, jeho částka se počítá dle celního tarifu. Funkce cla jsou fiskální, ochranná a obchodněpolitická. Fiskální, akumulační funkce je historicky nejstarší, mělo zabezpečit příjmy státu. Obchodněpolitická funkce cla vznikla s postupným rozvojem mezinárodního obchodu, umožňuje regulaci zahraničního obchodu, co se týká skladby zboží i zájmů určitých zemí, co bude vyvážet nebo dovážet. Někdy bývá toto clo označováno jako clo regulační. Cenotvorná funkce cla, která prodražuje dovážené zboží tím, že se započítá do jeho ceny, a tím pak chrání domácí výrobce stejného nebo podobného zboží, u kterého zvyšuje konkurenceschopnost. Funkce ochrany vnitřního trhu je typická pro každý stát, je historicky mladší než fiskální clo, hlavní rozmach této funkce nastal v období přechodu feudalismu ke kapitalismu. Může být extrémní – prohibice některého zboží, protekcionářská – ochraňuje ekonomiku vlastního státu a liberální – mírnější, nižší celní sazby. Funkce cla se navzájem ovlivňují.¹⁷⁵

Dalším pojmem, který se váže k celní správě v minulosti i současnosti je celní unie. Jedná se o jednotné celní území, ve kterém jsou odstraněny překážky volného pohybu zboží a případně i služeb. Členské země této unie figurují jako celek, používají například stejný celní sazebník vůči třetí straně, se kterou uplatňují obchodní politiku. V minulosti například vznikla celní unie mezi Českou a Slovenskou republikou po rozpadu jejich společného státu v roce 1993. Typickou je pak Evropská unie, která vznikla původně jako celní unie šesti zakladatelských států (Belgie, Francie, Německo, Itálie, Lucembursko, Nizozemí) 1. července 1968, která se později rozšiřovala a rozšiřuje o další členy. EU používá jednotnou celní politiku, jednotné celní sazby, apod.¹⁷⁶

Existují různé druhy cel a celních sazeb, které se dále rozdělují na skupiny podle určitých specifik, Jedná se o skupinu podle druhů sazeb, kam spadá valorické clo, jehož hodnota se vypočte z hodnoty zboží, až do vstupu do EU Český celní sazebník používal

¹⁷⁵ KÁRNÍK, M. *Clo a celní politika od A do Z*. 1. vyd. Olomouc: Anag, 2012, s. 39-45

¹⁷⁶ KÁRNÍK, M. *Clo a celní politika od A do Z*. 1. vyd. Olomouc: Anag, 2012, s. 49-50

výhradně valorická cla, pouze u neobchodního zboží např. u aut se clo počítalo z objemu motoru a u cigaret a doutníků záleželo na počtu kusů. Dále specifické clo založené na množství zboží a ne jeho hodnotě, které se využívalo ve velké míře v minulosti, kombinované clo tvořené kombinací výše zmíněných druhů cla. Podle směru pohybu zboží se rozlišovala cla dovozní, vývozní a tranzitní. Historickým předchůdcem tranzitního cla byla mýta, fungovala hlavně v minulosti ze zboží prováženého přes území určitého státu. Ve 20. stol. se přestala vybírat. Dalším typem cla byla cla podle účelu a realizované funkce, zde se jednalo o obchodně politická cla, prohibitivní neboli diskriminační, která mají tak vysoké sazby až prakticky zabraňují dovozu nebo vývozu zboží, na která se vztahují. Skleníková cla mají chránit určitý sektor hospodářství dovozního státu, které se rozvíjí. Vyjednávací cla – negociační, preferenční cla pomáhají zvýhodněnou sazbou zvýhodnit dovážené zboží z určité země nebo skupiny zemí, například málo rozvinuté země nebo členské země. Ochranná cla: antidumpingová cla zaváděná pro ochranu domácí produkce v dovozní zemi, dále se rozlišují na tato cla prozatímní a konečná. Vyrovňovací cla – protisubvenční, konečná a prozatímní, vyrovnávají cenu zboží v případě, že vyvážející země na něj poskytla nedovolenou podporu např. na jeho výrobu, prodej nebo dopravu. Dodatečná cla formou celní přírážky ke clu dle sazebníku a odvetná cla – retorzni. Do skupiny podle způsobu stanovení cla spadají autonomní cla nazývaná také jako cla všeobecná, která jsou zpravidla nejvyšší, nevázaná žádnou mezinárodní smlouvou, používají se například jako sankce, pokud není u zboží stanovena země původu. Dále smluvní cla, která vycházejí ze Všeobecné dohody o clech a obchodu, jsou tedy smluvně vázaná.¹⁷⁷

Zboží mohlo být osvobozeno od cla na základě některých dohod a kritérií. Jednalo se o komunitární legislativu, zboží ve vztahu k fyzickým osobám, například svatební dary pro novomanžele, kteří se stěhovali do jiného státu, zboží ve vztahu k podnikatelským osobám za účelem podpory jejich podnikání, zboží mohlo být osvobozeno od cla v zájmu Společenství s ohledem na jeho konečné užití, dále osvobozené na základě mezinárodních obchodních úmluv a zvyklostí s cílem podpory obchodní činnosti. Dále mohlo být zboží osvobozeno od cla i na základě národní legislativy, v ČR to bylo dle celního zákona č. 13/1993 Sb., ve znění zákona č. 104/2011 Sb. Zboží se rozdělilo na

¹⁷⁷ KÁRNÍK, M. *Clo a celní politika od A do Z*. 1. vyd. Olomouc: Anag, 2012, s. 60-64

dvě skupiny, a to zboží chráněné podle mezinárodního práva a zboží dovážené ozbrojenými silami, civilními složkami je doprovázejícími a osobami na nich závislými, například na základě smlouvy NATO.¹⁷⁸

¹⁷⁸ KÁRNÍK, M. *Clo a celní politika od A do Z*. 1. vyd. Olomouc: Anag, 2012, s. 70-74

Závěr

Příslušníci celní správy byli a jsou nedílnou součástí našeho státu. Ať už se jednalo o středověk, kdy bylo vybíráno mýtné nebo v době, kdy celní správa patřila do resortu ministerstva zahraničního obchodu, a výběr cla byl ovlivněn tehdejší situací ve státě. Novodobá historie Celní správy České republiky se píše od roku 1993, dalo by se říci, že od té doby se celní správa a její orgány intenzivně připravovaly na vstup do Evropské unie.

Práce seznamuje čtenáře především s historií tohoto celního sboru, a to hlavně na základě dobového časopisu Clo-Douane vydávaného celní správou pro zainteresované osoby. Práce mimo jiné seznamuje i s důležitými legislativními předpisy, které se týkaly v minulosti celní správy na našem území i vzděláváním v oboru. V práci je také věnovaná část ekonomickým a mezinárodním vztahům na našem území po roce 1945 ve vztahu s celní správou.

Celní správa do roku 2004 fungovala v každém období v závislosti na politickou situaci v naší zemi. Nejprve měla pouze malé pravomoci v souvislosti s jejím podřízením ministerstvu zahraničního obchodu a následně od vzniku samostatné České republiky se její kompetence rozšířily na faktický výběr cla. V roce 2004, kdy Česká republika vstoupila do Evropské unie, se koncept Celní správy České republiky od základu změnil. Od vstupu České republiky do EU plní celní správa nové úkoly, je především správcem spotřební daně a již neplní kontrolní funkci na hraničních přechodech země.

V části, která se věnuje bývalým představitelům celní správy, vychází práce z poznatků, které byly zjištěny na základě krátkého dotazníku, odeslaného JUDr. Jiřímu Hronovskému, JUDr. Miroslavu Kárníkovi, Mgr. Marcelu Kulendíkovi a Mgr. Zdeňku Richtrovi. Bohužel se spoluprací souhlasili pouze JUDr. Jiří Hronovský a JUDr. Miroslav Kárník, ostatní kvůli časové vytíženosti na otázky neodpověděli.

Každému představiteli bylo zasláno šest otázek, které byly shodné a vztahují se k výkonu funkce Generálního ředitele celní správy. Jednalo se o otázky na koncepci celní správy během výkonu funkce jednotlivého ředitele a jeho osobní novinky v celní správě, dále byla položena otázka na fungování celní správy na hraničních přechodech a na spolupráci s ostatními bezpečnostními orgány země. Dále se otázky zaměřovaly na

důležité mezníky, překážky a úspěchy v profesním životě konkrétního generálního ředitele a také na zajímavosti z výkonu celní služby a ocenění získané na základě služby u celní správy. Tyto otázky byly následně využity i během zpracování historické části diplomové práce, především co se týká hraničních celních přechodů. Například z otázek vyplynulo, že Generální ředitel JUDr. Jiří Hronovský považoval změnu v začlenění CS do systému Ministerstva financí ČR za úspěšnou (po oddělení od FMZO v roce 1992). Oproti tomu jeho nástupce JUDr. Miroslav Kárník, měl určité výhrady k tomuto postavení celní správy v rámci MF, v organizačním řádu ministerstva byl zřízen celní odbor, který měl vést celní správu. Podle JUDr. Kárníka bylo toto postavení problematické zejména zpochybnutím nutné určité autonomie vyplývající především z důležitosti mezinárodních vazeb v celní i bezpečnostní oblasti, specifiky spolupráce s orgány Policie ČR i zahraničními a podobně.

Seznam pramenů a literatury

Prameny:

Nedatovaný životopis Generálního ředitele ÚCS JUDr. Jiřího Brože CSc., z počátku 90. let minulého století, Strojopis. Archiv Celní správy a Kabinetu historie celnictví Plzeň.

Poznámky JUDr. Jiřího Hronovského, 2017

Poznámky JUDr. Miroslava Kárníka, 2017

Tištěné prameny:

Periodika Clo-Douane:

ročník I. č. 1, 5-6/1967

ročník II. č. 5, 7-8, 10, 2, 1/1968

roč. III. č. 1/1969

roč. IV. č. 5, 6, 12/1970

roč. V. č. 3, 12/1971

roč. VI. č. 11/1972

roč. VII. č. 2, 7, 8, 9/1973

roč. VIII. 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12/1974

roč. IX. č. 11, 12/1975

roč. XI. č. 8-9/1977

roč. XII. č. 5/1978

roč. XIII. č. 6/1979

roč. XIV. č. 4, 9/1980

roč. XV. č. 6/1981

roč. XVI. č. 4, 9, 12/1982

roč. XVII. č. 3, 14/1983

roč. XVIII. č. 10/1984

roč. XIX. č. 2, 10, 11, 13, 14, 17/1985

roč. XX. č. 9, 12, 17/1986

roč. XXIV č. 1, 4, 13, 14/1990

roč. XXV. č. 1/1991

roč. XXVI. č. 1, 11, 12/1992

roč. XXVII. č. 1/1993

roč. XXVIII. č. 4/1994

roč. XXIX. č. 6/1995

roč. XXX. č. 6/1996

roč. XXXI. č. 1, 4-5/1997

roč. XXXII. č. 6, 11/1998

roč. XXXIII. č. 10/1999

roč. XXXIV. č. 4, 6/2000

roč. XXXV. č. 3, 6/2001

roč. XXXVI. č. 1, 6, 12/2002

roč. XXXVII. č. 3/2003

roč. XXXVIII. č. 5/2004

Celní zákony:

Díl 6. Martincův celní zákon z roku 1927. In: *Východočeský klub celních veteránů* [online]. 2011 [cit. 2017-12-06]. Dostupné z: <http://www.vkcv.estranky.cz/clanky/historie-cla--celnictvi-a-fs/historie-celnictvi-v-cechach-a-na-morave/dil-6.-martincuv-celni-zakon-z-roku-1927.html>

Celní zákon č. 13/1993 Sb., In: *Zákony pro lidi* [online]. 2010 – 2018 [cit. 2017-12-06]. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-13?text=>

Celní zákon č. 113/1997 Sb., In: *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky*. [online]. 2012 [cit. 2017-12-06]. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=113&r=1997>

Celní zákon č. 242/2016 Sb., In: *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky*. [online]. 2012 [cit. 2017-12-06]. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=242&r=2016>

Literatura:

BRODESSER, S. a kol. *Celnictví v Československu*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1982

FAJSTAVROVÁ, Jitka. *Historie celnictví v regionu královského města na soutoku*. Celní úřad pro Královéhradecký kraj. Hradec Králové, 2017.

HLÍDEK, J. *Československá ekonomika v dlouhodobé perspektivě, Tendence a souvislosti*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987

KÁRNÍK, M. *Clo a celní politika od A do Z*. 1. vyd. Olomouc: Anag, 2012. ISBN 978-80-7263-779-9.

LEYSEK, Viliam. *Vývoj celní správy v Československu po roce 1945*. Praha, 2006. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Jan Dobeš.

MAINUŠ, F. – JANÁK, J. – HORVÁTH, V. *Historie celnictví v ČSSR*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1977.

MATOUŠEK, P. – SABELOVÁ, L. *Clo: Výklad je zpracován k právnímu stavu ke dni 1. 3. 2007*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2007. ISBN 978-80-7357-263-1

SEDLÁČEK, K. *Průvodce dějinami celnictví v českých zemích od středověku do dvacátého století*. 1. vyd., Vlastním nákladem, 2017. ISBN 978-80-270-1661-7

ŠTĚPÁN, K. – ŠVEC, K. – POKORNÁ, M. *Celní politika v mezinárodním obchodu*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1963.

Elektronické zdroje:

Aktuár. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2017-12-06]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Aktu%C3%A1r>

Mezinárodní den celníků. In: *Východočeský klub celních veteránů* [online]. 2011 [cit. 2017-05-01]. Dostupné z <http://www.vkecv.estranky.cz/clanky/aktuality/mezinarodni-den-celniku---celni-urad-pro-kralovehradecky-kraj---30.-ledna-2017.html>

Profesní životopis M. Kulendík. [online]. 2016 [cit. 2017-12-06]. Dostupné z: https://www.celnisprava.cz/cz/o-nas/organizacni-struktura/ivotopisy/Kulendik_Marcel.pdf

Odvolaný šéf celní správy Richtr teď pracuje na ministerstvu. In: *Hospodářské noviny.cz* [online]. 2007 [cit. 2017-12-06]. Dostupné z: <https://byznys.ihned.cz/c1-21450270-odvolany-sef-celni-spravy-richtr-ted-pracuje-na-ministerstvu>

Odvolaný šéf cel Richtr pokračuje v kariéře v Plzni. In: *Finance.cz* [online]. 2007 [cit. 2017-12-06]. Dostupné z: <https://www.finance.cz/zpravy/finance/96817-odvolany-sef-cel-richtr-pokracuje-v-kariere-v-plzni/>

Celní správa České republiky. Vydalo Generální ředitelství cel, Praha. Prosinec 2015. s. 4, 6. dostupné z: <https://www.celnisprava.cz/cz/o-nas/Documents/brozura-CS.pdf>

O České CS. In: *Celní správa České republiky* [online]. 2015 [cit. 2017-12-06]. Dostupné z: <https://www.celnisprava.cz/cz/o-nas/Stranky/o-ceske-cs.aspx>

Seznam příloh

- 1) Fotografie vedoucího ÚCS Stanislava Saura
- 2) Fotografie generálního ředitele ÚCS JUDr. Jiřího Brože CSc.
- 3) Fotografie generálního ředitele GŘC JUDr. Jiřího Hronovského
- 4) Fotografie generálního ředitele GŘC JUDr. Miroslava Kárníka
- 5) Fotografie generálního ředitele GŘC Mgr. Marcela Kulendíka
- 6) Fotografie generálního ředitele GŘC Mgr. Zdeňka Richtra

(Obr. 1. Stanislav Saur, *Před IX. konferencí vedoucích celních správ socialistických zemí*. Clo-Douane. 1967, roč. I, č. 5-6, s. 3)

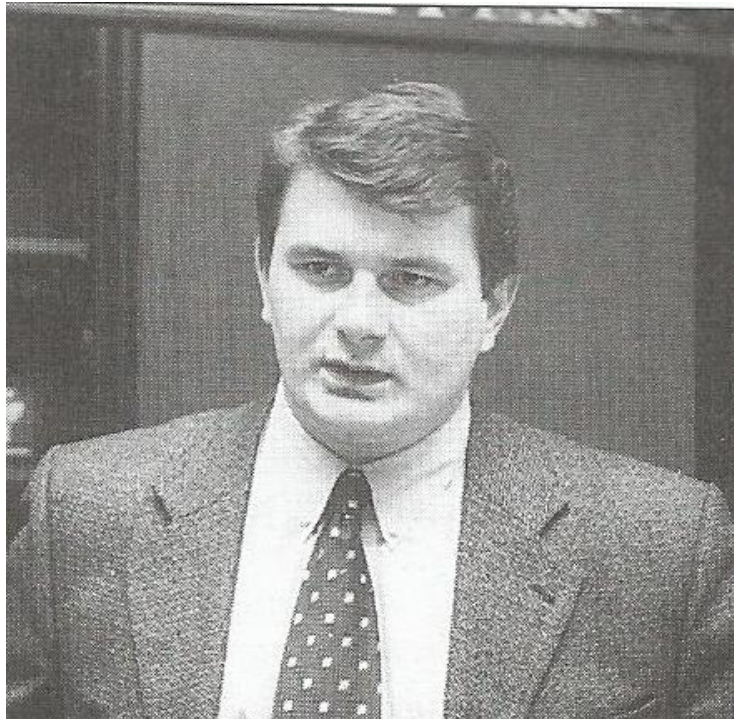
(Obr. 2. JUDr. Jiří Brož CSc., *Třinec* 1974. Clo-Douane. 1974, roč. VIII, č. 5, s. 2)

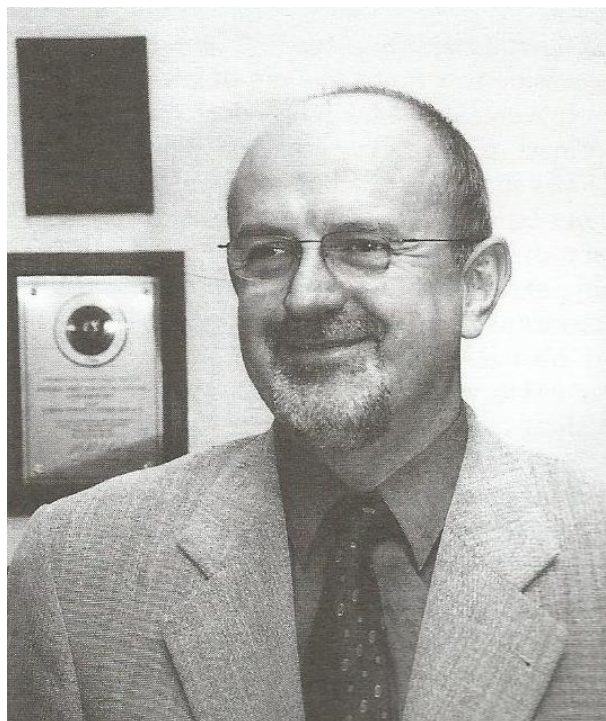
(Obr. 3. JUDr. Jiří Hronovský, *Nový generální ředitel*. Clo-Douane, 1990, roč. XXIV, č. 13, s. 2)

(Obr. 4. JUDr. Miroslav Kárník, *Hodnotíme rok 1995*. Clo-Douane, 1995, roč. XXIX, č. 12, s. 3)

(Obr. 5. Mgr. Marcel Kulendík, *Důležitá je otevřená komunikace, říká generální ředitel M. Kulendík*. Clo-Douane. 2000, roč. XXXIV, č. 6, s. 3)

(Obr. 6. Mgr. Zdeněk Richtr, *Budoucnost celnické profese je na nás samých*. Clo-Douane. 2002, roč. XXXVI, č. 1, s. 4)